

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİ**

B Ü L L E T E N

№ 2 (30)

Naxçıvan – 2020

*Biz hüquqi dövləti, demokratik dövləti
yaradıırıq. Bunun da ən prinsipial bir
hissəsi məhkəmə sistemində islahatların
keçirilməsi, onun beynəlxalq hüquq
normalarına uyğunlaşdırılmasıdır.*

Heydər Əliyev

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ**

Rəsmi sayt: www.supremecourt.nakhchivan.az

M Ü N D Ə R İ C A T

**Buraxılış üçün
məsul şəxs:**

Q.V.Əliyev

**Redaksiya
heyəti:**

Ə.K.Allahverdiyev

Y.S.Qurbanov

İ.M.Mirzəyev

V.K.Quliyev

M.Ə.Əliyev

G.Ə.Qurbanova

Y.F.Xəlilov

Məsul katib:

V.R.Qaybaliyev

**Redaksiyanın
ünvanı:**

Naxçıvan şəhəri,

Atatürk küçəsi,

19

Tel: 544-61-71

Faks: 544-70-82

Yeni sənədlər, normativ aktlar

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu..... 7

“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 25 iyun tarixli 140-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....28

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....29

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 2 iyun tarixli 126-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətlər haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək

*səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə” 2017-ci il 3 may tarixli 1361 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....***32**

*Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətdə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....***33**

*“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətdə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 148-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətdə Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....***36**

*Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....***37**

*“Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 146-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 388 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....***38**

Məhkəmə fəaliyyəti

Mülki kollegiyadan

*Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə statistik məlumatların təhlili***40**

Kommersiya kollegiyasından

*Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə statistik məlumatların təhlili***48**

İnzibati kollegiyadan

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə statistik məlumatların təhlili49

Cinayət kollegiyasından

Cinayət kollegiyasının 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə fəaliyyətinin nəticələrini əks etdirən statistik məlumatlar 51

İnsan hüquqları və məhkəmə təcrübəsi

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı 59

Nəzəriyyə və hüquqtətbiqetmə problemləri

“Şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması” prinsipinə (“in dubio pro reo”) dair mülahizələr.....71

Hakimlərin milli və beynəlxalq qurumlarında

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2020-ci ilin birinci yarısında baxdığı bir sıra işlər haqqında90

Azad tribuna

Qanuni gözlənti: anlayışı, tarixi, Avropa və Azərbaycan hüququnda yeri..........94

Ali Məhkəmənin mətbuat xidmətindən

2020-ci ilin iyul-sentyabr aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi..........103

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR

Bülletenin “Yeni sənədlər, normativ aktlar” sərlövhəsini təqdim etməkdə məqsəd muxtar respublikamızla əlaqədar məsələləri nizama salan, habelə məhkəmə sistemi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının hüquqi aktları, eləcə də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, qanunvericiliyə edilən dəyişikliklər, normativ-hüquqi aktlar sisteminə daxil olmayan, lakin muxtar respublikamız üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan rəsmi sənədlərlə oxucularımızı tanış etməkdir.

Sərlövhədə bu günədək 310-a yaxın qanunvericilik aktı və mühüm rəsmi sənəd dərc edilmişdir. Bu isə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, həmçinin əhəlinin muxtar respublikamızla bağlı zəruri hüquqi sənədlərlə yaxından tanış olmalarına geniş imkan yaratmışdır.

Bülletenin bu sayının sözügedən sərlövhəsində oxucularımızı yeni qəbul edilmiş bir sıra qanunvericilik aktları ilə tanış edirik.

Redaksiya heyəti

**Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual
Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının
Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, (II kitab), maddə 585; 2001, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddə 233, № 8, maddə 463; 2003, № 6, maddə 276; 2004, № 5, maddə 321, № 7, maddə 505, № 8, maddə 598, № 10, maddə 761, № 11, maddə 890; 2005, № 1, maddə 4, № 4, maddə 278, № 6, maddə 462, № 8, maddə 686, № 10, maddə 874, № 12, maddə 1079; 2006, № 1, maddə 3, № 2, maddə 64, № 5, maddə 390, № 10, maddə 847, № 11, maddə 929, № 12, maddə 1032; 2007, № 2, maddələr 65, 68, № 6, maddə 560, № 7, maddə 712, № 8, maddə 756, № 11, maddə 1049, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddələr 606, 607, № 12, maddələr 1045, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 966; 2010, № 3, maddələr 171, 173, 178, № 7, maddə 593, № 12, maddə 1058; 2011, № 6, maddə 480, № 7, maddələr 589, 599; 2012, № 7, maddə 674, № 11, maddə 1062, № 12, maddə 1215; 2013, № 2, maddə 77, № 6, maddələr 616, 626, № 7, maddə 786, № 11, maddə 1265, № 12, maddə 1493; 2014, № 2, maddələr 90, 102, № 4, maddələr 328, 344, № 6, maddə 600, № 11, maddələr 1354, 1362; 2015, № 4, maddə 342, № 5, maddə 511, № 11, maddələr 1270, 1288; 2016, № 2, (II kitab), maddə 218, № 10, maddə 1607, № 12, maddələr 2020, 2031, 2034, 2039; 2017, № 5, maddə 751, № 12 (I kitab), maddələr 2232, 2267; 2018, № 5, maddələr 877, 882, № 7 (I kitab), maddə 1421, № 11, maddə 2235, № 12, (I kitab) maddə 2515; 2019, № 7, maddələr 1198, 1200, № 12, maddə 1898; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 19 may tarixli 99-VIQD nömrəli Qanunu) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 7.0.11-ci maddəyə “protestlərə” sözündən sonra “, habelə xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması üzrə icraat qaydasında verilmiş müraciətlərə” sözləri əlavə edilsin;

1.2. 7.0.47-ci maddənin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 7.0.48-ci maddə əlavə edilsin:

“7.0.48. prosesual sənədlər – ərizə, şikayət, protest, vəsatət, etiraz, bildiriş, çağırış vərəqəsi, rəy, ekspert rəyi, qərar, hökm və bu Məcəllə ilə

müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məhkəmə və ya cinayət prosesinin iştirakçıları tərəfindən tərtib edilən digər sənədlər.”;

1.3. aşağıdakı məzmununda 40.5-ci maddə əlavə edilsin:

“40.5. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 72 – 73-2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət əməlləri iştirakçılıqla törədildiyi hallarda həmin Məcəllənin 72-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndinə əsasən zərərçəkmiş şəxsə dəymiş ziyan və dövlət büdcəsinə ödənişin iştirakçıların hər biri tərəfindən müəyyən pay üzrə ödənilməsi məhkəməyədək icraat zamanı təhqiqatçının və ya müstətiqin prokurorla razılaşdırılmış qərarı, məhkəmə icraatı zamanı isə məhkəmənin qərarı ilə həll olunur.”;

1.4. 41-ci maddə üzrə:

1.4.1. 41.3-cü maddənin birinci cümləsinə “istisna edən” sözlərindən sonra “və bu Məcəllənin 40.3-cü və 40.4-cü maddələrində göstərilən cinayət təqibinin həyata keçirilməməsinə imkan verən” sözləri əlavə edilsin;

1.4.2. 41.3-cü maddənin ikinci cümləsi üçüncü cümlə hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Dövlət ittihamçısı bəraətverici əsaslar olmadıqda təqsirləndirilən şəxs barəsində ittihamdan müdafiə tərəfinin razılığı ilə imtina edir.”;

1.4.3. 41.4-cü maddəyə “istisna edən” sözlərindən sonra “və cinayət təqibinin həyata keçirilməməsinə imkan verən” sözləri əlavə edilsin;

1.4.4. 41.5-ci maddəyə “çatdırır və” sözlərindən sonra “dövlət ittihamçısı və xüsusi ittihamçı cinayət təqibindən imtina etmədiyi hallarda” sözləri əlavə edilsin;

1.4.5. 41.6-cı maddədə “40-cı” sözləri “40.2-ci” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.5. 51-ci maddə üzrə:

1.5.1. aşağıdakı məzmununda 51.6-1-ci maddə əlavə edilsin:

“51.6-1. Məhkəmə iclasında sədrlik edən iclasların fasiləsiz audiod yazısının aparılmasını təmin edir, cinayət prosesinin tərəflərini və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxsləri audiod yazının aparılması barədə xəbərdar edir. Məhkəmə iclasının protokolu məhkəmə iclasının audiod yazısına uyğun tərtib edilir və audiod yazı barədə məlumat məhkəmə iclasının protokolunda göstərilməklə elektron və ya digər məlumat daşıyıcılarında ona əlavə olunur. Məhkəmə iclasının protokolu və audiod yazısı arasında ziddiyyət olduğu halda, məhkəmə iclasının audiod yazısına üstünlük verilir.”;

1.5.2. 51.7-ci maddənin ikinci cümləsinə “protokolla” sözündən sonra “və ona əlavə edilmiş audiod yazı ilə” sözləri əlavə edilsin;

1.6. aşağıdakı məzmununda 51-1-ci və 51-2-ci maddələr əlavə edilsin:

“Maddə 51-1. Cinayət mühakimə icraatının elektron qaydada aparılması

51-1.1. Elektron qaydada cinayət mühakimə icraatı bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş prosessual qaydalara uyğun olaraq “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi vasitəsi ilə aparılır.

51-1.2. Məhkəmə, cinayət prosesinin iştirakçıları və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər tərəfindən prosessual sənədlərin elektron formada tərtib edilməsi, göndərilməsi, qəbulu, sənədlərin elektron qeydiyyatı və elektron dövryyəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanının Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu ilə razılaşdırmaqla müəyyən etdiyi cinayət mühakimə icraatında “Elektron məhkəmə” informasiya sistemindən istifadə qaydalarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

51-1.3. “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində cinayət prosesinin iştirakçılarının və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslərin iştirak etdiyi iş üzrə prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onların icra vəziyyəti, onlardan verilən şikayət və ya protestlər barədə məlumat almaq, prosessual sənədləri göndərmək və qəbul etmək imkanlarını təmin edən elektron kabinet yaradılır.

51-1.4. “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində elektron sənəd dövryyəsi üçün gücləndirilmiş elektron imzadan və sertifikatlaşdırılmış elektron imza vasitələrindən istifadə edilir.

51-1.5. “Elektron imza və elektron sənəd haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada elektron sənəd formasında tərtib edilmiş prosessual sənədlər kağız daşıyıcıda olan sənədlərlə eyni hüquqi qüvvəyə malikdir.

51-1.6. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə cinayət prosesinin iştirakçıları və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində qeydiyyatdan keçmişlərsə, məhkəmə bu Məcəlləyə əsasən həmin şəxslərə verilməsi nəzərdə tutulmuş prosessual sənədləri və digər məlumatları onların elektron kabinetlərində yerləşdirir. Bu barədə həmin şəxslərə “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi vasitəsilə elektron qaydada (elektron poçt və SMS vasitəsilə) məlumat verilir.

51-1.7. Bu Məcəllənin 51-1.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş şəxslər bu Məcəlləyə əsasən məhkəməyə təqdim etmək hüququna malik olduqları

prosessual sənədləri “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi vasitəsilə göndərə bilirlər.

51-1.8. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim bu Məcəlləyə müvafiq olaraq dövlət ittihamçısına verilməsi nəzərdə tutulmuş prosessual sənədləri və digər məlumatları onun həmin sistemdə yaradılmış elektron kabinetində yerləşdirir və bu barədə ona həmin sistem vasitəsilə elektron qaydada məlumat verir.

51-1.9. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə dövlət ittihamçısı bu Məcəllənin 84.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş prosessual hərəkətlər üzrə elektron sənəd formasında tərtib edilmiş prosessual sənədləri “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi vasitəsilə məhkəməyə təqdim edə bilər.

51-1.10. Bu Məcəllənin 51-1.7 – 51-1.9-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi vasitəsilə təqdim edilmiş sənədlərin digər qaydada verilməsi məhkəmə tərəfindən tələb oluna bilməz.

51-1.11. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə, məhkəmə, bu Məcəlləyə müvafiq olaraq qəbul etdiyi hökm, qərar və digər prosessual sənədləri elektron sənəd formasında tərtib edərək bu Məcəllədə həmin prosessual sənədlər üçün müəyyən edilmiş müddətlərdə “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində yerləşdirir.

51-1.12. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə məhkəmənin yekun qərarının nəticəvi hissəsi barədə məlumat həmin qərarın elan edildiyi gün hakimin elektron imzası ilə təsdiq edilməklə “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində yerləşdirilir.

Maddə 51-2. Cinayət mühakimə icraatının videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilməsi

51-2.1. Cinayət mühakimə icraatında prosessual hərəkətlər aşağıdakı hallarda şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs, mülki iddiaçı, mülki cavabdeh, zərər çəkmiş şəxs, zərər çəkmiş şəxsin və təqsirləndirilən şəxsin hüquqi varisi, xüsusi ittihamçı, onların qanuni nümayəndələri və nümayəndələri, barəsində cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiq edilməsi üzrə icraat aparılan hüquqi şəxsin nümayəndəsi, şahid, ekspert, mütəxəssis, tərcüməçi, yaxud məhkumun bilavasitə iştirakı olmadan videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilə bilər:

51-2.1.1. bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxslərin həyatı və sağlamlığı üçün real təhdidlər olduqda onların təhlükəsizliyinin təmin

edilməsi, habelə onlara kənar təsirlərin qarşısının alınması zərurəti yarandıqda;

51-2.1.2. səhhətinin vəziyyəti, yaxud şübhəli, təqsirləndirilən şəxs və ya məhkum istisna olmaqla bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən başqa şəxslərlə bağlı digər üzrlü səbəblər onların müvafiq icraatda bilavasitə iştirakını qeyri-mümkün etdikdə;

51-2.1.3. yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin mənafeyinin qorunması zərurəti yarandıqda;

51-2.1.4. təbii və ya texnogen qəzalar, epidemiya, fövqəladə vəziyyət və ya qarşısıalınmaz qüvvənin təsiri nəticəsində bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxslər müvafiq icraatda bilavasitə iştirak edə bilmədikdə.

51-2.2. Videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə prosessual hərəkətlər bu Məcəllənin 51-2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilməlidir.

51-2.3. Məhkəmə icraatı zamanı prosessual hərəkətlər cinayət prosesi tərəflərinin vəsatəti və ya bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən digər şəxslərin müraciəti, yaxud məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə və yalnız məhkəmənin əsaslandırılmış qərarı əsasında videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilir. Məhkəmə bir və ya bir neçə prosessual hərəkətin, habelə icraatın tamamilə və ya qismən videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilməsi barədə qərar qəbul edir.

51-2.4. İbtidai araşdırma zamanı bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxslərin videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə dindirilməsi müstəntiqin və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun əsaslandırılmış qərarı ilə həyata keçirilir. Bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxslər dindirmənin videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə keçirilməsi barədə vəsatət verə bilər. Videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə dindirilmiş şəxs cinayət prosesi tərəflərinin vəsatəti ilə təkrarən bilavasitə dindirilə bilər.

51-2.5. Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin, yaxud məhkumun iştirakı ilə prosessual hərəkətlər həmin şəxsin razılığı olduqda videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilir. Bu Məcəllənin 51-2.1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda şəxsin səhhətinin vəziyyəti ilə əlaqədar onun prosessual hərəkətin həyata keçirilməsində bilavasitə iştirakının məqsəduyğun hesab edilməməsinə dair tibbi rəy olduqda, habelə bu Məcəllənin 51-2.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmənin

əsaslandırılmış qərarı ilə prosessual hərəkətlər şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin, yaxud məhkumun razılığı alınmadan videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilə bilər.

51-2.6. Videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilən prosessual hərəkətlərdə iştirak edən şəxslərə bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş hüquqlardan istifadə etmək və vəzifələri yerinə yetirmək üçün müvafiq şərait yaradılmalıdır.

51-2.7. Prosessual hərəkətlər videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirildikdə tətbiq edilən texniki vasitələr səs və görüntünün keyfiyyətini və real vaxt rejimində ötürülməsini, cinayət mühakimə icraatının aşkarlığı və digər əsas prinsip və şərtlərinə riayət edilməsini, habelə informasiya təhlükəsizliyini təmin etməlidir.

51-2.8. Videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilən prosessual hərəkətlərin videoyazısı aparılmalı, prosessual hərəkətlərin nəticəsinə dair videoyazıya uyğun olaraq protokol tərtib edilməli və videoyazı elektron daşıyıcıda cinayət işinə əlavə edilməlidir.

51-2.9. Prosessual hərəkətlər bu Məcəllənin 51-2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirildikdə müdafiəçi və ya nümayəndənin videokonfrans əlaqənin yaradılması zamanı olacağı yer təmsil olunan şəxsin seçiminə əsasən müəyyən edilir.

51-2.10. Məhkəmə prosessual hərəkətin videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilməsi barədə qərarın icrasının təşkil edilməsini bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxsin olduğu yer üzrə müvafiq məhkəmə sədrinin vasitəsi ilə həmin məhkəmənin aparatına, azadlıqdan məhrum etmə və ya həbs yerlərində saxlanılan şəxs barəsində həbs və ya cəzaçəkmə yerinin müdiriyyətinə, hərbi qulluqçu barəsində isə komandanlığa həvalə edir.

51-2.11. Bu Məcəllənin 51-2.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərarı qəbul etmiş müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror dindirmənin videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilməsi barədə qərarın icrasının təşkil edilməsini bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxsin olduğu yer üzrə müstəntiqə və ya təhqiqat orqanının əməkdaşına, azadlıqdan məhrum etmə və ya həbs yerlərində saxlanılan şəxs barəsində həbs və ya cəzaçəkmə yerinin müdiriyyətinə, hərbi qulluqçu barəsində isə komandanlığa həvalə edir.

51-2.12. Prosessual hərəkətin videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə icrasının təşkili həvalə edildiyi şəxs bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxsi bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada

yanına çağırır və ya onun olduğu yerə gəlir. Daha sonra bu Məcəllənin 51-2.1-ci maddəsində göstərilən şəxsin şəxsiyyətini müəyyən edir, videokonfrans əlaqə sistemini yaradan texniki vasitənin işini təmin edir, bu hərəkətləri protokollaşdırır.

51-2.13. Cinayət prosesi iştirakçısının Azərbaycan Respublikasının hüdüdlərindən kənarda olması səbəbindən onun videokonfrans əlaqə sistemi vasitəsilə dindirilməsi zərurəti yarandıqda, bu haqda müvafiq olaraq müstəntiqin, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun və ya məhkəmənin qəbul etdiyi qərar icra olunması üçün hüquqi yardımın göstərilməsi qaydasında xarici dövlətin müvafiq dövlət qurumuna göndərilir.”;

1.7. 74.9-cu maddəyə “511.1” rəqəmlərindən sonra “, 511-1.1” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.8. 78.4-cü maddədə “cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara apelyasiya şikayəti və ya protesti üzrə” sözləri “birinci instansiya məhkəməsinin qanuni qüvvəyə minməmiş hökmündən və ya digər qərarından verilmiş şikayət və ya protestlərə, habelə xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması üzrə icraat qaydasında verilmiş müraciətlərə” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.9. 84-cü maddə üzrə:

1.9.1. aşağıdakı məzmununda 84.6.9-1-ci maddə əlavə edilsin:

“84.6.9-1. şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə onun əməlinin daha yüngül məsuliyyət nəzərdə tutan cinayət qanununun norması ilə tövsif edilməsini və ya şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndlərin çıxarılmasını təklif etmək;”;

1.9.2. 84.8-ci maddənin dördüncü cümləsində “Prokurorun” sözü “Yuxarı prokurorun” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.10. 86.4.2-ci maddədə “müayinə (şəxsi müayinə)” sözləri “, şəxsi axtarış, şəxsi müayinə, ifadələrin yerində yoxlanılması, tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi,” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.11. 87.6.9-cu, 89.4.7-ci, 91.5.32-ci, 93.4.7-ci və 104.2.5-ci maddələrdə “ilə tanış olmaq və ona” sözləri “və ona əlavə edilmiş audiod yazı ilə tanış olmaq, protokola” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.12. 92-ci maddə üzrə:

1.12.1. 92.3.15-ci maddənin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 92.3.16-cı maddə əlavə edilsin:

“92.3.16. məhkəmə baxışı bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda təqsirləndirilən şəxsin iştirakı olmadan keçirildikdə.”;

1.12.2. 92.4.7-ci maddədə “maddəsində” sözü “və 92.3.16-cı maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.12.3. 92.9.8-ci maddədə “, habelə məhkəmə iclasının protokolları” sözləri “protokolları, habelə məhkəmə iclasının protokolu və ona əlavə edilmiş audioyazı” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.12.4. 92.12-ci maddədə “92.3.13-cü” sözləri “92.3.13 və 92.3.16-cı” sözləri ilə əvəz edilsin, üçüncü cümlə dördüncü cümlə hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

“İş məhkəmədə baxılarkən şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs müdafiəçidən imtina etdikdə bu barədə məlumat məhkəmə iclasında elan olunur.”;

1.13. 95.6.8-ci, 96.6.4-cü və 97.6.6-cı maddələrə “protokolunun” sözündən sonra “və ona əlavə edilmiş audioyazının” sözləri əlavə edilsin;

1.14. 98.2.2-ci maddəyə “halları” sözündən sonra “məhkəmə iclasının audioyazısına uyğun olaraq” sözləri əlavə edilsin;

1.15. 99.6.2-ci maddəyə “protokolunun” sözündən sonra “və ona əlavə edilmiş audioyazının” sözləri əlavə edilsin;

1.16. 101.5.9-cu maddədə “, habelə məhkəmə iclasının protokolu” sözləri “protokolları, habelə məhkəmə iclasının protokolu və ona əlavə edilmiş audioyazı” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.17. 102.6.7-ci maddədə “, habelə məhkəmə iclasının protokolları” sözləri “protokolları, habelə məhkəmə iclasının protokolu və ona əlavə edilmiş audioyazı” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.18. 130.3-cü maddəyə aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

“Həmin əşyalara baxış hakim tərəfindən keçirildikdə onun nəticələri məhkəmə iclasında elan olunur.”;

1.19. 183.1-ci maddədə “istintaqı” sözü “baxışında cinayət prosesi tərəflərinin çıxışı” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.20. 204.2-ci maddənin ikinci, üçüncü və dördüncü cümlələri müvafiq olaraq üçüncü, dördüncü və beşinci cümlələr hesab olunsun və aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Belə məlumat məhkəmə baxışı zamanı verildikdə, həmçinin məhkəmə iclasında elan olunur.”;

1.21. 214-cü maddə üzrə:

1.21.1. 214.3-cü maddədə “234, 236, 238 – 247, 264” rəqəmləri “234 – 236, 238 – 247, 260 – 264” rəqəmləri ilə əvəz edilsin;

1.21.2. 214.3.2-ci maddədə “tutmaq, onun, zərər çəkmiş şəxsin, şahidin, mülki iddiaçının, mülki cavabdehin, şahidlərin dindirilməsi, axtarış, müayinə (şəxsi müayinə) və götürmə kimi” sözləri “tutur və bu Məcəllənin 86.4.2-ci maddəsində göstərilən təxirəsalınmaz” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.22. 215-ci maddə üzrə:

1.22.1. 215.3.1-ci maddədən “318-2,” rəqəmləri çıxarılsın;

1.22.2. 215.3.2-ci maddəyə “miqrasiya” sözündən sonra “, fəvqəladə hallar” sözləri əlavə edilsin;

1.23. 226.1-ci maddənin ikinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Onlar, həmçinin çağırışın məzmununun yazılı ötürülməsini təmin edən rabitə vasitələrindən istifadə edilməklə, o cümlədən elektron qaydada çağırılı bilərlər.”;

1.24. 235.3-cü maddəyə “Şahidlər” sözündən sonra “və zərərçəkmiş şəxslər” sözləri əlavə edilsin;

1.25. 282-ci maddə üzrə:

1.25.1. 282.1-ci maddəyə “prokurora” sözündən sonra “, yuxarı prokurora” sözləri əlavə edilsin;

1.25.2. 282.2-ci maddəyə “imtina etməsindən” sözlərindən sonra “yuxarı prokurora və” sözləri əlavə edilsin;

1.26. 292.1-ci maddəyə “göndərir” sözündən sonra “və gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş ittiham aktını “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə həmin sistemə yerləşdirir” sözləri əlavə edilsin;

1.27. 297.0.2-ci maddəyə “göndərmək” sözündən sonra “və gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş yekun protokolu “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə həmin sistemə yerləşdirmək” sözləri əlavə edilsin;

1.28. 305.1-ci maddədə “maddəsində” sözü “, habelə 40.3-cü və 40.4-cü maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.29. 311.4-cü maddədə “311.2-ci maddəsində” sözləri “51-2-ci və 311.2-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.30. 326-cı maddə üzrə:

1.30.1. 326.8.3-cü maddədə “göstərməlidir” sözü “göstərməli və məhkəmə iclasında elan olunmalıdır” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.30.2. 326.9.1-ci maddəyə “oxunur” sözündən sonra “, audio, video və digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edilməklə qeydə alınmış ifadələr isə səsləndirilir və nümayiş etdirilir” sözləri əlavə edilsin;

1.31. 328.3-cü maddəyə “izahları” sözündən sonra “, bu Məcəllənin 51-2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla,” sözləri əlavə edilsin;

1.32. 330-cu maddə üzrə:

1.32.1. maddənin adına “dindirilməsi” sözündən sonra “və ifadələrinin elan edilməsi” sözləri əlavə edilsin;

1.32.2. 330.1-ci maddədə “dindirilir” sözü “dindirilir, habelə onun ifadələrinin elan edilməsinə bu Məcəllənin 329-cu maddəsində göstərilən qaydada yol verilir” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.32.3. 330.5-ci maddə ləğv edilsin;

1.33. 347-ci maddə üzrə:

1.33.1. 347.1-ci maddəyə “məsələlər” sözündən sonra “və onların hüququn tətbiqi üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinə uyğunluğu” sözləri əlavə edilsin;

1.33.2. 347.7-ci maddəyə aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

“Müşavirə protokolu və hakimin xüsusi rəyi elektron formada kodlaşdırılmaqla “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində yerləşdirilir.”;

1.34. 356.1-ci maddədə “həmin qərarı” sözləri “həmin qərarın giriş və nəticəvi hissəsini” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.35. 358.1.1-ci maddədə “və onun nümayəndəsinə” sözləri “, mülki iddiaçıya, mülki cavabdehə və onların nümayəndələrinə” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.36. 384-cü maddə üzrə:

1.36.1. 384.1-ci maddədə “olduğu andan” sözləri “olunduğu, bu Məcəllənin 384.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda isə həmin şəxsə verildiyi andan” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.36.2. 384.1.11-ci maddənin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 384.1.12-ci maddə əlavə edilsin:

“384.1.12. apelyasiya şikayətinin və ya apelyasiya protestinin verilməsi müddətinin bərpa olunmasına dair vəsatətin rədd edilməsi barədə qərar çıxarıldıqda.”;

1.37. 391.6.4-cü maddəyə “protokolu” sözündən sonra “və məhkəmə iclasının audioyazısı” sözləri əlavə edilsin;

1.38. 407-ci maddə üzrə:

1.38.1. 407.1-ci maddədə “qərarı” sözü “qərarının giriş və nəticəvi hissəsi elan edilir. Həmin qərar” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.38.2. 407.1.1-ci maddədə “onun nümayəndəsinə” sözləri “mülki iddiaçı, mülki cavabdeh və onların nümayəndələrinə” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.39. 408.3-cü maddədə “408.2.7” rəqəmləri “408.2.5” rəqəmləri ilə əvəz edilsin;

1.40. 410-cu maddə üzrə:

1.40.1. 410.1-ci maddəyə “protesti” sözündən sonra “onu vermək hüququna malik olan şəxslər tərəfindən” sözləri əlavə edilsin;

1.40.2. 410.1.1-ci maddədə “və 520.7-ci” sözləri “, 411.5, 520.7 və 524.8-ci” sözləri ilə, “vaxtdan” sözü “, bu Məcəllənin 410.1-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda isə həmin şəxsə verildiyi gündən” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.40.3. 410.1.2-ci maddədə “6 (altı)” sözləri “3 (üç)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.40.4. 410.1.3-cü maddədə “12 (on iki)” sözləri “6 (altı)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.40.5. 410.1.4-cü maddədə “gündən 18 (on səkkiz)” sözləri “, bu Məcəllənin 410.1-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda isə həmin şəxsə verildiyi gündən 12 (on iki)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.40.6. aşağıdakı məzmununda 410.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“410.1-1. Azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən məhkumun apelyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmündən (qərarından) kassasiya şikayətinin verilməsi üçün bu Məcəllənin 410.1-ci maddəsində nəzərə tutulmuş müddətlər hökmün və ya müvafiq qərarın ona verildiyi tarixdən hesablanır.”;

1.41. 411-ci maddə üzrə:

1.41.1. 411.1-ci maddədə “kassasiya instansiyası” sözləri “apelyasiya instansiyası” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.41.2. 411.2-ci maddədə “Kassasiya” sözü “Apelyasiya” sözü ilə əvəz edilsin;

1.41.3. 411.2.2-ci maddəyə “hadisə” sözündən sonra “və ya həmin şəxsin iradəsindən asılı olmayan digər hal” sözləri əlavə edilsin;

1.41.4. 411.3-cü və 411.4-cü maddələr aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“411.3. Kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin verilməsi üçün buraxılmış müddətin bərpa edilməsi məsələsi apelyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərar çıxarmış məhkəmə tərkibi (bu mümkün olmadıqda, digər hakimlərdən ibarət məhkəmə tərkibi) tərəfindən həll edilir. Belə vəsatətin baxılma vaxtı və yeri barədə vəsatəti qaldırmış şəxslərə lazımı qaydada məlumat verilir. Həmin şəxslərin məhkəmə iclasına gəlmə-

məsi vəsatətə baxılmasına mane olmur. Vəsatətlə əlaqədar qəbul edilmiş qərarın surəti apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən bu Məcəllənin 409-cu maddəsində göstərilən şəxslərə göndərilir.

411.4. Apelyasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin verilməsi müddətinin bərpa olunması haqqında vəsatəti təmin etdikdə, bu Məcəllənin 417.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər yerinə yetirildikdən sonra kassasiya şikayətini və ya kassasiya protestini cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatın materialları ilə birlikdə kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərir.”;

1.41.5. aşağıdakı məzmununda 411.5-ci və 411.6-cı maddələr əlavə edilsin:

“411.5. Apelyasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin verilməsi müddətinin bərpa olunması haqqında vəsatəti rədd etdikdə, bu qərardan apelyasiya instansiyası məhkəməsi vasitəsi ilə kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti verilə bilər.

411.6. Bu Məcəllənin 411.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qərardan şikayət və ya protest verildiyi halda apelyasiya instansiyası məhkəməsi onu cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatın materialları ilə birlikdə kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin hakimi kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti verilməsi müddətini bərpa etdikdə bu Məcəllənin 418.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hərəkətləri yerinə yetirir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin verilməsi üçün buraxılmış müddətin bərpa edilməməsi barədə qərarı qətidir və ondan şikayət və ya protest verilə bilməz. Vəsatətlə əlaqədar qəbul edilmiş qərarın surəti hər bir halda kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən bu Məcəllənin 409-cu maddəsində göstərilən şəxslərə göndərilir.”;

1.42. 412-ci maddə üzrə:

1.42.1. 412.1-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“412.1. Kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti apelyasiya instansiyası məhkəməsi vasitəsilə verilir. Kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti birinci instansiya məhkəməsinə verildikdə şikayət və ya protest cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatın materialları ilə birlikdə apelyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilir. Kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti kassasiya instansiyası məhkəməsinə verildikdə şikayət və ya protest

apelyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilir. Bu maddədə göstərilən hər üç halda apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən bu Məcəllənin 417.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər yerinə yetirildikdən sonra kassasiya şikayəti və ya kassasiya protestinin apelyasiya instansiyası məhkəməsinə daxil olduğu vaxtdan 23 (iyirmi üç) gündən gec olmayaraq kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatın materialları ilə birlikdə kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilir.”;

1.42.2. 412.3-cü maddənin birinci cümləsi ləğv edilsin, ikinci cümlədən “həmçinin” sözü çıxarılsın;

1.42.3. 412.6-cı maddədə “şikayətindən və ya kassasiya protestindən imtina haqqında apelyasiya instansiyası məhkəməsinə verilmiş ərizə” sözləri “şikayətinin və ya kassasiya protestinin geri götürülməsi haqqında müraciət” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.43. 413.1.4-cü maddəyə “qərarın” sözündən sonra “tarixi,” sözü əlavə edilsin;

1.44. 414.2-ci maddədən “və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət” sözləri çıxarılsın;

1.45. 415-ci maddə üzrə:

1.45.1. 415.0-cı maddə 415.1-ci maddə hesab edilsin və həmin maddədə “Kassasiya instansiyası” sözləri “Apelyasiya instansiyası” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.45.2. 415.0.1 – 415.0.4-cü maddələr müvafiq olaraq 415.1.1 – 415.1.4-cü maddələr hesab edilsin;

1.45.3. 415.1.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“415.1.3. kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin məzmununa dair bu Məcəllənin 413-cü maddəsinin tələblərinə riayət edilmədikdə;”;

1.45.4. aşağıdakı məzmununda 415.2-ci maddə əlavə edilsin:

“415.2. Bu Məcəllənin 415.1-ci maddəsinin tələbləri yerinə yetirilmədikdə apelyasiya instansiyası məhkəməsi ilkin olaraq kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin hərəkətsiz saxlanması barədə qərar çıxarır və öz qərarı ilə həmin tələblərin yerinə yetirilməsi üçün 10 (on) gündən 20 (iyirmi) günədək müddət təyin edir. Təyin edilmiş müddət ərzində həmin tələblər yerinə yetirilmədikdə, kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti verilməmiş hesab edilir və baxılmamış saxlanılır. Bu halda şəxs bu Məcəllənin 410-cu maddəsində göstərilən müddətlərdə yenidən kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti verə bilər.”;

1.46. 417-ci maddə üzrə:

1.46.1. 417.1-ci və 417.2-ci maddələrdə “kassasiya instansiyası” sözləri “apelyasiya instansiyası” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.46.2. 417.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“417.3. Kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə dair etirazlar apelyasiya məhkəməsi tərəfindən işə əlavə olunur, bu etirazlar iş kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərildikdən sonra daxil olduqda bilavasitə kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilir.”;

1.47. 418-ci maddə üzrə:

1.47.1. 418.2.2-ci maddədə “yetirilməsini təmin edir” sözləri “yetirilib-yetirilmədiyini müəyyən edir” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.47.2. 418.2.3-cü və 418.4-cü maddələr ləğv edilsin;

1.47.3. 418.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“418.3. Kassasiya şikayətini və ya kassasiya protestini ilkin öyrənən hakim apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən bu Məcəllənin 415.1-ci maddəsinin tələbləri, habelə kassasiya baxışının keçirilməsinə mane olduğu halda bu Məcəllənin 417.1-ci maddəsinin tələblərinin yerinə yetirilmədiyini müəyyən etdikdə cinayət işini, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarını və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatın materiallarını apelyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarır.”;

1.48. 421.1.1-ci maddədən “418.2.3,” və “418.4,” rəqəmləri çıxarılsın;

1.49. 432.6-cı maddəyə “icraata” sözündən sonra “bəraətverici əsaslar olmadan” sözləri əlavə edilsin;

1.50. 434.1-ci maddədə “şübhəli və təqsirləndirilən şəxs barəsində həbsə alma qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsinə yalnız ona az ağır zorakı cinayətin, habelə ağır və ya xüsusilə ağır cinayətin” sözləri “təqsirləndirilən şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsinə yalnız ona ağır və ya xüsusilə ağır cinayətin, 16 yaşına çatmış təqsirləndirilən şəxslərə isə həmçinin az ağır cinayətin zorakı üsulla və ya iki dəfədən çox” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.51. 438.2-ci maddəyə “ağır” sözündən sonra “və xüsusilə ağır” sözləri əlavə edilsin;

1.52. aşağıdakı məzmununda 449.3.4-1 – 449.3.4-3-cü maddələr əlavə edilsin:

“449.3.4-1. Şəxsin cinayət prosesinin iştirakçısı qismində tanınmasının rədd edilməsi;

449.3.4-2. Şəxsin müdafiəsi üçün təhlükəsizlik tədbirlərinin görülməsi barədə vəsatətin və ya xahişin rədd edilməsi;

449.3.4-3. ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya dəyişdirilməsi;”;

1.53. 473-cü maddədə “ilə tanış olmaq və ona” sözləri “və ona əlavə edilmiş audioyazı ilə tanış olmaq, protokola” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.54. 476.0.1-ci maddəyə “göndərir” sözündən sonra “, gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş həmin qərarı “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə həmin sistemə yerləşdirir” sözləri əlavə edilsin;

1.55. 480.5.1-ci maddəyə “təsdiq edir” sözlərindən sonra “, gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş həmin qərarı “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə həmin sistemə yerləşdirir” sözləri əlavə edilsin;

1.56. 487-4.0.5-ci maddədə “99-5.3” rəqəmləri “99-5.4” rəqəmləri ilə əvəz edilsin;

1.57. aşağıdakı məzmununda 511-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 511-1. Zərərçəkmiş şəxslə barışmaqla, cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanı və ya əldə edilmiş gəliri tamamilə ödəməklə bağlı cəza çəkməkdən azad etmə

511-1.1. Məhkumun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 80-1-ci maddəsinə müvafiq olaraq zərərçəkmiş şəxslə barışmaqla, cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanı və ya əldə edilmiş gəliri tamamilə ödəməklə bağlı cəza çəkməkdən azad edilməsi haqqında məsələyə məhkumun, onun müdafiəçisinin və ya qanuni nümayəndəsinin ərizəsi, yaxud cəzanı icra edən müəssisə və ya orqanın təqdimatı əsasında cəzanın çəkildiyi yer üzrə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən baxılır.

511-1.2. Bu Məcəllənin 511-1.1-ci maddəsində göstərilən qaydada cəza çəkməkdən azad etmə zərərçəkmiş şəxsin və mülki iddiaçının notariat qaydasında təsdiq edilmiş ərizəsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 73-1.2 və 73-2.2-ci maddələri ilə müəyyən edilmiş məbləğin dövlət büdcəsinə ödənilməsinə təsdiq edən müvafiq sənəd nəzərə alınmaqla tətbiq edilir. Zərərçəkmiş şəxs və mülki iddiaçının notariat qaydasında təsdiq edilmiş ərizəsi olmadığı hallarda həmin şəxslərin və ya onların qanuni nümayəndələrinin məhkəmə iclasında iştirakı məcburidir.”;

1.58. 521-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 521. Əmlakın müsadirəsi barədə Azərbaycan Respublikasında çıxarılmış hökm və ya digər yekun qərarların xarici ölkədə icrası

521.1. Xarici ölkədə yerləşən əmlakın müsadirəsi barədə Azərbaycan Respublikasında çıxarılmış hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə

mindiyi tarixdən 5 gün müddətində həmin hökm və ya digər yekun qərarı çıxarmış məhkəmə tərəfindən müsadirə olunmalı əmlakın hüquqi yardım çərçivəsində xarici ölkədə müsadirə edilməsi və həmin əmlakın, yaxud onun dəyərinin ölkəyə qaytarılmasının təmin edilməsi məqsədilə cinayət işi üzrə bütün materiallarla birlikdə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna göndərilir.

521.2. Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu xarici ölkədə yerləşən əmlakın müsadirə edilməsi və həmin əmlakın, yaxud onun dəyərinin ölkəyə qaytarılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə, o cümlədən əmlakın yerləşdiyi sorğu edilən ölkənin qanunvericiliyinə əsasən tələb olunan zəruri tədbirləri görməlidir.”;

1.59. aşağıdakı məzmununda LIX fəsil əlavə edilsin:

“LIX fəsil

Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması üzrə icraat

Maddə 522. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması qaydası

522.1. Xarici dövlətlərin müvafiq səlahiyyətli orqanının sorğusu əsasında xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması bununla bağlı Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilə mövcud olduğu halda həyata keçirilir. Belə beynəlxalq müqavilə olmadıqda xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmləri və ya digər yekun qərarları qarşılıqlılıq prinsipinə riayət ediləcəyinə dair həmin dövlətin müvafiq səlahiyyətli orqanı tərəfindən təminat verildiyi halda tanına bilər.

522.2. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması üçün xarici dövlətin müvafiq səlahiyyətli orqanı Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna və ya Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hallarda müvafiq icra hakimiyyəti orqanına sorğu ilə rəsmi müraciət edir. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması ilə bağlı sorğunun daxil olduğu müvafiq icra hakimiyyəti orqanı və ya digər dövlət orqanları daxil olmuş belə sorğunu xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının bu Məcəllənin 522 – 525-ci maddələri ilə müəyyən edilmiş qaydada tanınması üzrə icraatın təmin edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna göndərir.

522.3. Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu xarici dövlətin müvafiq səlahiyyətli orqanının rəsmi müraciətinin bu Məcəllənin 523-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblərə cavab verib-verməməsini araşdırır və tələblərə riayət edilmədikdə əlavə məlumatların təqdim edilməsinə dair müraciət edir.

522.4. Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu aşağıdakı hallardan hər hansı biri mövcud olduqda xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması barədə bu Məcəllənin 522.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada təqdimat verir:

522.4.1. barəsində hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs son 12 ayın əksər hissəsini Azərbaycan Respublikasında yaşamışdırsa;

522.4.2. barəsində xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmünün və ya digər yekun qərarının çıxarıldığı şəxsin mənşə ölkəsi Azərbaycan Respublikasıdır və Azərbaycan Respublikası qeyd edilən hökmün və ya qərarın icrası niyyətindədirsə;

522.4.3. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının Azərbaycan Respublikasında icrası məhkum edilmiş şəxsin sosial reabilitasiya imkanlarını gücləndirirsə;

522.4.4. barəsində xarici dövlətlərin məhkəmələrinin azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı hökm və ya digər yekun qərarının çıxarıldığı şəxs Azərbaycan Respublikasında azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı cəza çəkirsə.

522.5. Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu bu Məcəllənin 522.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallardan ən azı biri mövcud olmadıqda rəsmi müraciəti baxılmamış saxlayır və bu barədə sorğu verən xarici dövlətə məlumatın verilməsini təmin edir.

522.6. Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və ya onun müavini xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması barədə təqdimatı, barəsində hökmün və ya digər yekun qərarın çıxarıldığı şəxsin sonuncu yaşayış yeri üzrə, bu məlum olmadıqda isə hökmün və qərarın tanınmasının hüquq və mənafeələrinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslərin sonuncu yaşayış yeri üzrə, hökmün və ya digər yekun qərarın icrası əmlakla bağlı olduqda isə həmin əmlakın yerləşdiyi yer üzrə apelyasiya instansiyası məhkəməsinə verir.

Maddə 523. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınmasına dair rəsmi müraciətin məzmunu

523.1. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınmasına dair rəsmi müraciətdə aşağıdakılar göstərilməlidir:

523.1.1. Azərbaycan Respublikasının sorğu edilən səlahiyyətli orqanının adı;

523.1.2. xarici dövlətin sorğu edən səlahiyyətli orqanının adı;

523.1.3. tanınması xahiş edilən hökmün və ya digər yekun qərarın xarici dövlətin məhkəməsi tərəfindən təsdiq edilmiş surəti;

523.1.4. tanınması xahiş edilən hökmün və ya digər yekun qərarın qanuni qüvvəyə minməsinə təsdiq edən sənəd;

523.1.5. barəsində hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxsin adı, atasının adı, soyadı və yaşayış yeri haqqında məlumatlar;

523.1.6. barəsində cinayət-hüquqi tədbirlər tətbiq edilmiş hüquqi şəxsin adı, təşkilati-hüquqi forması, hüquqi ünvanı, qeydiyyat nömrəsi, təsisçiləri və qanuni təmsilçiləri barədə məlumatlar;

523.1.7. cinayət tərkibinin əlamətləri, faktların təsviri və əməlin tövsifi, məhkum olmuş şəxsin əleyhinə olan sübutlar;

523.1.8. xarici dövlətin müvafiq cinayət qanununun mətni;

523.1.9. müsadirə edilməli olan əmlak mövcud olduqda onun barəsində ətraflı məlumat və onun müfəssəl təsviri, yerləşdiyi yer, əmlakı saxlayan, sahiblik edən, ondan istifadə edən şəxslər haqqında və əmlakın məhkum olunmuş şəxsə aidiyyəti barəsində ətraflı məlumat;

523.1.10. cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın məbləği;

523.1.11. sorğu olunan iş üzrə əmlak üzərinə həbs qoyulması da daxil olmaqla əvvəllər hüquqi yardım göstərilmişdirsə, Azərbaycan Respublikasının hüquqi yardım göstərmiş orqanı və göstərilmiş hüquqi yardım haqqında ətraflı məlumat;

523.1.12. Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənarda şəxsə məxsus olduğu məlum olan bütün başqa əmlak barəsində qısa məlumat.

523.2. Əmlakın müsadirə edilməsi xahişi ilə rəsmi müraciətə məhkumun və qərarın tanınmasının hüquq və mənafelərinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslərin Azərbaycan Respublikasında aparılan icraat və çıxarılacaq qərar barəsində məlumatlandırılacağına dair öhdəlik məktubu əlavə edilməlidir.

Maddə 524. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınmasına dair təqdimata baxılması qaydası

524.1. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınmasına dair təqdimata, bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla açıq məhkəmə iclasında baxılır.

524.2. Məhkəmə iclasının vaxtı və yeri barədə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna, habelə barəsində hökmün və ya digər yekun

qərarın çıxarıldığı şəxslərə və ya hökmün və qərarın tanınmasının hüquq və mənafeələrinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslərə (onlar məlum olduqda) məlumat verilməlidir.

524.3. Bildiriş vərəqəsinin maraqlı şəxslərə verilməsi barədə məhkəmədə məlumat olarsa, həmin şəxsin üzrlü səbəblər olmadan məhkəməyə gəlməməsi təqdimata baxılmasına mane olmur. Əgər şəxs təqdimata baxılmasının başqa vaxta keçirilməsi barədə xahişlə məhkəməyə müraciət edərsə və həmin xahiş məhkəmə tərəfindən üzrlü hesab edilərsə, məhkəmə işə baxılmasını başqa vaxta keçirir və müraciət etmiş şəxsi yeni məhkəmə baxışının vaxtı barədə xəbərdar edir.

524.4. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması barədə təqdimata baxılmasının yeri və vaxtı haqqında, barəsində hökmün və ya digər yekun qərarın çıxarıldığı şəxslər, habelə həmin hökmün və ya qərarın tanınmasının hüquq və mənafeələrinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslər bilavasitə və ya sorğu edən dövlət vasitəsilə məlumatlandırılır.

524.5. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının Azərbaycan Respublikası ərazisində tanınmasından aşağıdakı hallarda imtina edilir:

524.5.1. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, qanunları, beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş normalarına və prinsiplərinə, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə zidd olduqda;

524.5.2. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının qəbul edilməsi zamanı şəxsin minimal hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə etmək hüququ təmin edilmədikdə;

524.5.3. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmləri və ya digər yekun qərarları sorğu edən ölkənin qanunvericiliyinə əsasən qüvvəyə minmədikdə və ya onun mübahisələndirilməsi vasitələri tükənmədikdə;

524.5.4. “Cinayət işlərinə dair hüquqi yardım haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş hallar mövcud olduqda;

524.5.5. sorğu edilən şəxs barəsində eyni əməl üzrə Azərbaycan Respublikasının cinayət təqibi orqanının cinayət işinin xitam olunması və ya cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında ləğv edilməmiş qərarı, Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin qanuni qüvvəyə minmiş hökm və

ya yekun qərarı olduqda və ya həmin şəxs barəsində həmin əməl üzrə cinayət təqibi aparıldıqda;

524.5.6. əmlakın müsadirə edilməsi ilə bağlı xarici dövlətin səlahiyyətli orqanının sorğusunda və ona əlavə edilən xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərində və ya digər yekun qərarlarında əmlakın cinayət yolu ilə əldə edilməsinə və ya Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə əsasən xüsusi müsadirə edilməli olan digər əmlak olmasına dair sübutlar olmadıqda;

524.5.7. cinayət sorğu edən dövlətin hüduqlarından kənarda törədildikdə;

524.5.8. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının Azərbaycan Respublikasında icrası qeyri-mümkün olduqda;

524.5.9. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının sorğu edən dövlətin müvafiq səlahiyyətli orqanları tərəfindən icra edilməsi mümkün olduqda;

524.5.10. xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması ilə bağlı sorğu edən xarici dövlət tərəfindən qarşılıqlılıq prinsipinə riayət olunmadıqda;

524.5.11. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulan digər hallarda.

524.6. Məhkəmə iclasda iştirak edən şəxsləri dinlədikdən sonra xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tam və ya qismən tanınması, yaxud bundan imtina edilməsi barədə əsaslandırılmış qərar qəbul edir. Həmin qərar dərhal qüvvəyə minir. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması və icrasına dair qərar Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada icra edilir.

524.7. Qərarın surəti onun çıxarıldığı gündən 3 gün müddətində Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna, habelə barəsində qərarın çıxarıldığı şəxsə və ya onun nümayəndəsinə, hökmün və ya digər yekun qərarın tanınmasının hüquq və mənafeələrinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslərə (məlum olduqda) bilavasitə və ya sorğu edən xarici dövlət vasitəsilə göndərilir.

524.8. Xarici dövlətlərin məhkəmələrinin hökmlərinin və ya digər yekun qərarlarının tanınması və ya bundan imtina edilməsi barədə apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və ya onun müavini, barəsində hökmün və ya digər yekun qərarın çıxarıldığı şəxs, habelə qərarın tanınmasının hüquq və mənafeələrinə təsir göstərə biləcəyi digər maraqlı şəxslər həmin qərarı aldığı vaxtdan 1 (bir) ay

müddətində Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə şikayət və ya protest verə bilərlər.

Maddə 525. Əmlakın müsadirəsi barədə rəsmi müraciətə baxılmasının xüsusiyyətləri

525.1. Əmlakın müsadirəsi barədə xarici dövlətlərin məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış qərar yalnız həmin qərarda nəzərdə tutulmuş əmlak Azərbaycan Respublikası ərazisində yerləşdikdə tanınır.

525.2. Azərbaycan Respublikasının milli, tarixi və mədəni irsini təşkil edən əşyalara münasibətdə əmlakın müsadirəsi barədə xarici dövlətlərin məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış qərarlar tanına bilməz.

525.3. Əmlakın müsadirəsi barədə qərarın icrasına dair sorğu bu Məcəllənin 523.1.9-cu maddəsinin tələblərinə cavab vermirsə və Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən cinayət mühakimə icraatına xələl yetirə bilərsə, sorğu edən tərəfə məlumat verilməklə müsadirə qərarının icrası təxirə salına bilər. Bu barədə xarici dövlətin müvafiq səlahiyyətli orqanına məlumat verilir.

525.4. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, müsadirə edilmiş əmlakın və ya onun dəyərinin məhkəmə və əmlakın saxlama məsrəfləri çıxıldıqdan sonra əlli faizi sorğu edən dövlətə qaytarılır, qalan hissəsi isə dövlət nəfinə keçirilir.”.

Maddə 2. Keçid müddəaları

2.1. Bu Qanun 2020-ci il iyul ayının 15-dən qüvvəyə minir.

2.2. Bu Qanunun 1.40.3 – 1.40.5-ci maddələri apelyasiya instansiyası məhkəməsinin bu Qanun qüvvəyə mindikdən sonra çıxarılmış yekun qərarlarına münasibətdə tətbiq olunur.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 iyun 2020-ci il.

“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 25 iyun tarixli 140-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 25 iyun tarixli 140-VIQD nömrəli Qanununun 2020-ci il iyulun 15-dən tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8 (III kitab), maddə 610; 2001, № 10, maddə 646; 2002, № 5, maddələr 273, 279, № 7, maddə 413, № 8, maddə 478, № 9, maddə 563; 2003, № 8, maddə 434; 2004, № 1, maddə 19, № 5, maddə 345; 2005, № 1, maddə 18, № 4, maddə 299, № 9, maddə 799, № 12, maddə 1101; 2006, №8, maddə 676, № 11, maddə 935; 2007, № 1, maddə 10, № 3, maddə 223, № 9, maddə 865, № 12, maddə 1247; 2008, № 1, maddələr 7, 10; 2009, № 7, maddələr 531, 534; 2010, № 7, maddə 615; 2011, № 11, maddə 999; 2013, № 5, maddə 509, № 6, maddə 649, № 8, maddə 900; 2014, № 4, maddə 348, № 6, maddə 625; 2015, № 12, maddələr 1450, 1461; 2016, № 4, maddələr 667, 669, № 10, maddə 1644; 2017, № 3, maddə 353, № 5, maddə 814, № 7, maddə 1321; 2018, № 3, maddə 444, № 4, maddə 680, № 6, maddə 1219, № 9, maddələr 1824, 1832, № 10, maddə 2004, № 11, maddə 2271; 2019, № 4, maddə 648, № 7, maddə 1241) 2-ci hissəsinin altıncı – on dördüncü abzasları müvafiq olaraq yeddinci – on beşinci abzaslar hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda altıncı abzas əlavə edilsin:

“həmin Məcəllənin 51-1.2-ci maddəsində, 522.2-ci maddəsinin birinci və ikinci cümlələrində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi;”.

2.Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 25 iyun tarixli 140-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

3.Bu Fərman 2020-ci il iyulun 15-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 10 iyul 2020-ci il.

§

**Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci və 17-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 31 may tarixli 1153-VQ nömrəli Qanununun icrası ilə əlaqədar **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12, maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2, maddələr 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404, № 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1168, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr

2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381, 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900; 2020, № 3, maddə 222; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 30 mart tarixli 41-VIQD nömrəli, 24 aprel tarixli 62-VIQD nömrəli və 1 may tarixli 69-VIQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 28.4.1-ci və 30.2-ci maddələrdə ismin müvafiq hallarında “ikinci qrup əlillər” sözləri ismin müvafiq hallarında “ikinci dərəcə əlilliyi olan şəxslər” sözləri ilə əvəz edilsin və ismin müvafiq hallarında “uşaqlar” sözündən əvvəl “18 yaşınadək” sözləri əlavə edilsin.

2. 43.1-ci maddədə “204–208” rəqəmləri “204, 205, 205-1.2, 206–208” rəqəmləri ilə əvəz edilsin.

3. 72.1-ci maddəyə aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Məhkəmə icraatında iştirak edən əlilliyi olan şəxslər ixtisaslaşmış vasitəçilərin (qiraətçilərin və peşəkar surdo tərcüməçilərin) köməyindən istifadə etdiyi hallarda, həmin ixtisaslaşmış vasitəçilər (qiraətçilər və peşəkar surdo tərcüməçilər) bu Məcəllənin məqsədləri üçün tərcüməçi hesab olunurlar.”.

4. Aşağıdakı məzmununda 205-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 205-1. Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında qanunvericiliyin pozulması

205-1.1. Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında qanunvericiliyin pozulmasına, yəni:

205-1.1.1. əmək münasibətlərində əlillik əlamətinə görə hər hansı ayrı-seçkiliyə yol verilməsinə, habelə kollektiv və əmək müqavilələrində digər işçilərlə münasibətdə əlilliyi olan şəxslərin əmək hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına;

205-1.1.2. əlilliyi olan şəxsin səhhətinin peşə vəzifələrini yerinə yetirməsinə mane olduğu, yaxud başqa şəxslərin səhhəti və əmək təhlükəsizliyi üçün təhlükə törətdiyi hallar istisna olmaqla, onunla əlillik səbəbindən əmək müqaviləsini bağlamaqdan, işdə irəli çəkməkdən imtina edilməsinə, əmək müqaviləsinə xitam verilməsinə və öz razılığı olmadan başqa işə (peşəyə, vəzifəyə) keçirilməsinə;

205-1.1.3. müəssisənin ləğv edilməsi halları istisna olmaqla, müddətdən asılı olmayaraq, reabilitasiya müəssisəsində və digər reabilitasiya

subyektlərində müalicə keçən əlilliyi olan şəxslərlə bağlanmış əmək müqaviləsinin işəgötürən tərəfindən ləğv edilməsinə;

205-1.1.4. müəssisənin ləğv edilməsi halları istisna olmaqla, həmin istehsalatda bədbəxt hadisələr nəticəsində əmək qabiliyyətini itirmiş və ya peşə xəstəliyinə tutulmuş və bunun nəticəsində əlilliyi müəyyən edilmiş işçi ilə əmək müqaviləsinin işəgötürən tərəfindən ləğv edilməsinə;

205-1.1.5. əlilliyi olan şəxslərin tibbi, peşə-əmək, psixoloji-pedaqoji reabilitasiyası və sosial bacarıqların inkişafı məqsədilə tərtib olunmuş Fərdi Reabilitasiya Proqramının dövlət orqanları və dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslər tərəfindən icrasının təmin edilməməsinə;

205-1.1.6. işəgötürənlər həmin istehsalatda bədbəxt hadisələr nəticəsində əmək qabiliyyətini itirmiş və ya peşə xəstəliyinə tutulmuş və bunun nəticəsində əlilliyi müəyyən edilmiş işçilərin, onların arzusu ilə və “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinə uyğun olaraq təsdiq edilmiş Fərdi Reabilitasiya Proqramını nəzərə alaraq, işə düzəlməsi üçün iş yerləri ayırmamağa və ya yenilərini təşkil etməməyə görə–

üç yüz manatdan beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

205-1.2. İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin yaşadığı fərdi evlərin onlar üçün uyğunlaşdırılması ilə bağlı xərclərin təqsirkar hüquqi və fiziki şəxslər, dövlət orqanları tərəfindən ödənilməməsinə görə–

beş yüz manatdan min manatadək məbləğdə cərimə edilir.”.

5. 342.1.11-ci maddədə “əlil” sözü “əlilliyi olan şəxs” sözləri ilə əvəz edilsin.

6. 346-1.3-cü maddədə “Əlillərin” sözü “Əlilliyi olan şəxslərin” sözləri ilə əvəz edilsin.

7. 603.2-ci maddədən “sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun və ya” sözləri çıxarılsın.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 iyun 2020-ci il.

**“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 2 iyun tarixli 126-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətlər haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə” 2017-ci il 3 may tarixli 1361 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 2 iyun tarixli 126-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram:**

1. “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (II kitab), maddə 259, № 3, maddə 460, № 4, maddə 670, № 6, maddələr 1025, 1063, № 7, maddə 1272, № 9, maddə 1468, № 10, maddələr 1614, 1638; 2017, № 2, maddələr 176, 202, № 3, maddə 351, № 4, maddələr 530, 537, № 6, maddə 1101, № 7, maddələr 1314, 1346, № 8, maddə 1521, № 9, maddə 1637, № 10, maddələr 1788, 1798, № 11, maddələr 2003, 2027, № 12, maddələr 2290, 2320; 2018, № 1, maddə 36, № 2, maddələr 198, 201, № 3, maddələr 418, 428, 443, 445, № 5, maddələr 914, 918, 926, 955, № 6, maddələr 1225, 1234, № 7 (I kitab), maddələr 1465, 1477, 1494, 1504, № 8, maddələr 1678, 1697, № 9, maddə 1840, № 11, maddələr 2244, 2256, 2273, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2541, 2566, 2573, 2610; 2019, № 1, maddələr 52, 68, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 602, 630, № 5, maddələr 825, 846, 852, № 6, maddələr 1035, 1046, № 8, maddələr 1395, 1401, № 11, maddə 1700; 2020, № 3, maddələr 238, 240, 241; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 7 may tarixli 1015 nömrəli, 22 may tarixli 1039 nömrəli, 2 iyun tarixli 1049 nömrəli və 18 iyun tarixli 1068

nömrəli fərmanları) 5.4-cü bəndinə “199 – 203-cü,” sözlərindən sonra “205-1.1-ci,” sözləri əlavə edilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 3 may tarixli 1361 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2017, № 5, maddə 765, № 9, maddə 1650, № 10, maddə 1789, № 12 (I kitab), maddələr 2314, 2321; 2018, № 1, maddə 54, № 2, maddələr 200, 219, № 3, maddələr 416, 430, 448, № 5, maddələr 916, 919, № 6, maddə 1243, № 9, maddələr 1828, 1840, № 11, maddələr 2274, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2540, 2587, 2601; 2019, № 1, maddə 82, № 2, maddə 216, № 3, maddə 431, № 4, maddə 620, № 5, maddələr 819, 824, 835, 866, № 7, maddə 1221, № 8, maddə 1388, № 10, maddələr 1581, 1587, № 11, maddələr 1700, 1710; 2020, № 3, maddə 252; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 1 may tarixli 1013 nömrəli, 22 may tarixli 1039 nömrəli və 18 iyun tarixli 1069 nömrəli fərmanları) ilə təsdiq edilmiş “Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətalar haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın 13-cü hissəsinə “204” rəqəmlərindən sonra “, 205-1.2” rəqəmləri əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 10 iyul 2020-ci il.

§

**Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının
Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12, maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2,

maddələr 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404, № 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1168, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr 2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381, 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900; 2020, № 3, maddə 222; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 30 mart tarixli 41-VIQD nömrəli, 24 aprel tarixli 62-VIQD nömrəli, 1 may tarixli 69-VIQD nömrəli, 8 may tarixli 94-VIQD nömrəli, 2 iyun tarixli 124-VIQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Aşağıdakı məzmununda 28.3-1-ci maddə əlavə edilsin:

“28.3-1. Məhkəmə tərəfindən ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq olunmuş şəxslərin üzərinə həmin işlərin yerinə yetirildiyi yerlərdə elektron nəzarət vasitəsini gəzdirmək və həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanması üçün ona xidmət etmək vəzifəsi qoyulur.”.

2. 154.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“154.3. İcra məmuru:

154.3.1. barəsində ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq edilmiş şəxslərin qeydiyyatını aparır, onlara tənbehin icrasının qayda və şərtlərini izah edir;

154.3.2. barəsində ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq edilmiş şəxslərə elektron nəzarət vasitəsini təqdim etməklə, həmin vasitəni ictimai işlərin yerinə yetirildiyi vaxtların cədvəlinə uyğun üzərlərində daşımalı, istifadə etməli olduqlarını, işlək vəziyyətdə saxlanması üçün ona xidmət qaydalarını, habelə hər hansı müdaxilənin və ya elektron nəzarət vasitəsindən istifadədən imtina edilməsinin yolverilməzliyini izah edir və bu barədə protokol tərtib edir;

154.3.3. barəsində ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq edilmiş şəxslərin davranışına, onların ictimai işlərin yerinə yetirilməli olduğu yerlərə vaxtında gəlmələrinə və həmin yerləri müəyyən olunmuş vaxtdan sonra tərk etmələrinə nəzarət edir;

154.3.4. barəsində ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq edilmiş şəxslərin işləmiş olduğu vaxtın uçotunu aparır, ayda iki dəfədən az olmayaraq, şəxsin ictimai işləri yerinə yetirməli olduğu vaxtlarda həmin işlərin görüldüyü yerlərə baş çəkməklə protokol tərtib edir;

154.3.5. ictimai işlər növündə inzibati tənbehin bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilməsi üçün digər tədbirləri görür.”.

3. Aşağıdakı məzmununda 156-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 156-1. İnzibati tənbeh tətbiq etmə zamanı elektron nəzarət vasitələrinin tətbiqi xüsusiyyətləri

156-1.1. Barəsində ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq olunmuş şəxslərə elektron nəzarət vasitələri tətbiq edilir.

156-1.2. Elektron nəzarət vasitələrinin tətbiqi qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

156-1.3. Elektron nəzarət vasitələri tətbiq edilmiş şəxslərin müəyyən edilmiş vəzifələri yerinə yetirməsinə nəzarət icra məmurları tərəfindən həyata keçirilir.

156-1.4. Elektron nəzarət vasitələri tətbiq edilmiş şəxslərə elektron nəzarət vasitəsi təqdim olunur və həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanılması üçün ona xidmət qaydaları, hər hansı müdaxilənin yolverilməzliyi, həmçinin bu əməlin hüquqi nəticələri izah edilir və bu barədə protokol tərtib edilir.

156-1.5. Elektron nəzarət vasitəsi tətbiq edilmiş şəxs həmin vasitəni zədələdikdə və ya digər üsulla yararsız vəziyyətə saldıqda, onun dəyəri həmin şəxsdən tutulur.”.

4. 529-cu maddənin “Qeyd” hissəsinə aşağıdakı məzmununda 2.2-1-ci bənd əlavə edilsin:

“2.2-1. elektron nəzarət vasitəsini gəzdirməkdən imtina etmək, onu zədələmək və ya digər üsulla yararsız vəziyyətə salmaq, yaxud həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanılması üçün üzrsüz səbəbdən ona xidmət etməmək;”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 iyun 2020-ci il.

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 148-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 148-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (II kitab), maddə 259, № 3, maddə 460, № 4, maddə 670, № 6, maddələr 1025, 1063, № 7, maddə 1272, № 9, maddə 1468, № 10, maddələr 1614, 1638; 2017, № 2, maddələr 176, 202, № 3, maddə 351, № 4, maddələr 530, 537, № 6, maddə 1101, № 7, maddələr 1314, 1346, № 8, maddə 1521, № 9, maddə 1637, № 10, maddələr 1788, 1798, № 11, maddələr 2003, 2027, № 12, maddələr 2290, 2320; 2018, № 1, maddə 36, № 2, maddələr 198, 201, № 3, maddələr 418, 428, 443, 445, № 5, maddələr 914, 918, 926, 955, № 6, maddələr 1225, 1234, № 7 (I kitab), maddələr 1465, 1477, 1494, 1504, № 8, maddələr 1678, 1697, № 9, maddə 1840, № 11, maddələr 2244, 2256, 2273, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2541, 2566, 2573, 2610; 2019, № 1, maddələr 52, 68, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 602, 630, № 5, maddələr 825, 846, 852, № 6, maddələr 1035, 1046, № 8, maddələr 1395, 1401, № 11, maddə 1700; 2020, № 3, maddələr 238, 240, 241; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 7 may tarixli 1015 nömrəli, 22 may tarixli 1039 nömrəli, 2 iyun tarixli 1049 nömrəli, 18 iyun tarixli 1068 nömrəli, 3 iyul tarixli 1083 nömrəli, 10 iyul tarixli 1100 və 1104 nömrəli fərmanları) 4.3-cü bəndinə “154.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində,” sözlərindən sonra “156-1.2,” rəqəmləri əlavə edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

2.1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 156-1.2-ci maddəsinə uyğun olaraq ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq olunmuş şəxslərə elektron nəzarət vasitələrinin tətbiqi qaydalarını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə razılaşdırmaqla iki ay müddətində təsdiq etsin;

2.2. “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 148-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 10 avqust 2020-ci il.

§

**Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası
Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8 (III kitab), maddə 586, № 12, maddə 835; 2001, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 237, 240, 244, № 8, maddə 463; 2004, № 6, maddə 399; 2005, № 4, maddə 278; 2006, № 11, maddə 929; 2007, № 8, maddə 756, № 11, maddə 1049, № 12, maddələr 1197, 1218; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddələr 602, 607; 2010, № 3, maddə 171, № 4, maddə 275, № 7, maddə 591; 2011, № 2, maddələr 70, 71, № 6, maddə 473, № 7, maddə 600, № 12, maddə 1107; 2012, № 5, maddə 406, № 11, maddələr 1056, 1063; 2013, № 8, maddə 889; 2015, № 10, maddə 1107, № 11, maddə 1271; 2016, № 6, maddələr 981, 1000; 2017, № 6, maddə 1058, № 12 (I kitab), maddə 2268; 2018, № 5, maddə 881, № 7 (I kitab), maddə 1422, № 10, maddələr 1971, 1978, № 11, maddə 2225; 2019, № 4, maddələr 570, 579, № 5, maddələr 796, 812, № 11, maddə 1686) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 15-2.1-ci maddənin birinci cümləsində “Azadlığın” sözü “İctimai işlər və azadlığın” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 15-2.4-cü maddəyə “onun” sözündən sonra “istifadəsinə verilir və ya” sözləri əlavə edilsin, həmin maddədə “və ya” sözləri “, habelə elektron nəzarət vasitəsi şəxsin üzərinə bağlandığında” sözləri ilə əvəz edilsin.

3. 35.1-ci maddəyə “işləməli” sözündən sonra “, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada elektron nəzarət vasitəsindən istifadə etməli, elektron nəzarət vasitəsini ictimai işlərin yerinə yetirildiyi yerlərdə gəzdirməli, həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanması üçün ona xidmət etməli” sözləri əlavə edilsin.

4. Aşağıdakı məzmununda 39.0.2-1-ci maddə əlavə edilsin:

“39.0.2-1. elektron nəzarət vasitəsini gəzdirməkdən imtina edənlər, onu zədələyənlər və ya digər üsulla yararsız vəziyyətə salanlar, yaxud həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanması üçün üzrsüz səbəbdən ona xidmət etməyənlər;”.

5. 51-7.6.2-ci, 178.5-ci, 178.7-ci, 182.2-ci və 182.5-ci maddələrə “ona xidmət” sözlərindən əvvəl “üzrsüz səbəbdən” sözləri əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 iyun 2020-ci il.

§

“Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 146-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 388 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının Cəzaların

İcrası Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 146-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. “Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 388 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8 (III kitab), maddə 611; 2002, № 8, maddə 478; 2008, № 3, maddələr 168, 170, № 7, maddə 618; 2011, № 4, maddə 279; 2013, № 8, maddə 893; 2016, № 4, maddə 676; 2018, № 3, maddə 353, № 5, maddə 962, № 6, maddə 1203, № 10, maddə 2003; 2019, № 4, maddə 626) 3.2-ci bəndinə “34.1,” rəqəmlərindən sonra “35.1,” rəqəmləri əlavə edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

2.1. Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 35.1-ci maddəsinə uyğun olaraq ictimai işlər növündə cəza çəkən şəxslərin elektron nəzarət vasitəsindən istifadə etmə qaydasını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə razılaşdırmaqla iki ay müddətində təsdiq etsin;

2.2. “Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 iyun tarixli 146-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 10 avqust 2020-ci il.

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ

MÜLKİ KOLLEGIYADAN

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısının yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında 932 mülki işə baxılmaqla nəticə verilmişdir. 2019-cu ilin birinci yarısında isə həmin məhkəmələr tərəfindən 1283 mülki işə baxılmışdır. Bu onu göstərir ki, baxılan mülki işlərin sayı 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında 27,36% azalmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrinin mülki işlər üzrə çıxardıqları qətnamə və qəraradlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 98 apellyasiya şikayətinə baxılıb nəticə verilmişdir.

Apellyasiya şikayətləri ilə bağlı 98 mülki işdən 83 işə apellyasiya qaydasında baxılaraq 41 qətnamə və 14 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 4 qətnamə dəyişdirilmiş, 21 qətnamə və 3 qərarad isə ləğv edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 369-cu maddəsində göstərilən əsasla 15 apellyasiya şikayətinin icraatına isə xitam verilmişdir.

Apellyasiya şikayəti ilə əlaqədar kollegiyada baxılıb nəticə verilmiş işləri mülki hüquq münasibətlərinin mahiyyətinə görə təsnif etdikdə bu işlər üzrə göstəricilər aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

- ailə münasibətləri üzrə mübahisələr – 20 iş
- əmək mübahisələri – 1 iş
- mənzil mübahisələri – 5 iş
- mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar mübahisələr – 3 iş

- torpaq mübahisələri üzrə – 2 iş
- müqavilələrdən əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 28 iş
- vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr – 3 iş
- mülki hüquq pozuntularından (deliktlərdən) əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 1 iş
- xüsusi icraat qaydasında baxılan işlər üzrə mübahisələr – 4 iş
- sair mülki işlər – 16 iş

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında baxılmış mülki işlər üzrə çıxarılan qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında apellyasiya şikayətlərinin sayı 8,89% artmışdır. Belə ki, 2019-cu ilin birinci yarısında birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən mülki işlər üzrə qəbul edilmiş qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 90 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır.

Qəbul edilmiş qərarların sabitliyi üzrə göstərici 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında aşağı olmuşdur. Belə ki, 2019-cu ilin birinci yarısında rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən 1283 qətnamə və qərardaddan 2,81%-i apellyasiya qaydasında dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdirsə, 2020-ci ilin birinci yarısında məhkəmələrin baxdığı işlər üzrə çıxarılan 932 qətnamə və qərardaddan 3%-i dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 2019-cu ilin birinci yarısında 97,19%, 2020-ci ilin birinci yarısında isə 97% təşkil etmişdir.

Statistik məlumatlara görə kollegiya tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında apellyasiya qaydasında baxılan qərarların 33,73%-nin ləğv edilməsinə və yaxud dəyişdirilməsinə həmin işlərə baxılarkən birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün halların aydınlaşdırılmaması səbəb olmuşdur.

Apellyasiya baxışının nəticələrinə görə muxtar respublikanın ayrı-ayrı məhkəmələri üzrə 2019 və 2020-ci illərin birinci yarımilinə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəllərdə göstərildiyi kimi olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

2019-cu ilin birinci yarısında apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	31	9	12	1	2	1	3		3
Babək	15	4	5		1	1	1	1	2
Şərur	18	2	6	4	3	1	2		
Şahbuz	8	2	1		3	1	1		
Kəngərli	3	3							
Culfa	5	1	2	1	1				
Ordubad	8	2		3	1	1	1		
Sədərək	2			1			1		
YEKUN	90	23	26	10	11	5	9	1	5

2020-ci ilin birinci yarısında apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	35	6	12		6	1	4	1	5
Babək	13	1	9		2		1		
Şərur	27	5	10	2	1		1	2	6
Şahbuz	9	1	2	1	2	1			2
Kəngərli	5		3	1					1
Culfa	3	1	2						
Ordubad	6	1	3			1	1		
YEKUN	98	15	41	4	11	3	7	3	14

Apellyasiya qaydasında 2020-ci ilin birinci yarısında ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmiş məhkəmə qərarları üzrə ayrı-ayrı məhkəmələrin göstəricilərini bir-biri ilə, eləcə də həmin məhkəmələr tərəfindən çıxarılmış qətnamə və qəraradların ümumi sayı ilə müqayisə etdikdə müəyyən olur ki, qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə ən aşağı göstəriciyə Şahbuz Rayon Məhkəməsi, ən yüksək göstəriciyə isə Culfa və Sədərək rayon məhkəmələri malikdir. Belə ki, 2020-ci ilin birinci yarısında *Şahbuz Rayon Məhkəməsində* çıxarılan 53 qərardan 4 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 7,55%-i ləğv edildiyinə və ya dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 92,45% olduğu halda, Culfa və Sədərək Rayon Məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitliyi üzrə göstərici 100% təşkil etmişdir. Çünki həmin dövrdə *Culfa Rayon Məhkəməsi* tərəfindən çıxarılmış 90 qətnamə və qəraraddan ləğv edilən və ya dəyişdirilən olmamış, *Sədərək Rayon Məhkəməsi* tərəfindən çıxarılmış 12 qətnamə və qəraraddan isə apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

Kəngərli Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında çıxarılan 65 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 1,54%-i dəyişdirilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,46% təşkil etmişdir.

Şərur Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında çıxarılan 248 qətnamə və qəraraddan 4 qətnamə və 2 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,42%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,58% təşkil etmişdir.

Babək Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında çıxarılan 114 qətnamə və qəraraddan 3 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,63%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,37% təşkil etmişdir.

Ordubad Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında çıxarılan 70 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,86%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,14% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında çıxarılan 280 qətnamə və qəraraddan 11 qətnamə və 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 4,29%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 95,71% təşkil etmişdir.

2019-cu ilin birinci yarısında isə baxılmış işlər üzrə qəbul edilmiş qətnamə və qəraradların sabitlik göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 100% (85 qətnamə və qəraraddan ləğv edilən və ya dəyişdirilən olmamışdır);

- *Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi* – 98,5% (468 qətnamə və qəraraddan 7 qətnamə, yəni 1,5%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 97,79% (181 qətnamə və qəraraddan 3 qətnamə və 1 qəraradd, yəni 2,21%-i ləğv edilmişdir);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 97,47% (79 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 2,53%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 96,34% (273 qətnamə və qəraraddan 10 qətnamə, yəni 3,66%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 95,83% (120 qətnamə və qəraraddan 5 qətnamə, yəni 4,17%-i ləğv edilmişdir);

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 89,66% (58 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə, yəni 10,34%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Sədərək Rayon Məhkəməsi* – 89,47% (19 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 10,53%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir).

Qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə 2019 və 2020-ci illərin birinci yarımilinə dair göstəricilərin müqayisəsi onu göstərir ki, Naxçıvan şəhər, Babək, Kəngərli, Şahbuz rayon məhkəmələrinin sabitlik göstəricisi 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə aşağı düşmüş, Şərur, Culfa, Sədərək və Ordubad rayon məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitlik göstəricisi isə yüksəlmişdir.

Qətnamə və qəraradların sabitlik göstəricisi, yəni buraxılan məhkəmə səhvlərinin həcmi bir çox amillərlə yanaşı, həm də məhkəmələrin üzərinə düşən iş yükündən də asılı olmuşdur.

Muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükünə görə təsnif etdikdə müəyyən olunur ki, 2019-cu ilin birinci yarısında olduğu kimi 2020-ci ilin birinci yarısında da ən çox mülki işə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmışdır. Belə ki, bu məhkəmədə 2019-cu ilin birinci yarısında 468 mülki işə, 2020-ci ilin birinci yarısında isə 280 mülki işə baxılmışdır.

Digər məhkəmələr üzrə iş yükü aşağıdakı kimi olmuşdur:

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 248 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 273 işə baxılmışdır);

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 114 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 181 işə baxılmışdır);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 90 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 79 işə baxılmışdır);

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 70 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 58 işə baxılmışdır);

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 65 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 85 işə baxılmışdır);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 53 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 120 işə baxılmışdır);

- *Sədarək Rayon Məhkəməsi* – 12 iş (2019-cu ilin birinci yarısında 19 işə baxılmışdır).

Göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında muxtar respublika məhkəmələrində mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükü azalmışdır.

Məhkəmələr üzrə “nikahın ləğvi” tələbinə dair işlər üzrə isə statistik göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 58 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 94 mülki iş, ümumilikdə 152 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 70 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 21 qərardad çıxarılmaqla 6 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 15 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 12 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 1 iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 48 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Şərur Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 58 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 43 mülki iş, ümumilikdə 101 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 50 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 11 qərardad çıxarılmaqla 5 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 6 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 5 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 35 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Babək Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 31 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 49 mülki iş, ümumilikdə 80 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 29 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 17 qərardad çıxarılmaqla 17 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 3 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 31 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Culfa Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 27 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 26 mülki iş, ümumilikdə 53 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 25 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin

edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 15 qərardad çıxarılmaqla 2 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 13 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 12 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Kəngərli Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 22 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 19 mülki iş, ümumilikdə 41 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 22 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 9 qərardad çıxarılmaqla 5 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 4 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 9 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Ordubad Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 19 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 18 mülki iş, ümumilikdə 37 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 22 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 1 qərardad çıxarılmaqla 1 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmışdır. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 13 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Şahbuz Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 7 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 18 mülki iş, ümumilikdə 25 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 8 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 6 qərardad çıxarılmaqla 3 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 3 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 10 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

Sədərk Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 4 iş qalıq qalmış, 2020-ci ilin birinci yarısında 4 mülki iş, ümumilikdə 8 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 4 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 1 qərardad çıxarılmaqla 1 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmışdır. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 2 iş 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

2020-ci ilin birinci yarısında məhkəmələr tərəfindən “nikahın ləğvi” tələbinə dair 58 iş (18,65%) üzrə icraata tərəflərin barışması səbəbindən xitam verilmişdir. Xitam verilmiş işlər üzrə məhkəmələrin göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Babək Rayon Məhkəməsi – 36,96% (46 işdən 17 işin icraatına xitam verilib);

- Culfa Rayon Məhkəməsi - 32,5% (40 işdən 13 işin icraatına xitam verilib);

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi - 21,43% (14 işdən 3 işin icraatına xitam verilib);

- Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi - 16,48% (91 işdən 15 işin icraatına xitam verilib);
- Kəngərli Rayon Məhkəməsi - 12,9% (31 işdən 4 işin icraatına xitam verilib);
- Şərur Rayon Məhkəməsi - 9,84% (61 işdən 6 işin icraatına xitam verilib).

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında baxılan mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qəraradlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına 12 kassasiya şikayəti verilmiş, həmin şikayətlərdən 7 işə baxılaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 7 qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmış, 5 qətnaməsindən verilmiş kassasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2020-ci ilin birinci yarısında qəbul edilən qərarlar üzrə ləğv edilən və ya dəyişdirilən qərar olmadığından Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

KOMMERSIYA KOLLEGIYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə statistik məlumatların təhlili

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kommersiya Məhkəməsinin icraatına 52 kommersiya mübahisələri üzrə iş daxil olmuşdur.

Kommersiya mübahisələri üzrə işlərdən 10 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 8 iş üzrə iddia təmin edilmiş, 1 iş üzrə iddia rədd edilmiş, 1 işin icraatına xitam verilmişdir. 38 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış, 1 iş aidiyyəti üzrə göndərilmiş, 3 kommersiya mübahisələri üzrə iş isə 2020-ci ilin ikinci yarısına qalqı qalmışdır.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, Kommersiya Məhkəməsinə 2020-ci ilin birinci yarısında daxil olan işlərin böyük əksəriyyətini vergi ödəmələri barədə mübahisələr üzrə (37 iş - yəni 71,15%) və hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti subyektləri arasında yaranan mübahisələr üzrə (6 iş - yəni 11,54%) iddia tələbinə dair işlər təşkil etmişdir.

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasında kommersiya mübahisələri ilə bağlı 2 apellyasiya şikayətinə baxılaraq 1 iş üzrə 1 qətnamə dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 iş üzrə 1 qətnamə isə ləğv edilmişdir.

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasında baxılan kommersiya mübahisələri üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qərardaddan kassasiya şikayəti verilməmişdir.

Beləliklə, 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

~~~~~  
~~~~~  
~~~~~

İNZİBATİ KOLLEGIYADAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə statistik məlumatların təhlili

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsinin icraatında ümumilikdə 73 inzibati mübahisələrə dair iş olmuş, onlardan 12 iş 2019-cu ildən cari ilə qalıq qalmış, 61 iş isə 2020-ci ilin birinci yarısında daxil olmuşdur.

İnzibati mübahisələrə dair işlərdən 35 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 10 iş üzrə iddia tələbi təmin edilmiş, 1 iş üzrə iddia tələbi rədd edilmiş, 24 işin icraatına xitam verilmişdir. 8 iş üzrə iddia mümkünsüz hesab edilmiş, 30 iş isə 2020-ci ilin ikinci yarısına qalıq qalmışdır.

2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsinin icraatına daxil olan inzibati mübahisələrə dair işlərin sayı 1,35% azalmışdır. Belə ki, 2019-cu ilin birinci yarısında həmin məhkəmənin icraatına inzibati mübahisələrə dair 74 iş daxil olmuşdur.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, İnzibati Məhkəməyə 2020-ci ilin birinci yarısında daxil olan işlərin böyük əksəriyyətini məcburetmə haqqında (39 iş - yəni 53,42%) və öhdəliyin icrası haqqında (23 iş - yəni 31,51%) iddia tələbinə dair işlər təşkil etmişdir.

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasının icraatına inzibati mübahisələrə dair 13 apellyasiya şikayəti və seçkidə (referendumda) iştirak hüququnun müdafiəsi ilə bağlı 1 iş (iddia ərizəsi) daxil olmuşdur. Apellyasiya şikayətlərinə baxılaraq 8 iş üzrə 6 qərar və 2 qərardad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 4 iş üzrə 2 qərar və 2 qərardad ləğv edilmiş, 1 iş üzrə apellyasiya şikayətinin icraatına xitam verilmiş, seçkidə (referendumda) iştirak hüququnun müdafiəsi ilə bağlı 1 iş (iddia ərizəsi) üzrə iddia rədd edilmişdir. 2019-cu ilin birinci yarısında inzibati kollegiyada 7 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır. Göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında kollegiyada baxılan inzibati mübahisələrə dair işlərin sayı artmışdır.

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasında baxılan işlər üzrə qəbul olunmuş qərar və qərardadlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasına 7 kassasiya şikayəti verilmiş, kassasiya şikayətlərinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasında

baxılaraq 2 qərar və 1 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 qərar ləğv edilmiş, 1 qərardaddan verilmiş kassasiya şikayəti qeyri-mümkün hesab edilmişdir.

Beləliklə, 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasının sabitlik göstəricisi 80% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

CİNAYƏT KOLLEGİYASINDAN

**Cinayət kollegiyasının 2020-ci ilin birinci yarısı üzrə fəaliyyətinin
nəticələrini əks etdirən statistik məlumatlar**

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid olan muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında 30 nəfərin barəsində 22 cinayət işinə mahiyyəti üzrə baxılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2019-cu ilin birinci yarısında həmin məhkəmələr tərəfindən 11 nəfərin barəsində 11 cinayət işinə baxılmışdır.

Birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında baxılmış 22 cinayət işi üzrə 30 nəfərin barəsində ittiham hökmü çıxarılmışdır.

İttiham hökmünün çıxarılması ilə nəticələnən işləri obyektə görə qruplaşdırdıqda 2019 və 2020-ci illərin birinci yarısına dair göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Cinayətlərin növü	2019-cu ilin birinci yarısı üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)	2020-ci ilin birinci yarısı üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər	1 / 1	4 / 1
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	2 / 2	2 / 2
İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlər	-	1 / 1
Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər	2 / 2	1 / 1
Hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	3 / 3
Hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər	4 / 4	16 / 13
İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	3 / 1

Cədvəldən göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısından fərqli olaraq 2020-ci ilin birinci yarısında ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər azalmış, hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə və hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər artmış, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı, həyat və sağlamlıq əleyhinə və idarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər üzrə göstəricilər isə dəyişməmişdir. 2019-cu ilin birinci yarısından fərqli olaraq 2020-ci ilin birinci yarısında ictimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlərə dair iş daxil olmuşdur.

2019 və 2020-ci illərin birinci yarısında məhkumlara təyin olunan cəzalar aşağıdakı kimi olmuşdur:

Təyin olunan əsas cəzaların növləri	2019-cu ilin birinci yarısı üzrə məhkumların sayı	2020-ci ilin birinci yarısı üzrə məhkumların sayı
Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə	10 nəfər	13 nəfər
Azadlıqdan məhrum etməyə şərti məhkum etmə	-	14 nəfər
İslah işləri	1 nəfər	-
Hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma	-	2 nəfər
İntizam xarakterli hərbi hissədə saxlama	-	1 nəfər

Cədvəldən göründüyü kimi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilənlər 2019-cu ilin birinci yarısında məhkum edilmiş şəxslərin 90,91%-ni, 2020-ci ilin birinci yarısında isə məhkum olunanların 43,33%-ni təşkil etmiş, yəni 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında cəzaların ümumi nisbətində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həcmi 47,58% azalmış, azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaların həcmi isə əksinə 47,58% artmışdır (ümmilikdə götürüldükdə).

2019 və 2020-ci illərin birinci yarısında baxılan cinayət işlərinə dair göstəricilər ayrı-ayrılıqda muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmə fəaliyyəti

Məhkəmənin adı	2019-cu ilin birinci yarısı üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)	2020-ci ilin birinci yarısı üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi	3 / 3	2 / 2
Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsi	14 / 14	15 / 20
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	-	3 / 6
Culfa Rayon Məhkəməsi	3 / 3	-
Şərur Rayon Məhkəməsi	3 / 3	1 / 1
Babək Rayon Məhkəməsi	-	1 / 1
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-

Cədvəldən göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısından fərqli olaraq 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsində və Şərur Rayon Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı azalmış, Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı isə artmışdır. 2019-cu ilin birinci yarısından fərqli olaraq 2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan şəhər və Babək rayon məhkəmələrinin icraatına cinayət işləri daxil olmuş, Culfa, Kəngərli və Sədərək rayon məhkəmələrinin icraatına isə cinayət işi daxil olmamışdır. Şahbuz və Ordubad rayon məhkəmələrinin icraatına 2019-cu ilin birinci yarısında olduğu kimi 2020-ci ilin birinci yarısında da cinayət işi daxil olmamışdır.

2020-ci ilin birinci yarısında birinci instansiya məhkəmələrində baxılmış cinayət işləri üzrə çıxarılan hökmlərdən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılaraq 7 hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 hökm isə dəyişdirilmişdir.

Dəyişdirilən hökmlər muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələrinin 2020-ci ilin birinci yarısında çıxardıqları bütün hökmlərin 13,64%-ni təşkil etdiyi üçün məhkəmələr üzrə hökmlərin sabitlik göstəricisi 86,36% olmuşdur.

Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2019-cu ilin birinci yarısında birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış hökmlərin sabitlik göstəricisi 72,73% təşkil etmişdir.

Məhkəmə fəaliyyəti

Naxçıvan Muxtar Respublikasının birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən xüsusi icraat qaydasında 2020-ci ilin birinci yarısında 49 işə (materiala) baxılmışdır. 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə bu göstərici 88,46% artmışdır (həmin dövrdə 26 işə baxılmışdır).

2020-ci ilin birinci yarısında xüsusi icraat qaydasında həll edilən işlərdən 9 iş (18,37%) həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, 28 iş (57,14%) telefon danışıqlarına qulaq asma, 1 iş (2,04%) tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin ləğv edilməsi, 1 iş (2,04%) xəstəliyə və ya hökmün icra müddətinin başa çatmasına görə cəza çəkməkdən azad etmə, 3 iş (6,12%) cəza çəkməkdən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, 1 iş (2,04%) cəzanın çəkilməmiş hissəsinin daha ağır cəza ilə əvəzləşdirilməsi, 1 iş (2,04%) cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi və 5 iş (10,2%) digər məsələlər barədə olmuşdur.

Muxtar respublikanın rayon (şəhər) məhkəmələri üzrə xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərlə əlaqədar 2019 və 2020-ci illərin birinci yarımilinin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir edildiyi kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2019-cu ilin birinci yarımili üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)	2020-ci ilin birinci yarımili üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)
Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsi	3 / 3	4 / 4
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	9 / 9	15 / 15
Şərur Rayon Məhkəməsi	-	7 / 7
Babək Rayon Məhkəməsi	-	2 / 2
Culfa Rayon Məhkəməsi	-	11 / 11
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	2 / 2
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	16 / 16	8 / 8
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	-

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrində 2020-ci ilin birinci yarısında 88 nəfərin barəsində 85 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır. Bunlardan 1 nəfərin barəsində 1 iş səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayət olmuşdur.

2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında baxılan inzibati xəta haqqında işlərin sayı 36,09%, inzibati xəta törətmiş şəxslərin sayı isə 34,81% azalmışdır (2019-cu ilin birinci yarısında 135 nəfərin barəsində 133 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır).

Məhkəmə fəaliyyəti

2020-ci ilin birinci yarısında barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərdən 62 nəfərə (70,45%) inzibati həbs, 9 nəfərə (10,23%) inzibati cərimə, 9 nəfərə (10,23%) inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması növündə inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq olunmuş, 7 nəfərin (7,95%) barəsində 7 inzibati xəta haqqında işin icraatına isə xitam verilmişdir.

Səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayət üzrə 1 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İnzibati tənbeh tədbirinin tətbiqinə dair qərarın çıxarılması ilə nəticələnən inzibati xətalrı növünə görə qruplaşdırdıqda 2019 və 2020-ci illərin birinci yarımilinə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

İnzibati xətanın növləri	2019-cu ilin birinci yarımili üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2020-ci ilin birinci yarımili üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Döymə	2 nəfər / 2 iş	1 nəfər / 1 iş
Xırda xuliqanlıq	17 nəfər / 17 iş	6 nəfər / 6 iş
Qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehlakı, satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanılması, daşınması və ya göndərilməsi	14 nəfər / 14 iş	15 nəfər / 15 iş
Xırda talama	7 nəfər / 7 iş	2 nəfər / 2 iş
Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama	15 nəfər / 14 iş	18 nəfər / 16 iş
Qumar oyununda iştirak etmə	2 nəfər / 1 iş	-
Məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələblərinin yerinə yetirilməməsi	13 nəfər / 13 iş	19 nəfər / 19 iş
İnzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi	29 nəfər / 29 iş	9 nəfər / 9 iş
Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsini alkoqoldan, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və ya güclü təsir	1 nəfər / 1 iş	1 nəfər / 1 iş

Məhkəmə fəaliyyəti

göstərən digər maddələrdən istifadə olunması nəticəsində sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsi		
Ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən şikayət		1 nəfər / 1 iş
Digər inzibati xətlər	3 nəfər / 3 iş	9 nəfər / 8 iş

Göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılan qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehlakı, satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və ya göndərilməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 7,14%, polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 20%, məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələblərinin yerinə yetirilməməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 46,15%, digər inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 3 dəfə artmış, döymə ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 50%, xırda xuliqanlıqla bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 64,71%, xırda talama ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 71,43%, inzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 68,97% azalmış, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsini alkoqoldan, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və ya güclü təsir göstərən digər maddələrdən istifadə olunması nəticəsində sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı isə dəyişməmişdir. Ötən yarımildən fərqli olaraq 2020-ci ilin birinci yarısında qumar oyununda iştirak etmə ilə bağlı olan inzibati xətlərə dair işlər daxil olmamış, ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən 1 şikayət daxil olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

Baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə muxtar respublika məhkəmələrinin 2019 və 2020-ci illərin birinci yarımilinə dair göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2019-cu ilin birinci yarımili üzrə (iş və şəxslərin sayı)	2020-ci ilin birinci yarımili üzrə (iş və şəxslərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	35 / 35	26 / 26
Şərur Rayon Məhkəməsi	36 / 38	25 / 28
Babək Rayon Məhkəməsi	16 / 16	9 / 9
Culfa Rayon Məhkəməsi	15 / 15	9 / 9
Ordubad Rayon Məhkəməsi	14 / 14	3 / 3
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	11 / 11	10 / 10
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	6 / 6	3 / 3
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	-

2020-ci ilin birinci yarısında muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılmış qərarlardan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasına 2 apellyasiya şikayəti verilmişdir.

Həmin şikayətlərə baxılaraq Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin 1 qərarı və Şərur Rayon Məhkəməsinin 1 qərarı dəyişdirilmişdir.

Muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ilin birinci yarısında inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılan qərarlardan 2,35%-i dəyişdirildiyinə görə qərarların sabitlik göstəricisi 97,65% təşkil etmişdir.

2020-ci ilin birinci yarısında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasında baxılan işlər üzrə çıxarılan qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasına 1 kassasiya şikayəti verilmiş, 1 iş üzrə 1 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Beləliklə, 2020-ci ilin birinci yarısında qəbul edilən qərarlardan dəyişdirilən və ya ləğv edilən olmadığından Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsi tərəfindən baxılmış cinayət işlərinə dair cinayət Kollegiyasının 2020-ci ilin birinci yarısının yekunları üzrə fəaliyyətinin nəticələrini əks etdirən statistik məlumatlar aşağıda göstərilmişdir:

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasında 2020-ci ilin birinci yarısında hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərə dair 8 nəfərin barəsində 6 cinayət işi üzrə apellyasiya şikayətlərinə baxılmışdır.

2019-cu ilin birinci yarısında hərbi Kollegiyada 4 nəfərin barəsində 4 cinayət işi üzrə apellyasiya şikayətlərinə baxılmışdır. Göründüyü kimi 2019-cu ilin birinci yarısı ilə müqayisədə 2020-ci ilin birinci yarısında apellyasiya qaydasında baxılan hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərə dair işlərin sayı 50 % artmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsində çıxarılmış ittiham hökmlərindən verilmiş apellyasiya şikayətləri cinayətlərin təsnifatına görə böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlər üzrə işlərdən ibarət olmuşdur.

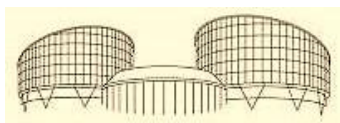
Məhkumların təqsirli bilindikləri konkret əməllərə gəldikdə mübahisələndirilən hökmlərlə bir nəfər Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 150.2.5, 151, 182.2.1, 332.2.1 və 332.2.3, bir nəfər 151, 182.2.1, 331.2, 331.3 və 332.2.1, bir nəfər 240.3.2, bir nəfər 320.1, 29, 32.3 və 335.1, bir nəfər 320.1, bir nəfər 332.1, bir nəfər 332.3, bir nəfər isə 333.4, 178.2.3, 32.4 və 312.1-ci maddələri ilə məhkum edilmişlər.

Barəsində apellyasiya qaydasında işə baxılmış məhkumlardan 1 nəfər zabit, 4 nəfər əsgər, 3 nəfər isə mülki şəxs olmuşdur.

Apellyasiya şikayətlərinə baxılması zamanı məhkəmə iclasları məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilməklə 4 hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 hökm isə dəyişdirilmişdir.

2020-ci ilin birinci yarımilində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasında hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər üzrə çıxarılan qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasına 2 kassasiya şikayəti verilmiş, həmin işlərdən 1 işə kassasiya qaydasında baxılaraq 1 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qərardan verilmiş kassasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət Kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı

Bülletenin hər buraxılışında insan hüquq və azadlıqlarına dair məsələlər üzrə Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyini əks etdirən qərarların icmalı dərc olunur.

Bu sayımızda da oxucuların tanış olması məqsədilə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının müvafiq maddələrinin pozuntusunun təsdiq edildiyi bir neçə qərarının icmalını təqdim edirik:

1. Avropa Məhkəməsinin **“Kopitok Rusiya Federasiyasına qarşı”** (ərizə № 48812/09) 15 yanvar 2019-cu il tarixli qərarından

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1 sayılı protokolunun 1-ci maddəsi: pozuntu baş vermişdir.

İşin halları - ərizəçi 1962-ci ildə doğulmuşdur və Lipetsk şəhərində yaşayır. 18 sentyabr 2007-ci ildə ərizəçi Lipetsk şəhərində əmlakın alınması barədə müqavilə bağladı. Mənzilin satıcısı özü və yetkinlik yaşına çatmamış qızı Mariyanın adından çıxış edən E.M.T. idi. Müqavilədə qeyd edilib ki, “bu əmlak girovda deyil, üçüncü tərəflərin hüquqları, məhkəmə çəkişmələri və ya həbs ilə yüklənməyib”. Bu əmlak sosial mənzil olaraq E.M.T.-yə və onun əri B.A.B.-a 1979-cu ildə ayrılmışdır. Onlar mənzildə 4 uşaqları ilə birlikdə yaşayırdılar: Yelena, Mixayıl, Dmitri və Mariya ilə. Mixayıl və Dmitri 1998-ci və 2004-cü illərdə uzun müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olundular və işə baxılan zaman da cəzalarını çəkirdilər. Yelena mənzildən 1997-ci ildə Dağıstan Respublikasında təhsilini davam etdirmək üçün çıxdı. 2006-cı ildə E.M.T. və Mariya özəlləşdirmə yolu ilə mənzilin sahibi oldular, ancaq B.A.B., Mixayıl, Dmitri və Yelena özəlləşdirilmiş mənzilə dair paylarından yazılı şəkildə imtina etdilər. Nə qədər ki, satıcı E.M.T. müqavilənin dövlət qeydiyyatına alınmasını yubadırdı, ərizəçi onun mənzilə dair mülkiyyət hüququnun tanınması barədə məhkəməyə müraciət etdi. Satıcı E.M.T. qarşılıqlı iddiasını verdi. O, hələ qızı Mariya və özü üçün yeni mənzil almadığına görə oradan çıxma bilmədiyini bildirdi. Lakin, E.M.T. 02 aprel 2008-ci il tarixində məhkəmə iclasına gəlmədiyinə görə Lipetsk şəhərinin Oktyabr Rayon Məhkəməsi

qarşılıqlı iddia ərizəsini rədd etdi və ərizəçinin iddiasını təmin edərək onun mənzilə dair mülkiyyət hüququnun məcburi dövlət qeydiyyatına alınması haqqında qərar qəbul etdi. 12 noyabr 2008-ci ildə ərizəçinin mənzilə dair mülkiyyət hüququ qeydiyyatına alındı. Sonra ərizəçi məhkəməyə iddia ilə müraciət edərək E.M.T.-nin və onun bütün ailə üzvlərinin mənzildən istifadə hüququnun ləğv edilməsi, həmin ünvan üzrə yaşayış yerinin qeydiyyatlarının ləğv olunması və onların mənzildən çıxarılmasını tələb etdi. 07 aprel 2009-cu ildə Lipetsk şəhərinin Oktyabr Rayon Məhkəməsi onun iddiasını qismən təmin edərək E.M.T. və Mariyanın əmlakın sahibləri olmadıqları üçün oradan çıxarılmasını qəet etdi. İddia Yelena, Dmitri və Mixayıl aid hissədə aşağıdakı səbəblərə görə rədd edildi: “Tərəflərin fikrincə, mübahisələndirilən mənzildə cavabdehlərin (Mixayıl, Dmitri və Yelena) şəxsi əşyaları və daşınmaz əmlakı var; onların yazılı ifadələrindən belə nəticə çıxır ki, özəlləşdirmə zamanı mübahisəli əmlakdakı paylarından imtina etsələr də, mənzildən istifadəni dayandırmaq fikrində deyildilər. Mübahisəli əmlakın sahibi ilə cavabdehlər arasında mənzildən istifadə hüququnun ləğvi ilə bağlı heç bir razılaşma olmadığından, məhkəmə hesab edir ki, Mixayıl, Dmitri və Yelena mənzilin mülkiyyətçisi ilə eyni həcmdə mənzildən istifadə etmək hüququna malikdir; ona görə də ərizəçinin iddiası üzrə sonuncuların mənzildən istifadə hüquqlarına xitam verilməsi üçün heç bir hüquqi əsas yoxdur. Həmçinin, mübahisəli əmlaka mülkiyyətçinin dəyişməsi mənzildən istifadə hüququnun ləğvi üçün müstəqil əsas ola bilməz ... Bundan başqa, Mixayıl, Dmitri və Yelenanın mübahisəli mülkdə yaşamaması barədə ərizəçinin arqumenti, mənzildən istifadə hüququnun ləğvi üçün müstəqil əsas ola bilməz ... Belə ki, həmin şəxslərin mənzildən istifadə hüququna xitam verilmədiyindən onların çıxarılması üçün heç bir əsas yoxdur ...”. 27 may 2009-cu il tarixdə Lipetsk Vilayət Məhkəməsi ərizəçinin şikayətini təmin etmədən Oktyabr Rayon Məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılması haqqında qərar qəbul etdi.

Konvesiyanın 1 saylı Protokolunun 1-ci maddəsinin iddia edilən pozuntusu. Ərizəçi Rusiya Federasiyasının məhkəmələrinin işə aidiyyəti olmayan 3-cü şəxslərin onun mənzilindən daimi istifadə etmək hüquqlarının olduğu barədə qənaətə gəlməsi nəticəsində əmlakından məhdudiyyətsiz istifadə hüquqlarının pozulmasından şikayətlənirdi.

Qəbul edilənlik - Hökumət ərizəçinin səmərəli daxili müdafiə vasitələrinin tükənmədiyini, yanılma təsiri nəticəsində bağlanmış alqı-satqı müqaviləsinin etibarsız sayılmasını nəzərdə tutan Mülki Məcəllənin 178-ci

maddəsinə əsasən müqaviləni etibarsız hesab etmək və mənzili alarkən verdiyi məbləğin ona qaytarılması tələbi ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnun olduğunu bildirdi. Ərizəçi bildirdi ki, onun tam mülkiyyət hüququnun tanınması barədə iddiası RF-nin məhkəmələrinin qanuni qüvvəyə minmiş qərarları ilə təmin edilmişdir. O, daha sonra bildirdi ki, hökumətin təklif etdiyi tədbirlər uğurlu olsa da, alınan pul geri qaytarıla bilməz. Xanım E.M.T. həmin məbləği özü və qızı üçün yeni bir mənzil almaq üçün istifadə edib və Rusiya qanunvericiliyi mənzil borclunun yeganə yaşayış yeri olduqda onun icra sənədlərinə əsasən, geri qaytarılmasını istisna edir. Avropa Məhkəməsi bir daha bildirir ki, Hökumətə görə ərizəçi daxili hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə etməli və bu, onun şikayətlərini həll etməli və müvəffəqiyyət üçün əğlabatan perspektivləri təmin etməli idi. Ərizəçinin xeyrinə onun əmlaka mülkiyyət hüququnun tam və aydın müəyyənləşdirən və icra edilməli olan son məhkəmə qərarı verilmişdi. Qarşı tərəf apellyasiya şikayətində bu qərara etiraz etmədi və ərizəçinin mülkiyyət hüququ Dövlət Reyestrində qeydiyyatla alındı. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, RF-nin hökumətinin hüquqi müdafiə vasitələri barədə etdiyi təkliflər ehtimal olaraq o vaxt əhəmiyyət kəsb edə bilərdi ki, alqı-satqı müqaviləsi ilə bağlı tərəfləri əvvəlki vəziyyətə gətirmək mümkün olsun. Bununla birlikdə, ərizəçinin əldə etdiyi əmlaka mülkiyyət hüququndan məhrum edilməsi və ya əvvəlki status-kvonu bərpa etmək istəyi barədə heç bir əlamət yoxdur. Əksinə, ərizəçi, qeyri-mükəmməl hüquqi bazanın olmamasından məhkəmə qərarları ilə mülkiyyətinin artıq qeydiyyatla alınmasından sonra aldığı əmlaka görə post-fakto üçüncü tərəfin iddialarının irəli sürülməsinə imkan verildiyindən şikayətləndi. Hökumətin istinad etdiyi dəlil məhkəmələrin bu şikayətə baxmasına imkan verməzdi. Müvafiq olaraq, ərizəçidən bu hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirmək tələb olunmurdu və Hökumətin etirazı rədd edilməli idi. Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin (a) bəndinə əsasən açıq şəkildə əsassız deyildir. Daha sonra qeyd edir ki, başqa səbəblərə görə şikayət qəbul edilməz deyildir. Buna görə məqbul elan edilməlidir.

Şikayətin mahiyyəti - Hökumət bu işə yerli məhkəmələr tərəfindən lazımi qaydada baxıldığını bildirdi. Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin 2 iyul 2009-cu il tarixli Plenum Qərarına uyğun olaraq Yelena, Mixayıl, Dmitrinin özəlləşdirmədə iştirakdan imtina etməsi onların mənzildən daimi istifadə hüququna xitam vermir. Rusiya Konstitusiyası hər kəsin, o cümlədən keçmiş məhkumların mənzil almaq hüququna zəmanət verir.

Hökumət iddia etdi ki, Avropa Məhkəməsi "dördüncü instansiya məhkəməsi" kimi çıxış etməməli və işin faktlarını nəzərdən keçirməməli və daxili qanunvericiliyi şərh etməməlidir. Ərizəçi bildirdi ki, RF-nin Ali Məhkəməsinin Plenumunun qərarı birinci instansiya məhkəməsi onun işi üzrə artıq qərar çıxardıqdan sonra dərc edilmişdir. Üstəlik, Plenum Qərarı qanun mənbəyi deyil, aşağı məhkəmələr üçün tövsiyələr toplusudur. Yeganə tətbiq olunan müddəa Mülki Məcəllənin 292-ci maddəsinin 2-ci hissəsində mülkiyyətçi dəyişdirildikdən sonra keçmiş ailə üzvlərinin hüquqlarının xitamıdır. Nə qədər ki, E.M.T. başqa bir yerdən yeni bir mənzil aldığından, ailəsinin digər üzvləri, o cümlədən böyük uşaqları həbsxanadan çıxdıqdan sonra orada onunla yaşamağa davam edə bilərdilər. Mübahisəli deyil ki, ərizəçi Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin mənasında onun əmlakı olan mənzilin qanuni sahibidir. "Gladışevanın Rusiya Federasiyasına qarşı" işindən fərqli olaraq, onun mənzilə mülkiyyəti mübahisə edilmədi və ləğv edilmədi. Ərizəçi ondan şikayətləndi ki, əvvəlcədən məlumatı olmadığı halda, Rusiya məhkəmələrinin qərarları nəticəsində, onun mənzilə olan tam və aydın mülkiyyət hüququ, satıcının övladlarına verilən istifadə hüququ ilə yüklənmişdir. Buna görə, bu mübahisəni ərizəçilərin əmlakın satın alınması anında məhdudiyyətlər qoyulduğunu bildikləri hallardan fərqlənməlidir. Məhkəmə qərara aldı ki, daimi və ya müvəqqəti olmasına baxmayaraq, şəxslərin mənzil və daşınar əmlak üçün "istifadə hüququ" böyük iqtisadi maraq kəsb edir və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin mənası daxilində "mülkiyyət" təşkil edir. Əksinə, belə bir istifadə hüququ ərizəçinin mülkiyyət hüququna qarşı qoyulduğu təqdirdə, bu, onun bazar dəyərinə təsir göstərməli və mənzildən təyinatı üzrə, yəni özünün və ailə üzvlərinin yaşadığı əsas yaşayış yeri kimi istifadə etmək qabiliyyətinə mane olmalıdır. Ərizəçinin şikayəti, mənzil "dövlət mülkiyyətindən xüsusi mülkiyyətə verilərkən milli məhkəmələrin qərarlarına əsasən, əmlakda yaranan xüsusi bir mülkiyyət növünə aiddir. Bu zaman altı ailə üzvündən ikisi (ana və kiçik qızı) mənzil mülkiyyətçisi olmaq hüququnu əldə etdilər, digər ailə üzvləri isə bu hüquqdan istifadə etməkdən imtina etdilər. Məhkəmə qərarlarına görə, onlar bu imtinanı mənzilləri qeyri-məhdud müddətə istifadə edə biləcəkləri səbəbi ilə etdilər. Rusiya Federasiyasının Məhkəmələri hesab etdilər ki, özəlləşdirmədən digər şəxslərin xeyrinə imtina edən şəxslərin mənzildə olan bu hüquqi istifadə forması mülkiyyət hüququndakı hər hansı bir dəyişikliyə baxmayaraq mövcud olmaqda davam etməlidir. Avropa Məhkəməsi etiraf edir ki, özəlləşdirmədən faydalanmayan ailə üzvlərinə verilən istifadə hüququnun

tanınması həssas insanların mənzil hüquqlarını qorumaq və evsizliyin qarşısını almaqdan ibarət olan sosial siyasətin əsl məqsədini həyata keçirə bilər. Burada bir şeyi aydınlaşdırmaq qalır: bu qanunilik prinsipinə uyğundurmu və mülkiyyət hüququnun müdafiəsi ilə cəmiyyətin ümumi maraqları arasında zəruri olan ədalətli balans prinsipi gözlənilib mi? Bununla əlaqədar Avropa Məhkəməsi, bildirir ki, əmlakın konkret mülkiyyətçisi “fərdi və həddindən artıq yük” daşıyacağı təqdirdə lazımi tarazlıq əldə olunmayacaqdır. Mülkiyyət hüququna müdaxilənin qanuni əsaslarına gəldikdə, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, yaşayış evlərindən istifadə qaydası birbaşa Rusiya qanunlarında qeyd olunmur və tənzimlənmir. Mülki Məcəllənin 292-ci maddəsi, bir qayda olaraq, “qanunla başqa hal nəzərdə tutulmadıqda”, mənzil sahibinin ailə üzvlərinə verilən istifadə hüququnun mülkiyyətçi dəyişdirildikdən sonra saxlanılmadığını müəyyən edib. Ancaq bu qayda RF-nin qüvvədə olan qanunvericiliyində nəzərdə tutulmamışdır. Mənzil Məcəlləsinin 31-ci maddəsinin 4-cü və “Mənzil Məcəlləsinin tətbiq edilməsi haqqında” Qanunun 19-cu maddəsi ayrı halları, yəni mülkiyyətçinin dəyişməsi halını deyil, mülkiyyətçi ilə onunla yaşayan ailə üzvlərinin ailə münasibətlərinə xitam verilməsinə dair münasibətləri tənzimləyir. Buna baxmayaraq, bu, ən azı 2005-ci ildən bəri belədir, hansı ki, o vaxtdan RF-nin Ali Məhkəməsi “Mənzil Məcəlləsinin tətbiqi barədə” Qanunun 19-cu maddəsinin şərhini verəndə Mülki Məcəllənin 292-ci maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulan ümumi qaydadan istisna hal kimi özəlləşdirmədən istifadə edə bilməyən əvvəlki mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin istifadə hüququnun saxlanılmasına təminat verdi. Avropa Məhkəməsi bir daha qeyd edir ki, qanunda nəzərdə tutulan qəbuledilənlik prinsipi məhkəmə şərhə əsasında qanunun normasının tədricən dəqiqləşdirilməsi yolu ilə qadağanedicə formaya salınması kimi baxıla bilməz. Hansı ki, məhkəmə praktikası həmin şərhə uyğun formalaşır və bunu əqlabatan əsaslarla əvvəlcədən görmək mümkündür. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, RF-nin Ali Məhkəməsinin qərarı ilə, Mülki Məcəllənin 292-ci maddəsinin 2-ci bəndinin ümumi qaydalarını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirən və qanun gücünə malik olacaq bu dəyişikliklər normativ hüquqi bazanın inkişafını aydın və qəbuledilən etmir. Bu halda qəbuledilənliyin açıq-aydın olmaması ərizəçinin həddindən artıq yük daşıyıb-daşımamasının həlli üçün əhəmiyyətli olacaqdır. Ərizəçinin əmlaka dair mülkiyyət hüququnun üçüncü şəxslərin hüquqları ilə yüklənəcəyini əsaslı şəkildə düşünə biləcəyinə dair suala gəldikdə, məhkəmə qeyd edir ki, o, müqavilə bağlamazdan əvvəl üç yetkinlik yaşına çatan uşağın artıq

mənzildə yaşamadığına inandı. O, həmçinin, həmin şəxslərin anası və kiçik qızının xeyrinə özəlləşdirməyə razı olduqları və bu hüquqdan istifadə etməkdən imtina etdikləri barədə təsdiq edilmiş ifadələrin surətlərini də aldı. Müqavilədə həm də deyilirdi ki, üçüncü şəxslər tərəfindən əmlaka dair heç bir iddia qaldırılmayıb. Lakin mövcud qanunvericilik bazası bu müddəaların doğruluğunu yoxlamağa imkan vermədi. Rusiya Federasiyasında mülkiyyət hüququ, ipoteka, təminatlar və əmlakda mülkiyyət və sahibsiz maraqların yaradılması üçün zəruri olan digər elementlər haqqında məlumatları daxil olmaqla, əmlaka dair hüquqların və onunla aparılan əməliyyatların qeydiyyatı üçün mülkiyyətin vahid reyestri mövcuddur. Ancaq özəlləşdirmədən yararlanma bilməyən şəxslərin istifadə hüququnun qeydiyyatı forması nəzərdə tutulmadı. Nəticədə, ərizəçi kimi potensial alıcı əmlakın üçüncü şəxslərin iddialarından və ya ağırlıqlarından azad olduğunu müəyyən etmək üçün əmlakın dövlət reyestrindəki məlumatlarına əsaslı şəkildə etibar edə bilmədi. Bununla əlaqədar qeyd etmək yerinə düşər ki, Konstitusiya Məhkəməsi keçmiş ailə üzvlərinə məxsus daimi istifadə hüquqlarını tənzimləyən mövcud normaların şəffaf olmadığını və bu hüquqların qeydiyyata alınmamasının yeni mülkiyyətçiyə münasibətdə tarazlığı pozduğu qənaətinə gəlmişdir. Ona görə KM qanunverici orqana bu cür əmlak maraqlarının qeydiyyatı üçün bir mexanizm hazırlamağı tapşırırdı. Məlumdur ki, 1-ci məhkəmə prosesi zamanı hər hansı bir əmlak maraqlarının mövcudluğu meydana çıxmadı, bu müddət ərzində ərizəçinin mülkiyyətə dair tam və aydın bir hüquqi statusa dair iddiası dəstəkləndi. Bu məhkəmə prosesində iş ərizəçiyə qarşı iddia qaldırmaqda maraqlı olmayan və ya onun apellyasiya şikayətinə dair nəticələrə etiraz etməyən satıcının iştirakı olmadan baxılmışdı. Yalnız ərizəçi keçmiş mülkiyyətçinin ailəsini mənzildən çıxarmaq üçün ərizə verdikdən sonra ilk dəfə istifadə hüququ məsələsi qaldırıldı. Bu məhkəmə prosesləri zamanı məhkəmələr mübahisəli mənzildə yetkinlik yaşında olan uşaqların şəxsi əşyalarının olmasını, onların orada yaşamaqda davam etmələrini sübut edən hal kimi şərh etdilər. Ərizəçi, xarakteri göstərilməyən bu şəxsi əmlaklara hansı vacib əhəmiyyət veriləcəyini qabaqcadan görə bilməzdi. Bu vəziyyətdə Avropa Məhkəməsi ərizəçinin müqavilə bağlamazdan əvvəl lazımi araşdırma aparmadığını qəbul edə bilməz. Yuxarıda göstərilənlər, o cümlədən hüquqi bazanın tam olmaması ərizəçiyə imkan vermədi ki, mülkiyyət hüququ əldə edəne qədər mənzilə başqa əmlaka hüquqlarının mövcud olmasını müəyyən edə bilsin. Avropa Məhkəməsi hazırkı işdə cəmiyyətin ümumi maraqları ilə

fundamental hüquqların qorunması arasında ədalətli tarazlığın əldə edilmədiyi və ərizəçiyə qoyulan yükün həddən artıq olduğu qənaətinə gəldi.

Nəticə: pozuntu baş verib.

Maddə 44: mənəvi ziyana görə 5.000 avro təyin edildi.

≈ ≈ ≈

2. Avropa Məhkəməsinin “**Kazan (Cazan) Rumıniyaya qarşı**” (ərizə № 30050/12) 05 aprel 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 3

Ləyaqəti alçaldan rəftar

Polis bölməsində müştərini təmsil edən vəkilin qəddar rəftara məruz qalması: pozuntu baş verib.

Faktlar – Vəkil olan ərizəçi müştərilərindən biri ilə birlikdə polis bölməsinə gedirdi ki, həmin müştərisinə qarşı cinayət işinin məzmunu barədə məlumat alsın. Ərizəçinin sözlərinə görə onunla polis əməkdaşı arasında mübahisə yaranmış və həmin əməkdaş onu dindirmə protokolunu imzalamağa məcbur etmək üçün on dəqiqəyədək müddət ərzində bölmədəki kabinetə salıb qapını bağlamış və onun mobil telefondan istifadə etməsinə mane olmaq üçün onun barmağını burmuş, nəticədə onun barmağı burxulmuşdu. Onun barmağındakı zədə həkim tərəfindən qeydə alınmış, amma cinayət işi başlanmasa üçün onun verdiyi ərizə polis əməkdaşının cinayət məsuliyyətini təsdiqləyən dəqiq sübutların olmaması səbəbindən rədd edilmişdi.

Hüquqi məsələlər - maddə 3: Məhkəmə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində vəkillərin oynadığı rolun mühümlüyünü artıq qeyd edib. Müvafiq olaraq polis bu rola hörmətlə yanaşmalı və onların işinə lüzumsuz müdaxilələrə yol verməməli, yaxud onları hər hansı formada təhdid və ya təqib etməməlidir (bax: *Polis etikası haqqında Avropa Məcəlləsinin 10-cu bəndi və bu sənədə dair izahedici memorandum*). Bu öhdəlik xüsusən rəsmi şəxs qismində hərəkət edən vəkillərin müdafiəsinə şamil olunur.

Buyid Belçikaya qarşı məhkəmə işi üzrə qərarında Məhkəmə bir daha xatırlatdı ki, şəxs polisin və ya analoji orqanın nəzarəti altında olduğu zaman baş vermiş hadisələrlə bağlı sübutetmə yükü dövlət orqanlarının üzərinə düşür. Bu prinsip, ərizəçinin işində olduğu kimi şəxsin vəkili qismində polis bölməsinə öz istəyi ilə gəldiyi hallara da şamil olunur.

Beləliklə, müvafiq sübutları təqdim etmək vəzifəsi dövlət orqanlarının üzərinə düşür.

Ərizəçi sol əlinin adsız barmağının burxulduğunu və buna görə beş gündən yeddi günədək müalicə almalı olduğunu təsdiqləyən ekspert rəyi təqdim etmişdi. Hökumət sözügedən polis əməkdaşının dəlilsiz-sübutsuz sözlərindən savayı hadisələrin ərizəçi tərəfindən ziddiyyətli olaraq təsvir edilən versiyasını, yəni polis əməkdaşının onun telefonunu əlindən almağa cəhd edərkən onun barmağının burxulmasına səbəb olduğunu şübhə altına almaq üçün heç bir sübut təqdim etməmişdi. Araşdırmadakı mühüm nöqsanları nəzərə alsaq, sadəcə olaraq polis əməkdaşının ifadəsinin əksinə dəlalat edən heç bir dəlilin istintaq tərəfindən əldə edilməməsi səbəbindən həmin polisin ifadəsinin həqiqətə uyğun olduğu qənaətinə gəlmək mümkün deyildi. Buna görə də Məhkəmə hesab etdi ki, ərizəçinin sol əlinin adsız barmağının burxulmasının polis bölməsində olduğu zaman baş verməsi yetərinə sübut edilib.

Bu hərəkət 3-cü maddənin tətbiqini mümkün edən qəddarlıq səviyyəsinə çatmışdı: həkimlər ərizəçiyə müalicəsini beş-yeddi gün ərzində davam etdirməyi tövsiyə etmişdilər, deməli, onun zədəsi səthi xarakter daşıyırdı.

Hətta ərizəçinin polis əməkdaşına qarşı hörmətsizlik nümayiş etdirdiyini fərz etsək belə, o, güc tətbiqini zəruri edən tərzdə zorakı davranış nümayiş etdirməmişdi.

Bu amillər ləyaqəti alçaldan rəftarın baş verdiyi qənaətinə gəlmək üçün kifayətdir.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Maddə 41: mənəvi ziyana görə 11.700 avro təyin edildi.

≈ ≈ ≈

3. Avropa Məhkəməsinin “*Fabris Fransaya qarşı*” (ərizə № 16574/08) 07 fevral 2013-cü il tarixli qərarından

Maddə 14

Ayrı-seçkilik

Bioloji və qanuni uşaqlar arasında miras sahəsində fərq qoyulması: pozuntu baş verib.

Faktlar – Ərizəçi 1943-cü ildə atasının başqa biri ilə evli olan və bu evlilikdən iki başqa uşağı olan qadınla münasibətindən doğulmuşdur. 1970-

ci ildə M. cütlüyü (ərizəçinin anası və onun əri) öz əmlaklarını bağışlama-bölüşdürmə vasitəsilə qanuni uşaqlarına verdilər, lakin onlardan istifadə hüququnu ölümlərinə qədər özlərində saxladılar. Cənab M. 1981-ci, xanım M. isə 1994-ci ildə öldü. 1983-cü ildə yüksək məhkəmə ərizəçini xanım M.-in bioloji uşağı kimi tanıdı. 1998-ci ildə, ərizəçi anasının qanuni uşaqlarına qarşı məhkəmə prosesi açaraq anasının mirasından pay almaq üçün bağışlama-bölüşdürmə əmlakının azaldılaraq hesablanmasını xahiş etdi. O tarixdə 3 yanvar 1972-ci il qanununda nəzərdə tutulurdu ki, nikahankənar uşaqlar ata və ya analarının miraslarından qanuni uşaqların payının yarısı qədər pay ala bilərlər. Məhkəmə tərəfindən 2000-ci ildə Mazurek Fransaya qarşı işində pozuntu tapıldıqdan sonra Fransa 3 dekabr 2001-ci il qanunu ilə qanunvericiliyində dəyişiklik etdi və miras məsələlərində nikahdankənar uşaqlara da qanuni uşaqların hüquqları ilə eyni hüquqları tanıdı. 2004-cü ilin sentyabrında çıxardığı qərarıyla yüksək məhkəmə ərizəçinin iddiasını qəbuledilən elan etdi və mahiyyəti üzrə də iddiasını müsbət cavablandırdı. Qanuni uşaqların verdiyi apellyasiya şikayətinin ardından apellyasiya məhkəməsi bu qərarı ləğv etdi. Ərizəçinin kassasiya şikayəti rədd edildi.

21 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə Məhkəmənin bir palatası beş səsə qarşı iki səsə hesab etdi ki, milli məhkəmələrin 1972-ci və 2001-ci il qanunlarının keçid müddəalarını tətbiq edərkən bir tərəfdən M. cütlüyünün qanuni uşaqlarının uzun müddətdir əldə etdiyi hüquqları ilə, digər tərəfdən də ərizəçinin maddi hüquqları arasında tarazlığı saxlamış və bu səbəbdən, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsinin pozuntusu baş verməmişdir.

Hüquq məsələləri – 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş Konvensiyanın 14-cü maddəsi

a) 14-cü maddənin tətbiqi –ərizəçinin yalnız nikahdankənar uşaq olması səbəbilə ona anasının bağışlama-bölüşdürmə əmlakının azaldılaraq hesablanması barədə iddiası rədd edilmişdi. Bu ayrı-seçkilik olmasaydı, məhkəmələr ərizəçinin bu hüququnun olması barədə qərar çıxardı. Bağışlama-bölüşdürmədə mülkiyyət hüququ dərhal ötürülsə də, mirasın bölünməsi yalnız bağışlayanın ölümündən sonra, yəni 1994-cü ildə reallaşmışdı. Bu tarixdə ərizəçinin anası ilə qohumluğu məhkəmə tərəfindən tanınmışdı. Burdan belə nəticə çıxır ki, ərizəçinin maddi maraqları 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin və onun təsbit etdiyi mülkiyyət hüququna hörmət prinsipinin əhatə dairəsi altına düşür ki, bu da Konvensiyanın 14-cü maddəsinin tətbiqi üçün kifayətdir.

b) Mahiyyət – Ərizəçi miras rezervinin bir hissəsindən məhrum edilmiş və anasının mirasına münasibətdə qanuni uşaqlardan fərqli vəziyyətə qoyulmuşdur. Bu fərq 2001-ci il qanunundan irəli gəlir. Bu qanun nikahdankənar uşaqlara 4 dekabr 2001-ci tarixinə qədər açılmış miraslara, əgər bölüşdürmə həyata keçirilməmişdirsə, yeni vərəsəlik hüquqlarından istifadə imkanı tanıyır. Bu barədəki keçid müddəaları şərh edərkən Kassasiya Məhkəməsi hesab etmişdi ki, mirasın paylaşması ərizəçinin anasının ölümündən sonra 1994-cü ildə həyata keçirilmişdi və bu mənada köhnə yurisprudensiyasına istinad etmişdi. Bu yurisprudensiyaya görə bağışlama-bölüşdürmə sahəsində miras bağışlayanın ölümü ilə həm açılmış, həm də bölüşdürülmüş hesab edilir. Qanuni uşaq əgər bağışlama-bölüşdürmədən kənarda qalmışsa və ya bu akt hazırlanarkən mayası bağlanmamışsa, onun rezerv payının və ya mirasdakı payının əldə etməsinə maneə törədilmir. Beləliklə, ərizəçi yalnız nikahdankənar doğulmuş olması səbəbilə bu fərqli rəftara məruz qalmışdır.

Fransa Dövləti Mazurek qərarından sonra miras qanunvericiliyini dəyişdirmiş və nikahdankənar uşaqlara qarşı bütün ayrı-seçkilik salan müddəaları ləğv etmişdi. Bununla belə Hökumətin fikrincə, üçüncü şəxslərin, bu halda digər vərəsələrin hüquqlarını pozmaq olmazdı və bu, 2001-ci il qanununun retroaktiv təsirinin yalnız qanunun nəşri tarixinə açılmış olan, lakin bölüşdürmə aparılmamış miraslara məhdudlaşdırılmasını əsaslandırır. Keçid müddəaları artıq bölüşdürülmüş miraslardan yararlanan şəxslərin əldə edilmiş hüquqlarını müdafiə edərək, ailələrdəki sülhü təmin etmək üçün hazırlanmışdır.

Qanunla nəzərdə tutulan mirasın azaldılaraq hesablanması prosesinin açılması imkanı qalmaqla, ərizəçinin qardaşı və bacısı 1970-ci il bağışlama-bölüşdürmə nəticəsində mülkiyyət hüquqları əldə etdilər və 1994-cü ildə ərizəçinin anasının ölümü ilə mirasın bölünməsi baş vermişdi. Bu hal, bu işi, mirasın bölüşdürülmədiyi Mazurek işindən fərqləndirməyə imkan verir. Bununla belə, ölən və onun ailəsinin “ inam ”ının müdafiəsi nikahda və nikahdan kənar doğulan uşaqların bərabərliyi prinsipindən üstün ola bilməz. Bununla bağlı, ərizəçinin yarı-qardaşı və bacısı bilirdilər və ya bilməli idilər ki, onların miras hüquqları mübahisələndirilə bilər. 1994-cü ildə ərizəçinin anası öləndən sonra onun bağışlama-bölüşdürmə mirasının azaldılaraq hesablanması prosesi açması üçün qanunla beş il müddət nəzərdə tutulurdu. Yəni ərizəçi öz mirasını 1999-cu ilə qədər tələb edə bilərdi və bu proses öz-özlüyündə bölüşdürməni mübahisələndirməsə də, ərizəçinin yarı-qardaşı və bacısının payının miqdarını azalda bilərdi. Digər tərəfdən ərizəçinin 1998-ci

ildə açdığı bu proses miras məsələsində nikahdankənar doğulmaya əsaslanan bərabərsizliyin Konvensiyaya zidd olduğunu hesab edən Mazurek qərarının elan edilməsi və bu qərarla elan olunan prinsiplərin fransız qanunvericiliyinə daxil etmək üçün hazırlanmış 2001-ci il qanunun qəbul edilməsi zamanı yerli məhkəmələr qarşısında davam etməkdə idi. Nəhayət, ərizəçinin mövcudluğundan onun yarı-qardaş və bacısının xəbəri var idi, çünki o, analarının bioloji uşağı olaraq 1983-cü ildə tanınmışdı. Bu, həyata keçirilmiş miras bölüşümünün reallığına şübhə yaranmasına kifayət edir. Bununla bağlı, hazırkı işin xüsusi halında, avropa yurisprudensiyasında və milli qanunvericiliklərdə edilmiş islahatlarda miras sahəsində nikahda və nikahdan kənarda doğulmuş uşaqların bərabərsizliyin tamamilə aradan qaldırılması tendensiyalarının açıq-aydın görünməsi ərizəçinin 1998-ci ildə qaldırdığı iddianın 2007-ci ildə rədd edilməsi fərqli davranışın proporsionallığının analizində xüsusi çəkiyə malikdir. Bu prosesin 2001-ci ildə davam etməsi faktı, yalnız Xanım M.-in vərəsələrinin bu mirasdakı hüquqlarının mübahisələndirilə bilməməsi barədəki gözləntilərini nisbiləşdirə bilər. Yarı-qardaş və bacının vərəsəlik hüquqlarının müdafiəsi ərizəçinin anasının mirasından pay almaq iddiasından üstün ola bilməzdi. Üstəlik, belə görünür ki, hətta yerli orqanların nəzərində belə bağışlama-bölüşdürmədən yararlanmış vərəsələrin gözləntiləri heç də bütün hallarda doğrulmalı deyil. Yəni, həmin əmlakın azaldılaraq hesablanması iddiası bağışlamadan kənarda qalan və ya onun hazırlandığı zaman mayası bağlanmamış qanuni vərəsə tərəfindən qaldırılmış olsa idi, bu iddia rədd olunmazdı.

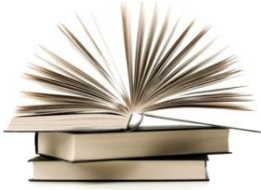
Beləliklə, istifadə olunmuş vasitələr və qarşıya qoyulmuş məqsəd arasında proporsionallıq olmamışdır. Ərizəçinin məruz qaldığı fərqli davranışın obyektiv və əqlabatan əsasları yox idi.

Bu nəticə, Dövlətlərin Konvensiyanın 46-cı maddəsinin 1-ci bəndi əsasında əmələ gələn öhdəliklərinin həyata keçirilməsi üçün qanunvericilik islahatı keçirərkən keçid müddəalarında istifadə etmək hüquqlarını məhdudlaşdırmır. Bununla belə, Məhkəmə qərarlarının deklarativ xarakteri Dövlətlərə pozuntu nəticələrini aradan qaldırmaq üçün vasitə seçmək imkanı versə də nəzərə alınmalıdır ki, ümumi xarakterli tədbirlər görülməsi Dövlətlər üzərinə Məhkəmə tərəfindən baxılmış pozuntulara bənzər yeni pozuntuların baş verməsinin qarşısını almaq öhdəliyi qoyur. Bundan yerli məhkəmələrin öz konstitusional rejimlərinə uyğun şəkildə və hüquqi müəyyənlik prinsipinə əməl etməklə, Konvensiya normalarının Məhkəmə

tərəfindən şərh edildiyi şəkildə tam səmərəliliyini təmin etmək öhdəliyi yaranır. Lakin hazırkı işdə belə olmamışdır.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Mənbə: Avropa Məhkəməsinin Hudoc məlumat bazasının rəsmi internet sahifəsinin (<http://hudoc.echr.coe.int/>) materialları əsasında hazırlanmışdır.

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ

“Şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması” prinsipinə (“in dubio pro reo”) dair mülahizələr

Prinsipin mənası və əsasları

Təqsirləndirilən şəxsin cinayət əməlini törətməkdə ittiham olunduğu bütün müddət ərzində “*accusatio desiderat crimen*” (“*ittiham cinayətin mövcudluğunu ehtimal edir*”) prinsipinə əməl olunmalı, bu məsələyə münasibətdə “*in dubio pro reo*” (“*şübhə olduğu halda təqsirləndirilənin xeyrinə*”) prinsipi hər zaman gözlənilməlidir. Adıçəkilən prinsiplər onu nəzərdə tutur ki, təqsirləndirilən şəxs şübhələrin onun xeyrinə həll olunması hüququna malikdir və hər hansı şübhəyə görə onun təqsirli bilinməsi yolverilməzdir.

Sözündən prinsip həm cinayət hüququ, həm də cinayət prosessual hüquq nöqteyi-nəzərindən spesifik xarakterə malikdir. İstər təqsirləndirilən şəxsin təqsiri, istərsə də ona aid bir hərəkətin mövcudluğu ilə bağlı şübhə yaranarsa, ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun tələblərinə uyğun olan bir mühakimə həyata keçirilməli və buna uyğun hüquqi nəticələr əldə olunmalıdır.

Hakim təqsirləndirilən şəxsin məhkum olunmasına dair qərar qəbul edə bilməsi üçün özündə tam və qəti bir qənaət formalaşdırmalıdır. Bəzən irəli sürülmüş dəlillərin qiymətləndirilməsinə baxmayaraq, konkret hadisəyə münasibətdə bəzi şübhələr qala və hakim təqsirin sübutu ilə bağlı qəti qənaətə gəlməyə bilər. Belə hallarda ehtimalla kifayətlənməyin qəbul edilən olmaması səbəbindən aradan qaldırıla bilməyən şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalı və onun barəsində ittiham hökmü çıxarılmamalıdır.

Göründüyü kimi təqsirlə bağlı vicdani qənaətə gəlinməsi üçün şübhənin aradan qaldırılması əsas şərtidir. Əgər hakim təqsirləndirilən şəxsin cinayət əməlini törədib-törətməməsinə dair vicdani bir qənaətə gələ bilmirsə, şəxsin həmin əməli törətməməsi nəticəsinə gəlinməlidir¹. Buna görə də

¹ **W.Peukert.** “Dəlillər və İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqlarına dair Avropa Konvensiyası maddə 6”. in: Ceza Muhakiməsində “Fair Trial” İlkesi. İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 1999; **F.Yenisey.** Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakimesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 143.

məhkəmənin şəxsin təqsirli olması ilə bağlı tərəddüdləri varsa, onun barəsində bəraət hökmü çıxarılır².

Şübhənin şəxsin lehinə həll olunması prinsipinin qəbulu şəxsin xeyri ilə cəmiyyətin maraqlarının uyğunlaşdırılmasından irəli gəlir. Belə ki, təqsirləndirilən şəxsin hüquqları pozulursa, yəni günahsız şəxs məhkum edilsə, bu zaman o, *zərər* görmüş olur. Buna görə də təqsirə dair şübhə varsa, şəxsin bəraət alması ən yaxşı vasitə hesab edilir. Lakin əksinə, əgər təqsirləndirilən şəxs günahkar olmasına baxmayaraq, şübhə onun xeyrinə təfsir edilərək bəraət alırsa, bu dəfə də cəmiyyətin maraqları ilə bağlı məsələ gündəmə gəlir. Belə ki, bu zaman cəmiyyətin təqsirkarı cəzalandırması hüququ pozulmuş olur.

Günahsız birinin cəzalandırılmasından doğan həqiqi zərərlə bağlı iki nəticə ortaya çıxır: Birincisi, həmin işdə həqiqi təqsirkar cəzasız qaldığı üçün yenidən cinayət törətmə ehtimalı olur. İkincisi, insanlarda istintaq və məhkəmə xətasına qurban getmə qorxusu yaranır, buna görə də cəmiyyət üzvlərində güvənsizlik meydana çıxır. Nəticədə isə xalqın ədalətə olan inamı sarsılmış olur.

Qeyd edək ki, ədalət mühakiməsi zamanı aradan qaldırılması tələb olunan şübhə hər cür şübhə deyil, ağıla və məntiqə uyğun həqiqəti əks etdirən şübhədir. Hər cür şübhənin aradan qaldırılmasını gözləməklə mütləq həqiqətə nail olmağı ümid etmək olar. Lakin bunun reallaşması çox çətin, bəlkə də imkansızdır. Çünki əldə olunan maddi həqiqətin mütləq gerçək olub-olmamasının müəyyən edilməsi mümkün deyildir. Bu, mümkün olsa belə, bütün şübhələrin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması cəhdləri sözügedən prinsipin həddindən artıq şişirdilməsinə gətirib çıxarar ki, bu da arzuolunmaz nəticələr doğura bilər. Belə ki, bu zaman hər təqsirkar şəxsə bəraət verilməsi baş verər, bu da onu yeni cinayətlər törətməyə təşviq edər. Belə olan halda isə günahsız şəxslər zərər çəkmiş olar.

Bundan başqa, istintaq orqanının gərgin əməyi sayəsində toplanmış dəlillər real həqiqəti əks etdirməyən şübhələrə görə istifadə oluna bilməz. Nəticədə isə istintaq orqanları sübut əldə etmək üçün hüquqazidd yollara baş vurur ki, bu da son dərəcə təhlükəli və arzuolunmaz haldır.

Beləliklə, hesab edirik ki, sözügedən prinsipin normadan artıq şəkildə tətbiqinə meyl göstərilməsi qəbul edilən sayılmamalıdır. Çünki təqsirkara bəraət verilməsi təqsirsiz şəxsin məhkum edilməsi qədər olmasa da, cəmiyyətin maraqlarına ciddi təhlükələr yaradır.

Prinsipin tarixinə qısa nəzər

² W.Beulke. "Muhakime İlkeleri". Çev. Sevim Ordueri, 2004, s. 451.

Roma hüququndan qaynaqlanan bu prinsip XVII və XVIII əsrlərdə Pufendorf, Qrotsi, Monteskyo, Russo, Volter, Bekkaria kimi filosof və mütəfəkkirlərin əsərlərində təhlil olunmuşdur.

Qeyd edək ki, “Yustinian toplusu”nda əks olunan *“Günahsız bir insanı məhkum etməkdənsə, cinayət törətməkdə günahkar olan birini cəzalandırmamaq daha üstündür”* müddəası şübhənin şəxsin xeyrinə həll olunması prinsipinin fəlsəfi təməlini təşkil etmişdir. XV əsrin əvvəllərindən başlayaraq isə “Yustinian toplusu”nda müəyyən olunan *“günahkara bəraət vermək günahsız məhkum etməkdən daha yaxşıdır”* ifadəsi ingilis hüquqşünasları tərəfindən açıq şəkildə müdafiə edilmişdir.

Bekkaria sözügedən prinsipin əhəmiyyətini vurğulamaq üçün öz əsərində belə bir sualı dilə gətirmişdir: “Bir şəxsin təqsirli və ya təqsirsiz olmasına dair şübhə yarandığı zaman hakimə həmin şəxsi cəzalandırmaq səlahiyyəti verən hüquq, əgər zor tətbiq etmək haqqı deyilsə, necə bir haqqdır?!³”.

Tarix boyu insanların barəsində ittiham hökmü çıxarılması üçün kifayət qədər dəlilin olmamasına baxmayaraq, onların təqsirləndirilən şəxs statusunda saxlanılmasına, eləcə də uzun və nə zaman sona çatacağı qeyri-müəyyən olan müddət ərzində azadlıqdan məhrum edilmiş vəziyyətdə qalmasına nəzər salsaq, o zaman “şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması” prinsipinin əhəmiyyətini aydın təsəvvür edə bilərik.

Keçmişdə ittiham hökmü çıxarılması üçün kifayət qədər sübutun çatışmadığı hallarda və ya təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə və lehinə olan dəlillər bərabər səviyyədə olduqda onun barəsində ittiham hökmü çıxarılmış, bəzən isə dəlillərin “güc”ü azaldıqca, heç cəza verməmək yerinə nisbətən yüngül cəza verilməsi yoluna baş vurulmuş, yaxud da daha geniş istintaq aparılması məqsədilə şəxs qeyri-müəyyən müddət ərzində təqsirləndirilən şəxs statusunda saxlanılmışdır.

Müasir dövrümüzdə dünyanın demək olar ki, bütün dövlətlərində yuxarıdakı yanaşma tərzindən birdəfəlik imtina edilmiş və “ittiham üçün yetərli dəlil yoxdursa, şəxsin bəraətinə qərar verilməsi” görüşü qəbul edilmişdir.

“Şübhə” və “əsaslı şübhə” məfhumları

Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində “şübhə” sözünə “bir şeyin gerçəkliyinə xəticəm olmama”, “bir şeyin həqiqətə uyğun ola biləcəyi haqqında fikir”, “güman”, “şəkk”, “tərəddüd” kimi anlayış verilmişdir. Lüğətdə “şübhə etmək (ələmək)” ifadəsinin “bir şeyin gerçəkliyinə tam

³ C.Beccaria. Suçlar və Cezalar Hakkında. Çev. Sami Selçuk. İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s. 86.

inanmamaq”, “xatircəm olmamaq”, “arxayın olmamaq”; “şübhələnmək” sözünün isə “bir şeyin gerçək olub-olmadığını kəsdirə bilməmək”, “şübhə etmək”, “şəkk etmək”, “inanmamaq” mənaları göstərilmişdir⁴.

Hüquq ədəbiyyatında deyilir ki, “şübhə” faktla (halla) bağlı həqiqətin nə olduğunu təxmin etməməkdən doğan qərarsızlıqdır⁵.

Amerikan lüğət müəllifi Vebsterin izahına görə isə şübhə əsasən qərar vermə prosesinə təsir edən, qərar vermək, yaxud da bir fikir sahibi olmaq üçün lazım olan bir məsələ və ya fakt haqqında əmin olmamaq vəziyyətidir⁶.

Blakin hüquq lüğətində isə şübhəyə aqlın, mülahizənin, nəzəriyyənin və ya ifadənin gerçək olub-olmamasına inanmaq və inanmamaq arasında tərəddüd etmə kimi izah verilir⁷.

Bəs, “əsaslı şübhə” dedikdə, nə başa düşülməlidir? Fikrimizcə, əsaslı şübhələr şəxsin təqsirinin müəyyən olunmasında əhəmiyyətli rol oynaya biləcək sübutların məzmunu, mənbəyi, işə aid olması ilə əlaqədar olan şübhələrdir. Belə şübhələr həmçinin ayrı-ayrı sübutlar arasında olan elə ziddiyyət və anlaşılmazlıqları ehtiva edir ki, onlar hərtərəfli yoxlanıldıqdan sonra da cinayət təqibi orqanının sərəncamındakı heç bir prosessual vasitə və üsullarla aradan qaldırıla bilmirlər. Sübutlarla bağlı elə şübhələrdən söhbət gedir ki, iş üzrə toplanmış materiallarda onların mövcudluğu şəxsin təqsiri barədə məsələni birmənalı və mübahisəsiz şəkildə həll etməyə imkan vermir.

Qeyd olunmalıdır ki, ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən aradan qaldırılması tələb olunan şübhə hər hansı bir şübhə deyil, ağıla və məntiqə əsaslanan həqiqətin müəyyən olunmasıyla daha yaxın olan şübhədir.

Şübhə edilən halın həqiqi olma ehtimalı reallığı o dərəcədə əks etdirməlidir ki, bunun əksini iddia etmək mümkün olmasın, mümkün olsa belə o, tam təkzib oluna bilsin. Məsələn, müdafiə etdiyi təqsirləndirilən şəxsin lehinə vəkilin cinayət törədilən zaman hadisə yerində başqa birinin olması və cinayətin məhz həmin şəxs tərəfindən törədilməsi ilə bağlı fikirlər səsləndirməsi zamanı bu iddianın nəticə doğurması üçün ehtimallılıq dərəcəsi böyük önəm kəsb edir. Sözsüz ki, irəli sürülən bu cür iddiaların həqiqi olub-olmaması sonradan araşdırılır. Lakin keçmişdə meydana gələn

⁴ Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006, s. 244.

⁵ **Y.Şahinkaya.** İnsan Hakları Avropa Məhkəməsi Kararlarında və Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi. Ankara, Seçkin, 2008, s.227.

⁶ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/doubt>. Göstərilən mənbədə deyilir: doubt: to be uncertain about (something): to believe that (something) may not be true or is unlikely; to have no confidence in (someone or something).

⁷ “Şübhə” sözünün mənası haqqında bax: <http://thelawdictionary.org/doubt/>

insan davranışlarından söhbət ediriksə, o zaman fantaziya məhsulu olan şübhələrin yaradılmasının heç də çətin olmaması unudulmamalıdır.

Prinsipin tətbiq dairəsi

“Şübhənin şəxsin xeyrinə həll olunması” prinsipinin tətbiq dairəsi əsasən *cinayəti, cəzanı, təqsiri, təqsirləndirilən şəxsi, cinayət və cinayət prosessual qanunvericiliklərin tətbiqini* əhatə edir.

Sözəgedən prinsip təqsirləndirilən şəxsin ittiham olunduğu əməlin həqiqətən törədilib-törədilməməsi, törədilmişdirsə, buna ittiham olunan təqsirləndirilən şəxs tərəfindən yol verilib-verilməməsi, təqsirin forması (qəsd və ehtiyatsızlıq) və s. kimi hallarla birbaşa əlaqədardır.

Cinayətlə bağlı şübhə aşağıdakıları əhatə edir:

- əməlin həqiqətən cinayət olub-olmaması;
- cinayətin törədilmə üsulları;
- cinayətin törədilməsi zamanı istifadə olunan alət və vasitələr;
- cinayətin törədilmə zamanı və yeri;
- cinayətin ictimai təhlükəlilik və ağırlıq dərəcəsi;
- cinayətin törədilməsi nəticəsində vurulmuş zərərin ölçüsü;
- cinayətin törədilməsində məqsəd və motiv və s.

Cəza ilə bağlı şübhə aşağıdakıları əhatə edir:

- cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar;
- cəza təyini və s.

Təqsirlə bağlı şübhə aşağıdakıları əhatə edir:

- təqsirin növləri (qəsd və ehtiyatsızlıq). Eyni zamanda qəsd və ehtiyatsızlığın özünün növləri.

Təqsirləndirilən şəxslə bağlı şübhə aşağıdakıları əhatə edir:

- Şəxsin şəxsiyyətinə dair şübhə;
- Şəxsin yaşına dair şübhə və s.

Cinayət və cinayət prosessual qanunvericiliklərin tətbiqi zamanı yaranmış şübhə aşağıdakıları əhatə edir:

- cinayət prosessual hüquq norması ilə bağlı olan hallar və s.

Yuxarıda sadalanan halların hər hansı biri ilə bağlı şübhə yaranarsa, ilk növbədə bu şübhə aradan qaldırılmağa çalışılmalıdır, əgər aradan qalxmırsa, onlar təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır. Çünki sözəgedən hallar şəxsin təqsirli olub-olmamasına, təqsirlidirsə, əməlinin tövsif olunmasına və təqsirinin növünün müəyyən edilməsinə, ona təyin olunan cəzaya təsir göstərir.

Şübhənin əhatə etdiyi yuxarıda sadalanan məsələlərin hər biri barədə qısa şəkildə söhbət açmaq istərdik.

A. Cinayətlə bağlı şübhə

Cinayətlə bağlı şübhənin əhatə etdiyi yuxarıda sadalanan hallar ictimai təhlükəli əməlin tövsiyinə təsir göstərdiyindən sözügedən məsələlərin hər birinin aydınlaşdırılması zərurətdən qaynaqlanır. Qeyd edək ki, bu hallarla bağlı yaranan aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır.

B. Cəza ilə bağlı şübhə

AR CM-in 58-ci maddəsinə əsasən “Cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə, bu Məcəllənin Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hədlərdə ədalətli cəza təyin edilir. Törədilmiş cinayətə görə nəzərdə tutulmuş cəzalardan daha ciddi cəza növü yalnız o halda təyin edilir ki, az ciddi cəza növü və ya həddi cəzanın məqsədlərini təmin edə bilmir” (*birinci hissə*); “Törədilmiş cinayətə görə bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzadan daha ciddi cəza yalnız həmin Məcəllənin 66 və 67-ci maddələrinə uyğun olaraq, cinayətlərin məcmusu və hökmlərin məcmusu üzrə təyin edilə bilər. Törədilmiş cinayətə görə bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin olunması əsasları həmin Məcəllənin 62-ci maddəsi ilə müəyyən edilir” (*ikinci hissə*); “Cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır” (*üçüncü hissə*).

AR CM-in 59-cu maddəsində cəzanı yüngülləşdirən, 61-ci maddəsində isə cəzanı ağırlaşdıran hallar sadalanmışdır.

Qeyd edək ki, cəzanı yüngülləşdirən və ya ağırlaşdıran hallarla bağlı bütün şübhələr təqsirləndirilən şəxsin lehinə qərar verilməsini şərtləndirir.

C. Təqsirlə bağlı şübhə

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 24.1-ci maddəsinə görə “əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) yalnız qəsdən və ya ehtiyatsızlıqdan törətmiş şəxs cinayət törətməkdə təqsirli sayılır”.

Məcəllənin 25.1-ci maddəsinə əsasən “birbaşa və ya dolayı qəsdlə törədilmiş əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) qəsdən törədilmiş cinayət sayılır”.

Məcəllənin 26.1-ci maddəsində göstərilir ki, “Cinayətkarcasına özünəgüvənmə və ya cinayətkarcasına etinasızlıq nəticəsində törədilmiş

əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayət sayılır”.

Qeyd edək ki, həm cinayət, həm də cinayət prosessual qanunvericilik baxımından təqsirin müəyyən olunması mühüm əhəmiyyətə malikdir. Təqsir şəxsin daxili aləminə aid olan bir məsələ olsa da, cinayətin törədildiyi zaman təqsirin növünün müəyyən edilməsi baş vermiş hadisənin əlamətləri ilə yanaşı, xüsusilə təqsirləndirilən şəxsin xarici aləmdə əks olunan davranışından asılıdır.

Təqsirlə bağlı yaranmış şübhə bəzən təqsirin növünün müəyyən olunmasına, bəzən isə cəzanın təyin olunmasına ciddi təsir göstərə bilər. Məsələn, təqsirlə bağlı şübhənin tam aradan qaldırılması əməlin qəsdən adam öldürmə cinayətimə, qəsdən adam öldürməyə cəhdmi, yaxud sağlamlığa ağır zərər vurma cinayətimə olmasını konkretləşdirməyə imkan verir. Konkret misalla fikrimizə aydınlıq gətirək: A. B.-ni tapançadan atəş açmaqla yaralamışdır. B.-nin aldığı xəsarət ürəyinin düz altındadır. A. qəsdən adam öldürməyə cəhdə görə məsuliyyətə cəlb edilmişdir. A. isə B.-ni öldürmək deyil, onu yaralamaq niyyətində olduğunu bildirmişdir.

A. həqiqətən də B.-ni öldürmək istəyirdisə, o, qəsdən adam öldürməyə cəhdə görə, B.-ni yaralamaq fikrində idisə, o, sağlamlığa ağır zərər vurma cinayətini törətməyə görə məsuliyyətə cəlb olunmalıdır.

Göründüyü kimi burada təqsirin müəyyən olunması əməlin tövsifi baxımından son dərəcə önəmlidir.

Bu misalda aydınlaşdırılmalı olan məsələ A.-nin təqsirinin müəyyən olunmasıdır. Buna görə də hadisədən əvvəl və sonra A.-nin davranışına nəzər salınmalıdır. Belə ki, A.-nin cinayəti törətməzdən əvvəl bununla bağlı başqa şəxslərə hər hansı bir açıqlama edib-etməməsi, tutaq ki, B.-ni öldürmək arzusunu dilə gətirib-gətirməməsi, A. ilə B. arasında əvvəllər hər hansı bir ədavətin olub-olmaması, olubsa, bunun sözügedən cinayətin törədilməsinə nə dərəcədə təsir etməsi məsələləri araşdırılmalıdır.

Bundan başqa, A.-nin silahının növü, B.-nin aldığı xəsarətin yeri, A.-nin təkrar atəş açmaq imkanının olub-olmaması, belə bir imkan olmuşdursa, ikinci dəfə atəş edib-etməməsi, etməmişdirsə, bunun səbəbləri kimi məsələlərə aydınlıq gətirilməsi də təqsirin müəyyən olunmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bütün bu məsələlərin hər biri araşdırılarkən şübhəyə yer buraxılmamalı, hər bir nüans son dərəcə tutarlı və inandırıcı dəlillərlə sübut olunmalıdır ki, tərəddüdə yer qalmasın.

Yuxarıdakı misalda, bütövlükdə isə təqsirlə bağlı bütün detalların araşdırılmasına baxmayaraq, şübhələr aradan qaldırıla bilməzsə, o zaman bütün əsaslı şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır.

D. Təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətinə, eləcə də onun yaşına dair şübhə

Məlum olduğu kimi ibtidai istintaq və məhkəmə mərhələsi dövründə təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyəti müəyyən olunur. Bu isə AR CPM-in 223.3.1, 224.2, 322.1.9-cu maddələrinin tələblərindən irəli gəlir. Təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi cəzanın fərdiləşdirilməsi prinsipindən qaynaqlanır. Belə ki, şəxsə cəza verilməkdə onun şəxsiyyəti, konkret əməlin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi və xarakteri, eləcə də cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar nəzərə alınır.

Əgər bu zaman təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətinə dair hər hansı bir şübhə yaranarsa, bu şübhə onun xeyrinə təfsir edilməlidir. Məsələn, təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini müəyyənləşdirmək mümkün deyilsə (konkret sənədlər və ya şahid olmadıqda, eləcə də digər dəlillərlə bunu aydınlaşdırma bilmədikdə və s.), habelə buna dair şübhələr aradan qaldırıla bilmədikdə, bundan təqsirləndirilən şəxs yararlanacaqdır. Yaxud şəxsin maddi vəziyyəti araşdırılarkən aradan qaldırıla bilməyən şübhələr meydana çıxarsa, cərimə cəzasının təyini onun xeyrinə həll olunmalıdır.

Mühüm məsələlərdən biri də təqsirləndirilən şəxsin yaşı ilə bağlıdır. Cinayətin subyekti qanunla müəyyən edilmiş yaş həddinə çatmış şəxsdir. Nəzərdə tutulan yaş həddinə çatma isə şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin zəruri şərtlərindən biridir. Bu müəyyən edilərkən yetkinlik yaşına çatmayanın şüur səviyyəsi, ətraf sosial mühitdə baş vermiş hadisələri dərk etmək və buna uyğun düşünülmüş hərəkət etmək qabiliyyəti nəzərə alınmışdır⁸. AR CM-in 20-ci maddəsinə görə “Cinayət törədənədək **on altı yaşı** tamam olmuş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir” (*birinci hissə*); “**On dörd yaşı** tamam olmuş şəxs yalnız qəsdən adam öldürməyə, qəsdən sağlamlığa az ağır və ya ağır zərər vurmağa, adam oğurlamağa, zorlamağa, seksual xarakterli zorakılıq hərəkətlərinə, oğurluğa, soyğunçuluğa, quldurluğa, hədə-qorxu ilə tələb etməyə, talama məqsədi olmadan qanunsuz olaraq avtomobil və ya başqa nəqliyyat vasitəsi ələ keçirməyə, ağırlaşdırıcı hallarda əmlakı qəsdən məhv etməyə və ya zədələməyə, terrorçuluğa, adamları girov götürməyə ağırlaşdırıcı hallarda xuliqanlıq, odlu silahı, döyüş sursatını, partlayıcı maddələri və qurğuları talamağa və ya hədə-qorxu ilə tələb etməyə, narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri talamağa və ya hədə-qorxu ilə

⁸ F.Səməndərov. Cinayət hüququ. Dərslik. B., “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı, 2002, s. 268, 270.

tələb etməyə, nəqliyyat vasitələrini və ya yolları yararsız vəziyyətə salmağa görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir” (*ikinci hissə*).

Qeyd edək ki, yaş həddinin müəyyən edilməsi cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib-edilməmə məsələsinə birbaşa təsir göstərir. Bu baxımdan şəxsin yaşını müəyyən etmək mümkün olmazsa və ya bununla bağlı şübhə yaranarsa və bu şübhə aradan qaldırıla bilməzsə, şübhə hər bir halda şəxsin xeyrinə həll edilməlidir.

E. Cinayət və cinayət prosessual qanunvericiliklərinin tətbiqi zamanı meydana çıxan şübhə

Cinayət və cinayət prosessual qanunvericiliklərinin tətbiqi zamanı meydana çıxan şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunub-olunmaması ilə bağlı nəzəriyyədə müxtəlif fikirlər mövcuddur.

Bir qrup müəllifin fikrincə, bu zaman şübhə təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll oluna bilməz⁹ və belə hallarda vicdani qənaət meyarı tətbiq olunmamalıdır. Həmin görüşə görə cinayət və cinayət prosessual qanunvericiliklərinin tətbiqi ilə təqsirsizlik prezumpsiyasının heç bir əlaqəsi yoxdur. Başqa sözlə, qanunun tətbiq olunub-olunmaması və ya tətbiq edilərkən yaranan tərəddüd əməlin törədilib-törədilməməsinə dair həqiqəti dəyişdirə bilməz.

Digər bir qrup müəllifə görə isə qanunvericiliyin tətbiqi zamanı meydana çıxan şübhə təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır.

Almaniya Ali Məhkəməsi qanunvericiliyin tətbiqi zamanı şübhəni təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll etməyi bəzi hallara münasibətdə qəbul etsə də, bəzi hallara münasibətdə konkret hadisəyə görə qəbul etməməkdədir. Məhkəməyə görə əgər qanunvericiliyin tətbiqi zamanı ortaya çıxan şübhə şəxsin təqsir məsələsinə və onun məhkum olunmasına təsir edirsə, bu zaman həmin şübhə şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır. Şübhə təqsir məsələsinə və şəxsin məhkum olunmasına təsir göstərmirsə, bu şübhə şəxsin xeyrinə həll edilməməlidir.

Prinsipin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində yeri

Konstitusiyanın 63-cü maddəsinin ikinci hissəsinə və CPM-in 21-ci maddəsinin ikinci hissəsinə əsasən şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir.

AR CPM-in müddəalarına uyğun surətdə müvafiq hüquqi prosedura daxilində ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr şübhəli sayılır və təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll

⁹ **F.Yenisey.** Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakimesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1990

edilir. Eynilə cinayət və cinayət prosessual qanunlarının tətbiqində aradan qaldırılmamış şübhələr də onların xeyrinə həll olunmalıdır. Bu fikri bir daha təsdiqləyən AR CPM-in 145.3-cü maddəsində deyilir: “İttihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir”.

Qanunvericiliyə görə şübhələrin şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması isə onu nəzərdə tutur ki, cinayət hadisəsi, əməldə cinayət tərkibinin olması, təqsirləndirilən şəxsin cinayətin törədilməsinə aidiyyəti və məsuliyyəti ağırlaşdıran hallar mövcud olmayan kimi tanınır və təqsirləndirilən şəxsin təqsirsizliyi, bəraətverici və yüngülləşdirici hallar müəyyən edilmiş kimi qəbul edilir (əgər onların mövcudluğu yaqınlıqlə təkzib olunmayıbsa).

Müdafiə hüququndan istifadə zamanı şübhədən təqsirləndirilən şəxsin yararlanması

A. Ümumi baxış

Sübutetmə yükünün iki mərhələsi vardır: Birincisi dəlil toplama və təqdim etmə, ikincisi hakimi inandırma mərhələləri.

İlk olaraq şəxsin təqsirinin sübut olunmasına dair dəlillər toplayaraq təqdim edən ittiham tərəfi hakim zəhnində təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olması sualının yaranmasına çalışır. Bu zaman hakim təqsirləndirilən şəxsin ittiham olunduğu cinayət əməlini həqiqətən törədib-törətməməsinə dair qənaətlə gəlməsi üçün təqdim olunmuş sübutları qiymətləndirməlidir.

Daha sonra ittihamçı təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olmasını sübut etmək üçün təqdim etdiyi dəlillərin həqiqəti əks etdirməsi, şəxsin təqsirsizliyinə dair təqdim olunmuş dəlillərin isə sübut kimi qəbul edilməməsi üzrə hakimi inandırməğa cəhd edir. Çünki ittiham tərəfinin məqsədi qanunla cinayət hesab edilən əməli törətmiş hər bir şəxsi ifşa etmək və cinayət məsuliyyətinə cəlb etməkdir. Təsədüfi deyil ki, AR CPM-in 32.2.3-cü maddəsinə əsasən “ittiham tərəfi cinayət hadisəsinin baş verməsini, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin əlamətlərinin mövcudluğunu, bu əməlin törədilməsinə təqsirləndirilən şəxsin aidiyyətini, cinayəti törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının mümkünlüyünü sübut edir...”.

İttiham tərəfinin bu mövqeyinin əksinə olaraq müdafiə tərəfi cinayət əməlinin törədilməməsinə, əməlin cinayət olmasını aradan qaldıran halların, eləcə də, cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad etmə hallarının, habelə cəzanı yüngülləşdirən halların mövcud olmasına dair dəlillər təqdim etmək hüququna malikdir. Çünki müdafiə tərəfinin məqsədi cinayət törətməkdə təqsiri olmayan şəxsin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların özbaşına

hərəkətləri nəticəsində qanunsuz şübhə altına alınmaması, ittiham və ya məhkum edilməməsidir. Təsadüfi deyil ki, AR CPM-in 32.2.4-cü maddəsinə görə “müdafiə tərəfi cinayət təqibi ilə bağlı irəli sürülmüş ittihamı təkzib edir və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın diqqətini təqsirləndirilən şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinə və ya cinayət məsuliyyətini yüngülləşdirən halların mövcudluğuna cəlb edir...”.

Əlbəttə, təqsirləndirilən şəxs susma hüququna malik olduğuna görə bütün bu hüquqlarından istifadə etməyə də bilər və susması onun əleyhinə nəticə çıxarılmasına səbəb olmur.

Qeyd edək ki, şəxs müdafiə hüququndan istifadə edərkən aradan qaldırıla bilməyən bütün əsaslı şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunur.

Bəs, görəsən təqsirləndirilən şəxs öz müdafiəsini heç bir sübut təqdim etmədən sadəcə ifadəsi ilə əsaslandırma bilərmi? Başqa sözlə, təqsirsizliyinə dair heç bir sübut təqdim etmədən onun öz ifadəsinə əsaslanan müdafiəsi şübhə doğurmayan hüquqi əhəmiyyətə malikdirmi? Heç bir halda təqsirləndirilən şəxsin dəlil təqdim etmədən verdiyi ifadəyə etinasız münasibət göstərilə bilməz. O, özünü nə müdafiə etməyə, nə də ki, təqsirsizliyini sübuta yetirməyə məcbur deyil.

Bundan başqa, bir sıra hallarda təqsirləndirilən şəxsin ifadə verərkən sübut təqdim etmək imkanına malik olmaması da unudulmamalıdır. Məsələn, ifadəsində zərərçəkənin başqa yerdə öldüyü vaxt onun öz evində təkbaşına televizora baxdığını deyən təqsirləndirilən şəxs buna dair dəlil təqdim etmək imkanından məhrumdur. Belə olan hallarda onun ifadə verərkən sübut təqdim etməməsi təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə qiymətləndirilməməlidir.

Qeyd edək ki, şəxs özünü müdafiə edərkən ibtidai istintaq və məhkəmə istintaqı mərhələlərində verdiyi ifadələr arasında ziddiyyətlər yaranarsa və bu ziddiyyət aradan qaldırıla bilməzsə, yaranmış bütün şübhəli məqamlar təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunur.

B. Əməlin cinayət olmasını aradan qaldıran hallarda, eləcə də, cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad etmə hallarında şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması

Dünya dövlətlərinin təcrübəsində bu prinsipin tətbiq dairəsi xeyli genişlənmişdir.

AR CM-in VIII fəslində (36-40-cı maddələr) əməlin cinayət olmasını aradan qaldıran hallarla (zəruri müdafiə, cinayət törətmiş şəxs tutularkən ona zərər vurulması, son zərurət, əsaslı risk, əmrin və ya sərəncamın yerinə yetirilməsi) bağlı münasibətlər tənzimlənmişdir.

Tutaq ki, təqsirləndirilən şəxs öz müdafiəsini həyata keçirərkən zərərçəkən şəxsi zəruri müdafiə zamanı öldürdüyünə dair ifadə verərsə, lakin bu zaman o, heç bir dəlil təqdim etməzsə və iş üzrə şahid olmazsa, ona inanmaq olarmı? Belə halda yaranmış şübhələr şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır?

Hesab edirik ki, zəruri müdafiənin olmaması dəlillərlə tam sübuta yetirilərsə, şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməlidir. Fikrimizcə, zəruri müdafiənin olub-olmamasını heç cür aydınlaşdırma bilmədikdə şəxsə bəraət verilməlidir. Hətta şəxs müdafiəsi zamanı əməli zəruri müdafiə vəziyyətində törətməsinə dair ifadə verməzsə belə, zəruri müdafiə vəziyyətinin olması və ya bu vəziyyətin olmasının aydınlaşdırıla bilinmədiyi hallarda məhkəmə özü bu halları araşdırmalı və şəxsin xeyrinə həll etməlidir. Bu halların mövcudluğunun sübut olunması şəxsdən tələb edilməməlidir. Əməlin cinayət olmasını aradan qaldıran digər hallarla bağlı şübhə yarandıqda da, əgər həmin şübhəni aradan qaldırmaq mümkün olursa, şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır.

AR CM-in XI fəslində (72-75-ci maddələr) cinayət məsuliyyətindən (şəraitin dəyişməsi ilə bağlı cinayət məsuliyyətindən azad etmə, müddətin keçməsi ilə bağlı cinayət məsuliyyətindən azad etmə və s.), AR CM-in XII fəslində isə cəzadan (xəstəliyə görə cəzanı çəkməkdən azad etmə, ittiham hökmünün icrası müddəti ilə əlaqədar cəza çəkməkdən azad etmə) (76-80-1-ci maddələr) azad etmə ilə bağlı münasibətlər tənzimlənmişdir.

Qeyd edək ki, cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad etmə hallarında da yaranmış şübhə aradan qaldırıla bilmirsə, həmin şübhə təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır.

Müəlliflərdən Buelkeyə görə cinayətin törədildiyi vaxtı müəyyən etmək mümkün deyildirsə və cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçib-keçməməsi ilə bağlı şübhə aradan qaldırıla bilmirsə, bu şübhə təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunmalıdır¹⁰.

İbtidai istintaq mərhələsində bu prinsipin tətbiqi məsələsi

Bəzi müəlliflərin (Bettio, De Marsiko, Leone, və s.) fikrincə, şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması prinsipi yalnız məhkəmə istintaqı mərhələsində tətbiq oluna bilər¹¹. Başqa sözlə, həmin müəlliflərin mövqeyinə görə sözügedən prinsip ibtidai istintaq mərhələsinə şamil olunmur. Biz bu görüşü qəbul etmirik. Hesab edirik ki, həmin prinsip ibtidai

¹⁰ W.Beulke. "Muhakime İlkeleri". Çev. Sevim Ordueri, 2004

¹¹ Y.Şahinkaya. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi. Ankara, Seçkin, 2008, s. 245.

istintaq mərhələsində nəinki tətbiq olunmalıdır, hətta bu tətbiq olunma bir sıra hallarda zərurətdən qaynaqlanır. Məsələn, cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçib-keçməməsi araşdırılarkən yaranmış şübhənin şəxsin xeyrinə həll edilməsi problemi məhz ibtidai istintaq dövründə meydana çıxıb bilər.

Qeyd edək ki, AR CPM-in 290.2-ci maddəsinə görə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror həmin maddədə sadalanan halları yoxlamaq üçün ittiham aktı ilə daxil olmuş cinayət işini öyrənir. Təsadüfi deyil ki, bu hallardan bir çoxu şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması prinsipi ilə birbaşa bağlıdır. Məsələn, bu hallara təqsirləndirilən şəxsə istinad edilən əməlin sübuta yetirildiyini və həmin əməlin cinayət tərkibi yaratmasını; təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyinin sübuta yetirildiyini; cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi üçün əsasların mövcudluğunu; cinayətin törədilmə hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsini və s. halları misal göstərmək olar.

Məcəllənin 290.3-cü maddəsinə əsasən isə cinayət işinin ittiham aktı ilə daxil olduğu vaxtdan 5 gün müddətində ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror aşağıdakı qərarlardan birini qəbul etməlidir:

- cinayət işinin məhkəməyə göndərilməsi üçün əsasların kifayət qədər olmasını hesab etmək və ittiham aktını təsdiq etmək;

- öz qərarı ilə ittiham aktının məzmunundan ayrı-ayrı bəndləri xaric etmək, ittiham aktındakı tövsiflə müqayisədə əməli cinayət qanununa uyğun olaraq daha yüngül məsuliyyət nəzərdə tutan cinayətə tövsif etmək və bu dəyişikliklərlə ittiham aktını təsdiq etmək;

- bu Məcəllənin 467-9.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda cinayət işi üzrə icraatı dayandırmaqla tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi məsələsinə baxılması üçün işi məhkəməyə göndərmək;

- əlavə ibtidai istintaq aparılması və ya ittiham aktının yenidən tərtib edilməsi üçün cinayət işinin öz göstərişləri ilə müstəntiqə qaytarmaq;

- cinayət işi üzrə icraatı dayandırmaq;

- cinayət işi üzrə icraata xitam vermək.

Dəlil qiymətləndirilməsindən başqa digər hallara həmin prinsipin tətbiqi məsələsi

A. Normanın şərhində şübhə

Normanın şərhində şübhə dedikdə, normanın bir çox izahının olması və ya onun izah edilib bilməməsi başa düşülməlidir.

Nəzəriyyədə normanın şərhində meydana çıxmış şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması məsələsinə münasibət birmənalı deyil.

Bir qrup müəllifin mövqeyinə görə sözügedən prinsip normanın şərhinə şamil oluna bilməz. Çünki hər bir halda normanın yalnız bir doğru şərh vardır və bu şərh müəyyən olunduqdan sonra, təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə də olsa, tətbiq olunmalıdır. Başqa sözlə, normanın şərh zamanı tərəddüd olduqda, təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə olan deyil, doğru olan seçilib tətbiq edilməlidir.

Digər qrup müəllifin fikrincə isə həmin prinsip normanın şərhinə şamil oluna bilər. Burada diqqət olunmalı məqam odur ki, normanın birdən çox şərhinin olması hər zaman normanın şərhində şübhə yaratmır. Hər bir halda şərh edən subyekt mövcud olan bir neçə izahdan birini seçəcəkdir ki, bu seçim həmin şərhəldən hansının daha inandırıcı və məntiqli olmasından asılıdır. Normanın bir neçə şərh olarsa, bu zaman şübhə o halda təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunacaqdır ki, mövcud olan şərhələrin inandırıcılığı və məntiqiliyi eyni səviyyədə olsun və seçim etmək imkanı imkansız olsun.

Ölkəmizin qanunvericiliyinə əsasən normanın rəsmi şərh AR Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, Konstitusiyanın 130-cu maddəsinin dördüncü hissəsinə əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsi müvafiq orqanların sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını və qanunlarını şərh edir.

Həmin maddənin altıncı hissəsinə görə isə Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş qaydada məhkəmələr insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edə bilərlər.

B. Hökmün icrası zamanı şübhə

Bəzi dövlətlərin qanunvericiliyində şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması prinsipi ittiham hökmünün icrasına da tətbiq edilir. Məsələn, İtaliyanın cinayət prosessual qanunvericiliyinin 579-cu maddəsinə¹² görə iki məhkəmə qərarı arasında hüquq qaydasının anlam və nəticələrinə dair ziddiyyət olarsa, məhkumun lehinə olan qərar tətbiq ediləcəkdir.

¹² <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi hökmün icrası zamanı yaranmış şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə tətbiq olunması mexanizmini tanımır. Lakin AR CPM-in 518-ci maddəsində hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası zamanı şübhələrin və anlaşılmazlıqların həll edilməsi prosedurası müəyyən edilmişdir. Belə ki, həmin maddəyə görə hökmü və ya digər yekun qərarını çıxarmış məhkəmə onun icrası zamanı yaranan aşağıdakı şübhə və anlaşılmazlıqları məhkəmənin və ya barəsində cinayət-hüquqi tədbirlər tətbiq edilmiş hüquqi şəxsin nümayəndəsinin ərizəsi, cəzanı və ya cinayət-hüquqi xarakterli digər tədbirləri icra edən müəssisə və ya orqanın təqdimatı əsasında, habelə öz təşəbbüsü ilə həll etmək hüququna malikdir:

- hökmə müəyyən edilmədiyi halda cəzanın həddini, hüquqi şəxslərə təyin edilmiş cinayət-hüquqi tədbirlərin növlərini və həddini dəqiq müəyyən etmək;

- hökmə müəyyən edilmədiyi halda azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın çəkilməli olduğu cəzaçəkmə və ya tərbiyə müəssisəsinin növünü müəyyən etmək;

- hökmə həll edilmədiyi və ya anlaşılmazlıqla həll edildiyi halda qətimkan tədbiri, məhkəmə xərclərinin bölüşdürülməsi və ya maddi sübutların taleyi haqqında məsələləri həll etmək;

- öz hökmünün və ya digər yekun qərarının başqa anlaşılmazlıqlarını aradan qaldırmaq.

C. Prosessual hərəkətin hüquqauyğun olub-olmaması məsələsində şübhə

İstər ibtidai istintaq, istərsə də məhkəmə istintaqı dövründə hər hansı bir prosessual hərəkətin hüquqa uyğun olub-olmaması məsələsində yaranmış şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması məsələsi nəzəriyyədə birmənalı qəbul edilmir.

Bir qrup müəllifin fikrincə, bu zaman yaranmış şübhə şəxsin xeyrinə həll edilməlidir. Digər bir görüşə görə isə belə vəziyyətdə şübhənin şəxsin xeyrinə həll olunması prinsipi tətbiq edilə bilməz. Almaniyanın Ali Məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsin sərbəst ifadə verməsinin pozulub-pozulmamasının şübhəli qaldığı vəziyyətlərdə sözügedən prinsipin tətbiqinin keçərli olmamasını qəbul etmişdir¹³. Təqsirləndirilən şəxsin ifadəsi alınarkən onun döyülüb-döyülməməsi şübhəli qalarsa, bu hal hüquqazidd yolla sübutun əldə edilməsi sayılmayacaqdır. Məhkəməyə görə bu prinsip təqsirlə bağlı olub başqa məsələlərə şamil oluna bilməz.

¹³ **F.C.Schroeder.** “Cəza Mühakiməsində “Dürüst Yargılama” ilkesi”. Çev. Cümhur Şahin. Selçuk Universitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V, 1-2 (1996).

Biz isə hesab edirik ki, prosessual hərəkətin hüquqa uyğun olub-olmaması məsələsində yaranmış hər cür şübhənin (texniki xarakterli və s.) təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması düzgün deyil. Lakin söhbət çox ciddi şübhələrdən (kobud hüquq pozuntusu ilə bağlı və s.) gedirsə, bu zaman işin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həmin prinsip tətbiq oluna bilər.

“Şəxsin təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi”, “şəxsin təqsirliliyini təsdiq edən kifayət qədər sübutlar toplanmaməsi” və “dəlil yetərsizliyi” anlayışları “şübhənin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunması” prinsipi müstəvisində

Məhkəmə baxışı nəticəsində təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş cinayətin törədilməsində onun təqsirsizliyini təsdiq edən bəraət hökmü AR CPM-in 42-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda çıxarılır ki, bu hallardan biri də təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi halıdır. Həmçinin maddədən aydın olur ki, bəraət hökmü təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyini təsdiq edən kifayət qədər sübutlar toplanmadıqda da çıxarılır.

Hüquq ədəbiyyatında deyilir ki, “CPM-in 42.1.4 və 42.2.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş müddəalarla, CPM-in 350.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan məhkəmənin bəraət hökmünə bəraət almış şəxsin təqsirsizliyini şübhə altına qoyan ifadələrin daxil edilməsinin yolverilməzliyi haqqında müddəa müəyyən mənada bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edir. Belə ki, “şəxsin təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi” və yaxud “onun təqsirliliyini təsdiq edən kifayət qədər sübutlar toplanmaməsi” ifadələri təqsirsizlik prezumpsiyasının ruhu ilə uyğunluq təşkil etmir”¹⁴. Hüquq ədəbiyyatında o da qeyd olunur ki, bu cür ifadə tərzləri (orta əsrlərdə “şübhədə saxlama” institutundan bəhrələnilmiş) bəzən artıq bəraət almış şəxsin təqsirli olması, lakin müəyyən səbəblərə görə təqsirinin sübuta yetirilməsinin mümkün olmaması kimi izah edilir¹⁵.

Təqsirsizlik prezumpsiyası ilə bağlı elmi araşdırmaların və fundamental kitabın müəllifi olan Dr. Yalçın Şahinkaya da analoji mövqeyi dəstəkləyir. Onun fikrincə, bəraət qərarının “dəlil yetərsizliyi” ilə əsaslandırılması təqsirsizlik prezumpsiyasına xələl gətirir. “Dəlil yetərsizliyi”nə istinad olunması məhkəmə qərarlarının cəmiyyətdəki gücünə kölgə salır. Həmin

¹⁴ AR Cinayət Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. Cinayət mühakimə icraatının vəzifələri, əsas prinsipləri və şərtləri. Maddələr 8-36. B., Qanun, 2004, s. 394.

¹⁵ Конституция Российской Федерации. Научно-практический комментарий. Под ред. Б.Н.Топрина, с. 332.

əsasla bəraət qərarı verilərkən belə bir vəziyyət yaranmış olur: Sanki məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olduğuna inanır, lakin yetərli dəlil olmadığı üçün onun barəsində ittiham hökmü çıxara bilmir¹⁶.

Dr. Yalçın Şahinkaya daha sonra qeyd edir ki, həyata keçirilən mühakimə nəticəsində hakim təqsirləndirilən şəxsin lehinə və əleyhinə olan dəlillərin eyni gücdə olduğu qənaətinə gələrsə, təqsirin şübhəli qalmasını rəhbər tutub “dəlil yetərsizliyi” deyil, “əməlin sabit olmaması” əsası ilə bəraət qərarı verməlidir.

Biz hörmətli Dr. Yalçın Şahinkayanın bu qənaətilə razı deyilik. Fikrimizə aydınlıq gətirək. AR CPM-in 42.1.4-cü maddəsindən görünür ki, təqsirliliyin sübuta yetirilməməsi məhkəmə baxışı nəticəsində təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş cinayətin törədilməsində onun təqsirsizliyini təsdiq edən bəraət hökmünün çıxarılma əsaslarından biridir. Həmin maddənin ikinci hissəsinin dördüncü bəndinə görə şəxsin təqsirliliyini təsdiq edən kifayət qədər sübutlar toplanmadıqda (“dəlil yetərsizliyi” olduqda) və ya toplanmış sübutlar onun təqsirsizliyini təsdiq etdikdə bəraət hökmü çıxarılır. Məsələ burasındadır ki, bu zaman bəraət hökmü yalnız o hallarda çıxarıla bilər ki, təqsirləndirilən şəxsin ittiham olunduğu əməlin həqiqətən faktiki baş verməsi müəyyən edilmiş olsun, lakin toplanmış sübutlar əsasında şəxsin həmin cinayəti etməkdə təqsirini təsdiq etmək mümkün olmasın və ya əksinə, toplanmış sübutlar onun təqsirsizliyini təsdiq etsin. AR CPM-in Kommentariyasında qeyd olunur ki, “məhkəmə tərəfindən təqsirləndirilən şəxsin cinayətin törədilməsinə aidiyyətinin olmamasına və onun təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsinə görə bəraət hökmü çıxarırlarkən (CPM-in 42.1.3 və 42.1.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallar) həmin cinayəti etmiş şəxs müəyyən edilməmiş qalmışdırsa, onda məhkəmə, hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra baxılmış cinayət işi üzrə materialları və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarını təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməli olan şəxsin müəyyən olunmasından ötrü tədbirlər görmək üçün ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərir (CPM-in 43.4-cü maddəsi)”¹⁷.

Deyilənlərdən bu nəticəyə gəlmək olar ki, “şəxsin təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi”, “onun təqsirliliyini təsdiq edən kifayət qədər sübutlar toplanmaması” yaxud “dəlil yetərsizliyi” ifadələri təqsirsizlik

¹⁶ **Y.Şahinkaya.** İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi. Ankara, Seçkin, 2008, s. 252-253.

¹⁷ AR Cinayət Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. B., Digesta, 2007, s. 116.

prezumpsiyasının ruhu ilə ziddiyyət təşkil etmir. Əksinə, günahsız şəxsin əsassız yerə ittiham olunmasının qarşısını almasına, əsl təqsirləndirilən şəxsin isə müəyyən olunmasına şərait yaradır.

Şübhənin tamamilə aradan qaldırılmış hesab edilməsi məsələsi

Şübhə tamamilə aradan qaldırılmadan sübutdan söhbət gedə bilməz. Hakim şübhə tam ortadan qalxdıqda vicdani bir qənaətə malik olur. Belə bir qənaətə gəldikdən sonra isə o, yekun məhkəmə qərarını qəbul edir. Bu baxımdan ittiham hökmü ehtimallara deyil, sübuta əsaslanır. Hakim sübuta ehtiyacı olan hadisənin həqiqiliyi ilə bağlı yüz faiz qənaətə malik olmalıdır. Əgər hakim məhkəmə istintaqı başlamadan cinayət işi materiallarından əldə etdiyi məlumatlara istinad edərək şəxsin təqsirli olması qənaətinə gələrsə, bu psixoloji qiymətləndirmə çox təhlükəli ola bilər¹⁸. Belə neqativ hallar zamanı hakim qarşı dəlili, müdafiə tərəfinin istənilən dəlil təqdim etmə istəyini özünün əvvəlcədən gəlmiş olduğu sabit qənaətini sarsıdan faktor kimi görür. Müəlliflərdən Şopenhauer həmin məsələ ilə bağlı yazır: “Bu çox təbiidir ki, istənilən problem üzərində konkret bir nəticəyə gəldiyimiz məsələyə qarşı irəli sürülən yeni fikirlərə biz rəddedici mövqedə dayanırıq.” Həqiqətən də doğru nəticəyə gəlmək üçün ən böyük təhlükə qabaqcadan formalaşan qənaətdir. Əgər hakim əks ehtimalları qiymətləndirmək marağında deyildirsə, deməli, o, artıq qabaqcadan formalaşmış qənaətə malikdir. Bu isə çox təhlükəlidir.

Hakimin doğru qənaətə gəlməsi üçün aradan qaldırılmalı olan şübhə ağıla gələ bilən istənilən şübhə deyildir. Bu zaman məntiqə uyğun olan və işin taleyinə təsir edən şübhə aradan qaldırılmalıdır. Əks təqdirdə şübhənin aradan qaldırılması heç vaxt mümkün ola bilməz. Fikrimizə aydınlıq gətirək. Məsələn, mərməli mərhumun bədənində daxil olmadan qısa bir müddət əvvəl onun miyokard infarktından ölməsi mümkündür. Lakin təkcə bu ehtimalı təqsirləndirilən şəxsin bəraət almasına əsas verən şübhə kimi qiymətləndirmək olmaz. Keçirilmiş tibbi ekspertizalar bu şübhənin nə dərəcədə reallığa uyğun olub-olmaması faktına təsir göstərir. Əgər bu şübhə tibbi ekspertizaların nəticələri ilə də aradan qaldırıla bilməzsə, o zaman təqsirləndirilən şəxsin bəraətinə qərar verilməlidir.

¹⁸ Fransada Cəza Üsulu Qanununun 347-ci maddəsinə əsasən qabaqcadan qənaətin formalaşmaması üçün cinayət mühakiməsini həyata keçirən məhkəmələr və andlı iclasçılar məhkəmə istintaqından əvvəl ibtidai istintaq materiallarını araşdırma bilməzlər.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Hüquq Yayın Evi, Bakı, 2017
2. AR Cinayət Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. B., Digesta, 2007
3. AR Cinayət Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. Cinayət mühakimə icraatının vəzifələri, əsas prinsipləri və şərtləri. Maddələr 8-36. B., Qanun, 2004
4. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006
5. C.Beccaria. Suçlar və Cezalar Hakkında. Çev. Sami Selçuk. İmge Kitabevi, Ankara, 2004
6. F.C.Schroeder. “Ceza Mühakimesinde “Dürüst Yargılama” ilkesi”. Çev. Cumhur Şahin. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V, 1-2 (1996).
7. F.Səməndərov. Cinayət hüququ. Dərslik. B., “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı, 2002
8. F.Yenisey. Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakimesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1990
9. W.Beulke. “Muhakime İlkeleri”. Çev. Sevim Ordueri, 2004
10. W.Peukert. “Dəlillər və İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqlarına dair Avropa Konvensiyası maddə 6”. in: Ceza Mühakimesinde “Fair Trial” İlkesi. İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 1999
11. Y.Şahinkaya. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi. Ankara, Seçkin, 2008, s.227.
12. Конституция Российской Федерации. Научно-практический комментарий. Под. ред. Б.Н.Топрина
13. <http://thelawdictionary.org/doubt/>
14. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2020-ci ilin birinci yarısında baxdığı bir sıra işlər haqqında

Bülletenin bu sərlovhəsinin əsas məqsədlərindən biri hakimləri Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə çıxarılmış qərarları ilə müntəzəm olaraq tanış etməkdən ibarətdir. Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı qərarların digər hakimlərin nəzərinə çatdırılmasının zəruriliyi, xüsusilə intizam tənbehlərinə səbəb olan pozuntular barədə hakim korpusunun məlumatlandırılmasının vacibliyi hakimlərin statusuna aid beynəlxalq hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Hesab edirik ki, bu yolla həm hakimlərin özünüidarəsi sahəsində şəffaflıq prinsipi təmin olunur, həm də eyni pozuntuların digər hakimlər tərəfindən törədilməsi hallarının qarşısı alınmış olur. Bu məqsədlərdən çıxış edərək Bülletenin hazırkı buraxılışında 2020-ci ilin birinci yarısında Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi bir sıra qərarlar barəsində ümumiləşdirilmiş məlumatları və buna dair müvafiq təhlili muxtar respublika hakimlərinin diqqətinə çatdırmaq istərdik.

2020-ci ilin birinci yarısında Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən 5 hakim barəsində intizam icraatı başlanılmış, həmin intizam icraatları üzrə 5 hakimin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu qərarlar Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 mart və 23 iyun 2020-ci il tarixli iclaslarında qəbul olunmuşdur. Həmin qərarlar əsasında intizam icraatı başlanılan hakimlərdən 1 nəfər Bakı Şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakiminə irad tutulmuşdur. Barəsində intizam icraatı başlanılmış 1 nəfər Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin, 1 nəfər Saatlı Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Lerik Rayon Məhkəməsinin hakiminə töhmət verilmişdir.

İntizam icraatının başlanmasına 2 halda Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin, 1 halda Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin, 1 halda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin və 1 halda Şəki Apellyasiya

Məhkəməsinin müraciətləri əsas olmuşdur. 3 halda intizam icraatının başlanmasına səbəb işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə və kobudcasına pozulması, 1 halda işlərə baxılarkən əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin pozulması və 1 halda isə hakim etikasının pozulması olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 23 iyun 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Saatlı Rayon Məhkəməsinin sədri Abuşov İxtiyar Əliyar oğlu Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə ölkəmizdə tətbiq edilmiş xüsusi karantin rejimi qaydalarını 29 və 30 may 2020-ci il tarixlərdə pozaraq sosial məsuliyyətsizlik göstərməklə məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzuna və hakimin yüksək adına xələl gətirən davranışa yol vermişdir.

Belə ki, hakim İxtiyar Abuşov xüsusi karantin rejimi qaydaları ilə Bakı şəhərinə giriş-çıxışın dayandırılmasına əhəmiyyət verməyərək habelə Saatlı Rayon Məhkəməsində tək hakim olmasına və təxirəsalınmaz işlərə baxılması zərurətinin yarana biləcəyinə məhəl qoymayaraq 29.05.2020-ci il tarixdə xidməti zərurət olmadan, şəxsi işi ilə bağlı 10-AO-608 dövlət qeydiyyat nişanlı xidməti avtomobili özü idarə edərək heç bir məlumat vermədən Bakı şəhərinə gəlmişdir. Bundan sonrakı gün o, hakim adından və toxunulmazlığından sui-istifadə edərək qohumlarını da xidməti avtomobil ilə Bakı şəhərindən Saatlı rayonuna qaytarmış, həmçinin, Qaradağ rayonunun Ələt qəsəbəsindəki postda polis əməkdaşının karantin rejimi ilə bağlı qanuni tələblərinə məhəl qoymamışdır. Bununla belə, İ.Abuşov Daxili İşlər Nazirliyinə müraciət edərək polisin “qanunsuz” tələbinə görə barəsində tədbir görülməsini xahiş etmişdir. O, həmin müraciətində polis əməkdaşının hərəkətinin onun hakimlik fəaliyyəti ilə bağlı olduğuna əsassız eyham vurmaqla, əslində professional fəaliyyətindən kənar davranışında qərəzsiz olmasına da kölgə salmışdır.

Yuxarıda qeyd edilən hərəkətləri ilə Saatlı Rayon Məhkəməsinin sədri İxtiyar Abuşov Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 125-ci (məhkəmə hakimiyyətinin həyata keçirilməsi), “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 99-cu (hakimlərin vəzifələri) maddələrinin və “Hakimlərin Etik Davranış Kodeksi”nin 2-ci (hakim bütün hallarda cəmiyyətdə məhkəmə hakimiyyətinə, habelə hakimlərin müstəqilliyinə və qərəzsizliyinə hörmətin artmasına rəvac verməlidir) və 5-ci (hakim hər bir şəraitdə məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzuna, hakimin yüksək adına xələl gətirə bilən hər cür davranışdan çəkinməlidir) maddələrinin tələblərini kobud şəkildə pozmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 mart 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Nağıyeva Elmira Eyvaz qızı tərəfindən bir sıra işlərə baxılarkən əmək və icra intizamına dair qanunvericiliyin tələbləri dəfələrlə pozulmuşdur. Belə ki, müəyyən edilmişdir ki, iddiaçı Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının cavabdeh “RR AQRO” MMC-yə (üçüncü şəxs Azərbaycan Respublikası Əmanətlərin Sığortalanması Fondu) qarşı kredit müqaviləsi üzrə borcun ödənilməsi üçün tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi tələbinə dair işə müddət pozuntusuna yol verilməklə baxılmışdır.

Qeyd olunan iqtisadi mübahisəyə dair mülki işin materialları öyrənilərkən müəyyən edilmişdir ki, həmin iş 14 dekabr 2017-ci il tarixdə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə daxil olmuş və hakim E.Nağıyevanın icraatına verilmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 14 dekabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə işə apellyasiya qaydasında baxılması mümkün hesab edilmiş və məhkəmə baxışı 23 yanvar 2018-ci il tarixə təyin olunmuşdur. Qeyd edilən tarixdə məhkəmə iclası keçirilmiş, iddiaçı və üçüncü şəxs məhkəmədə iştiraklarını təmin etmək məqsədilə məhkəmə iclası 27 fevral 2018-ci il tarixə təxirə salınmışdır. Bundan sonra da məhkəmə iclasları dəfələrlə təxirə salınmış və həmin işə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət pozuntusuna yol verilməklə 4 (dörd) ay 6 (altı) günə baxılaraq yalnız 20 aprel 2018-ci il tarixdə iş üzrə qətnamə çıxarılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qeyd edilən qətnaməsinin tərəflərə 12 iyun 2018-ci il tarixdə göndərilməsinə dair məktubun surətinin iş materiallarına əlavə olunmasına baxmayaraq, həmin məktubun poçt şöbəsinə verilməsinə dair reyestrdən görünür ki, məktub poçt şöbəsinə yalnız 29 avqust 2018-ci il tarixdə verilmişdir.

Bununla da hakim Elmira Nağıyeva qətnamənin surətini tərəflərə qətnamə elan olunduqdan 4 (dörd) ay 9 (doqquz) gün sonra göndərməklə MPM-in 227.3-cü maddəsinin tələblərini də pozmuşdur.

Bununla yanaşı, qanunvericiliyə əsasən, kassasiya şikayəti ona əlavə olunmuş sənədlərlə və işlə birlikdə kassasiya şikayətinin verilmə müddəti bitdikdən sonra 7 gün müddətində kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməli olduğu halda, hakim E.Nağıyeva tərəfindən qanunun bu tələbi də pozularaq həmin iş üzrə verilmiş kassasiya şikayətləri baxılması üçün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə 29 aprel 2019-cu il tarixdə, yəni kassasiya şikayətlərinin daxil olduğu vaxtdan təxminən 6 (altı) ay sonra göndərilmişdir.

Bundan başqa hakim E.Nağıyeva icraatında olan bir sıra işlərə baxarkən də qanunvericiliyin eyni tələblərinin dəfələrlə pozulmasına yol vermiş, 2018-2019-cu illərdə baxdığı 32 inzibati mübahisəyə dair iş və 35 iqtisadi mübahisəyə dair iş üzrə yekun məhkəmə aktlarını tərəflərə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddəti pozaraq gec göndərmişdir.

Həmçinin, müəyyən edilmişdir ki, “Azərbaycan Sənaye Bankı” ASC-nin “Vestmark Finansial Leazinq Investment Sompani” ASC-yə qarşı “kredit borcunun ödənilməsi və icra edilməyən borc öhdəliklərinə tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi” tələbinə dair iqtisadi mübahisəyə dair iş üzrə məhkəmənin 17 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə iş üzrə məhkəmə-mühasibatlıq ekspertizası təyin edilmiş, lakin bu qərar qəbul edildikdən yalnız 3 ay 9 gün sonra, yəni 26 yanvar 2018-ci il tarixdə iş materialları ilə birlikdə hakim E.Nağıyeva tərəfindən ekspertizanın keçirilməsi üçün Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinə göndərilmişdir. 14 yanvar 2019-cu il tarixdə mülki işin materialları ekspert rəyi ilə birlikdə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə daxil olmuş və bundan yalnız 1 ay 28 gün sonra – 11 mart 2019-cu il tarixdə məhkəmə baxışı iclası 19 mart 2019-cu il tarixə təyin edilərək bu haqda tərəflərə müvafiq bildirişlər göndərilmişdir.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 99-cu maddəsinə əsasən, hakimlər ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən qanunların tələblərinə dəqiq və dönmədən əməl etmək, məhkəmə fəaliyyətinin mənəvi və tərbiyəvi təsirini təmin etmək, ədalətli və qərəzsiz olmaq, ədalət mühakiməsinin nüfuzuna, hakimin yüksək adına, şərəf və ləyaqətinə xələl gətirən hər hansı hərəkətdən çəkinmək kimi vəzifələri yerinə yetirməlidirlər. Beləliklə, Məhkəmə-Hüquq Şurasının təhlil edilən qərarlarında qeyd edilən pozuntular maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasında ifadə edilmişdir.

Hesab edirik ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi qərarların, həmin qərarlarda intizam məsuliyyətinə səbəb olan əsaslar kimi müəyyən edilən halların öyrənilməsi faydalı olacaq. Ümid edirik ki, muxtar respublika məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən işlərə baxılması zamanı belə hallara yol verilməyəcəkdir.

AZAD TRİBUNA

Qanuni gözlənti: anlayışı, tarixi, Avropa və Azərbaycan hüququnda yeri

Müasir ictimai həyatda və siyasi sistemdə “hüquqi dövlət” çox önəmli prinsipdir. Konstitusiyanın bəyan etdiyi “hüquqi dövlət” prinsipi xüsusilə kontinental Avropa ölkələrində geniş yayılmış anlayışdır. Anqlo-sakson ölkələrində “hüquqi dövlət” isə “hüququn hegemonluğu” mənasına gələn “rule of law” termini ilə ifadə olunur. Hüquqi dövləti bəşəriyyətin nail olduğu ən yaxşı, ən ideal nizam olaraq qəbul etmək mümkündür. Müasir dövlət idarəçiliyi hüquqi qaydalara bağlıdır. Hüquq şəxslərə güvən verən müəyyənlikdə və sabitlikdə olmalıdır. Hüquq müəyyənliyi və sabitliyi təmin etməlidir ki, şəxslər həyatlarını planlaşdırarkən sürprizlərlə qarşılaşmasın və gələcəklərini sağlam şəkildə planlaşdırarsınlar. Bu səbəblə şəxslərin mövcud hüquqi qaydalara güvənmələri nəticəsində yaranan gözləntilər, bu gözləntilərə səbəb olan qaydaların vaxtaşırı olaraq dəyişdirilməsi ilə boş çıxarılmamalıdır. Digər tərəfdən inzibati orqanların bütün fəaliyyətləri ictimai marağa xidmət edir. İnzibati orqanlar bu məqsədlə fəaliyyətlərini davam etdirə bilmələri üçün cəmiyyətin davamlı dəyişən tələblərinə cavab verə biləcək halda olmalıdırlar. Qanuni gözləntilərin qorunması prinsipinin məqsədi dövlətin müəyyən fəaliyyəti nəticəsində ortaya çıxan gözləntilər ilə dövlətin dəyişən siyasəti arasındakı ziddiyyətləri həll etməkdir.

Qazanılmış hüquqlarla qarşılaşdırılan və çox zaman qazanılmış hüququn olmadığı halda onun mövcud olduğunun iddia edilməsinə yol açan hallar qanuni gözləntilərdir. Qanuni gözlənti “hüquq düşüncəsi”nin inkişafına paralel olaraq gün keçdikcə əhəmiyyətini artıran bir anlayışdır. Qanuni gözləntilərin qorunması hər şeydən əvvəl şəxslərin dövlətə və hüquqa olan güvəninə qorunmasına görə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dövlət orqanları qəbul etdikləri qaydalarla şəxsləri qanuni bir gözlənti vəziyyətinə gətirmişsə, həmin gözləntilər hüquq qaydaları daxilində qorunmalıdır. Qazanılmış hüquq keçmişdə baş vermiş müəyyən hüquqi halların həm keçmiş, həm də gələcəyi əhatə edəcək şəkildə qorunmasını ifadə etdiyi halda, qanuni gözlənti şəxslərin gələcəyə dair gözləntiləri baxımından mövcud olur. Qanuni gözlənti hüququn gələcəkdə mövcud olacağına dair hüquqi məna ifadə edən bir haldır. Şəxsin subyektiv qiymətləndirməsi ilə öz

lehinə hüquq yaratma faktı qanuni gözləntinin əhatəsinə girmir. Burada şəxsin gözləntisinin obyektiv olması yoxlanılmalıdır. Qanuni gözlənti adi ümidlə müqayisədə daha konkret xüsusiyyətə malik olmalı və qanuni müddəaya və ya məhkəmə qərarı kimi hüquqi akta əsaslanmalıdır.

Qanuni gözlənti anlayışı ilə inzibati və konstitusiya hüququndan başqa, mülki, sosial təminat, əmək, vergi kimi hüquq sahələrində də rastlaşmaq mümkündür (Avropa İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın maddələri baxımından isə 6-cı (*ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ*), 8-ci (*şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ*) maddələr və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin (*mülkiyyətin müdafiəsi*) əhatə dairəsində rastlaşmağımız mümkündür).

Qanuni gözlənti hüququnun 1956-cı ildə inzibati orqanın qərarlarının geriye qüvvəsi prinsipinə qarşı Alman inzibati hüququnda ortaya çıxdığını və oradan da Avropa İttifaqına sirayət etdiyini demək olar. Almaniya Demokratik Respublikasında yaşayan dul bir qadına inzibati orqan tərəfindən Qərbi Berlinə köçməsi halında bəzi sosial yardımlardan faydalana biləcəyi qərantıyası verilmiş və qadının Qərbi Berlinə köçməsi ilə ona bu yardımlar verilmişdir. Sonra isə qanuni şərtlər yerinə yetirilmədiyindən sosial yardımlar kəsilmiş və ödənilmiş pulların da geri qaytarılması qərara alınmışdır. Berlin Yüksək İnzibati Məhkəməsi (*Oberverwaltungsgericht*) isə “pulların geri qaytarılması” qərarının hüquqa açıq-aşkar zidd olduğunu, hadisədəki talehsiz dul qadın kimi vətəndaşların bu istiqamətdəki qərarların qanuna uyğunluğuna inanmalarının zəruri olduğunu ifadə edərək qadının lehinə qərar vermişdir. Bu qərada məhkəmə “inzibati idarəetmənin qanuniliyi” prinsipi (*“the principle of the legality of the administration”*) ilə “hüquqi müəyyənlik” prinsipi (*“the principle of legal certainty”*) arasındakı tarazlığı əsas götürmüşdür. Buna görə inzibati orqanın qərarının hüquq uyğunluğunda olan ictimai marağın, vətəndaşın bu qərarın etibarlılığına olan inancının qorunmasının vacibliyinə üstün gəlib-gəlmədiyini müəyyən etmək üçün iki prinsip əsas götürülməlidir. İctimai maraq üstün gəlmirsə, vətəndaşın qərarların hüquq uyğunluğuna dair inancı qorunmalıdır. İctimai marağın üstün olduğunun sübut edilməsi vəzifəsi isə inzibati orqanların üzərinə düşür. Qanuni gözlənti fikrinin ilk dəfə ifadə edildiyi bu qərada gələcəyə dair hər hansı bir hüququn əldə edilməsi gözləntisinin deyil, “inzibati orqanın fəaliyyətinin hüquq uyğunluğuna olan inancdan qaynaqlanan bir gözləntinin mübahisə edildiyini müşahidə edirik.

Avropa İttifaqı hüququnda isə “qanuni gözlənti” anlayışının inkişafına dair ilk qərarlar fərdlərin dövlətin idarəetmə siyasətinə inanaraq iştirak

etdikləri fəaliyyətlərə cavab olaraq, inzibati orqanlar tərəfindən bu siyasətin dəyişdirilməsindən qaynaqlanan maraqların balanslaşdırılması istiqamətində Avropa Ədalət Məhkəməsinin qərarları ilə ortaya çıxmışdır. Avropa Ədalət Məhkəməsi tərəfindən bu prinsipin izah edilməsində “*locus classicus*” olaraq göstərilən ilk qərar İttifaq qulluqçularının maaşlarının hesablanmasına dair olan (*Re Civil Service Salaries: E.C. Commission v. E.C. Council*) 1973-cü il tarixli bir qərardır. Bu işdə Avropa İttifaqı Şurası yeni müəyyən etdiyi qayda ilə İttifaq qulluqçularının maaşlarının hesablanmasında əvvəlcədən müəyyən etdiyi miqdarı dəyişmişdir. Məhkəmə isə, “inzibati orqanın verdiyi bu kimi “vəd”lərdən qaynaqlanan, vətəndaşların “haqlı güvənləri”nin (“*legitimate confidence*”) qorunması şərti, Şuranın sonrakı hərəkətlərinin məhdudlaşdığı mənasına gəlir” deyərək qərar vermişdir. Məhkəmə qərarında Şuranın qulluqçuların haqlı gözləntisini qorumaması səbəbilə müəyyən etdiyi qaydaların müvafiq hissəsini ləğv etmişdir. Avropa Ədalət Məhkəməsi isə presedentlərə uyğun olaraq, qanuni gözləntilərin qorunmasını üç şərtin baş verməsindən asılı etmişdir. Birinci şərtə görə maraqlı şəxslərə İttifaq tərəfindən güvənilir və səlahiyyətli mənbələrdən çıxmış olan qəti, şərtsiz və daimi təminatlar verilmiş olmalı, ikinci şərtə görə bu təminatlar yönəldiyi şəxslərdə qanuni gözləntiyə səbəb olacaq xüsusiyyətdə olmalı, üçüncü şərtə görə verilən təminatlar tətbiq olunan qaydalara uyğun olmalıdır. Göründüyü kimi məhkəmə qanuni gözləntiləri xüsusilə ikinci şərt daxilində hər hansı konkret işə görə müəyyən etmə səlahiyyətini özündə saxlayır.

Anqlo-sakson hüququnda “qanuni gözlənti” anlayışı ilk dəfə İngiltərədə 1969-cu il tarixli “*Schmidt v. Secretary of State for Home Affairs*” qərarında vurğulanmışdır və digər “*case law*” ölkələri bu terminin başlanğıcı olaraq bu presedenti tanıyırlar. Schmidt qərarında işin əsasını Birləşmiş Krallığa təhsil məqsədi ilə gedən iki Amerika Birləşmiş Ştatları vətəndaşının Birləşmiş Krallıqda qalmaları üçün verilən vizanın müddətinin bitməsindən sonra orada qalmaq vaxtını uzatmaq üçün etdikləri müraciətin onlara bir müdafiə hüququ verilmədən rədd edilməsi təşkil edirdi. Lord Denning, belə bir vəziyyətdə iddiaçının icazə müddətində orada qalmasına icazə verilməsi yönündə bir qanuni gözləntisi olduğundan, ona müdafiə hüququnun verilməli olduğunu ifadə etmişdir. Lord Denning, “bu anlayış mənim beynimin məhsuludur, Qitə hüququndan, ya da bir mənbədən deyil” iddiası ilə çıxış etmişdir.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qərarlarının qiymətləndirilməsi

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarında “qanuni gözlənti” anlayışı böyük çoxluqla Avropa İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın 1 nömrəli Protokolunun 1-ci maddəsindəki “*mülkiyyət hüququ*” daxilində qiymətləndirilmişdir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Konvensiyasının 1 nömrəli Protokolunun 1-ci maddəsində nəzərdə tutulan mülkiyyət hüququna dair bəzi qərarlarında birbaşa olaraq qazanılmış hüquq anlayışına istinad etmədən bu hüquqdan daha aşağı səviyyədə qorunan “qanuni gözlənti” anlayışına yer vermişdir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi mövzu ilə bağlı qərarlarında daxili hüquqda müəyyən qanuna və ya məhkəmə qərarına əsaslanan “qanuni gözləntilərin” qorunmasının zəruri olduğunu, əks halda bu halın Avropa İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyasının pozuntusu ola biləcəyini vurğulamışdır. Məhkəmə öz fəaliyyətinin ilkin vaxtlarında “qanuni gözlənti” anlayışını “əsaslı gözlənti” anlayışı kimi ifadə etmişdir (“*reasonable expectation*”). Hər iki ifadə də eyni anlamdadır. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi daxilində bu anlayışın istifadə edildiyi ilk təcrübə “*Payn Velli Developments LTD*” şirkəti İrlandiyaya qarşı” qərarı olmuşdur. Bu qərarla mülkiyyət hüququna aid olmayan bir çox ünsür mülkiyyətin əhatəsində dəyərləndirilmişdir. Bu işdə müraciət edənlər “*Tikinti*” idarəsi tərəfindən verilmiş üzərində sənaye anbarları və iş yerləri qura biləcəklərinə dair ilkin tikinti icazəsi satın almışdılar. Ancaq daha sonra tikinti planlarında edilən dəyişiklik ilə müraciət edənlərə tikinti icazəsi verilməmişdir. Müraciət edənlərin daşınmaz əmlaklarının dəyəri, üzərində tikinti aparılmaması səbəbi ilə düşmüş və bu daşınmaz əmlak alındığı qiymətin çox aşağısında satılmışdır. Məhkəmə daşınmaz əmlaka dair ilkin tikinti icazəsinin verilmiş olmasını və bu icazəyə əsaslanaraq şirkətin daşınmaz əmlakı ilkin tikinti icazəsinə əsaslanaraq nəzərdə tutulmuş məqsəd daxilində tikinti aparmaq üçün satın almasını bu mülkiyyətin bir elementi olaraq qiymətləndirmişdir. Məhkəməyə görə bu işdə qoruma altına alınan “qanuni gözlənti” mövcuddur. Müraciət edənlər bu daşınmaz əmlakı satın aldıkları vaxt üzərində tikinti aparılmasına imkan verən etibarlı bir sertifikatla inanmışdılar. Məhkəməyə görə bu şərtlər daxilində müraciət edənlərin daşınmaz əmlak üzərində planlaşdırdıkları işləri həyata keçirmək istiqamətində “qanuni bir gözləntiyə” sahib olduqlarını qəbul etmək lazımdır. Avropa Məhkəməsi qərara almışdır ki, müəyyən halların baş verəcəyini hüquqa uyğun olaraq “gözləmə” Avropa

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın 1-ci maddəsinin müdafiə etdiyi hüquq sayıla bilər.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi “*Strech v. UK*” qərarında kirayə müqaviləsinin müddətinin uzadılmasını belə qanuni gözlənti olaraq qiymətləndirmişdir. Bunlara baxmayaraq Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin bu terminlə bağlı qərarlarında bir uyğunsuzluq vardır. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Türkiyədə xarici vətəndaşların danışmaz əmlaka sahib olmaları ilə bağlı verdiyi “*Apostolidi and other v. Turkey*” qərarında xarici vətəndaşların daşınmaz əmlaka sahiblik hüququnun 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi əhatəsində mülk kimi qiymətləndirilməyəcəyinə dair qərar verməsinə baxmayaraq, eyni mövzuda daha sonra verdiyi “*Deryan and Nacaryan v. Turkey qərarı və Fokas v. Turkey*” qərarında tam əksini deyib.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qərarlarında bir tələbin hüquqi dəyər ifadə edə bilməsi üçün və qanuni gözlənti olaraq qiymətləndirilməsi üçün bəzi şərtlərin olmasının vacibliyini vurğulamışdır. Bunlar: tələbin daxili hüquqda kifayət qədər bir təmələ sahib olması; daxili hüququn müəyyən etdiyi şərtlərin reallaşmış olması və fərddən gözlənilən bütün qayğını göstərən vicdanlı davranmış olmasıdır.

Tələbin daxili hüquqda kifayət qədər bir təmələ sahib olması.

Bu hissə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən araşdırılan ilk şərtidir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qərarlarında qanuni gözlənti anlayışı daha çox əldə ediləcək hüquqlar, təminat hüquqları kimi çox yaxın və dəqiq gözləntilər üçün tətbiq edilir. Yaxın və dəqiq olma ifadəsi ilə qeyd etmək istədiyimiz, bu gözləntinin qanuna, bir məhkəmə qərarına və ya bir inzibati müqaviləyə (adət hüququ da olar) əsaslanmış olmalıdır. Məsələn, “*Pine Valley Developmenis Ltd v. Ireland*” qərarında sənayenin inkişafı üçün yenidən qurma ilə bağlı olan icazə kağızını göstərmək mümkündür.

Daxili hüququn müəyyən etdiyi şərtlərin reallaşmış olması.

Ortada bir qanuni gözləntinin olması üçün daxili hüquqdakı şərtlər mütləq ödənilməlidir. Bu şərtin nə demək olduğu “*Kopecky v. Slovenia*” qərarında açıqca müəyyən edilmişdir. 1959-cu ildə əllərindən alınan daşınar əmlakın geri qaytarılması tələbi rədd edilən ərizəçi nəticədə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə müraciət edir. Sloveniya qanunvericiliyinə əsasən bir daşınar əmlakın geri qaytarılmasını tələb edən şəxs, bu malın harada olduğunu göstərməlidir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, ərizəçinin daxili qanunvericilikdə olan bu tələbi yerinə yetirməsi şərti mütləqdir. Yerli qanunvericiliyin düzgün şərhə və tətbiqi ilə bağlı mübahisə

olduğu və daha sonra ərizəçinin iddialarının milli məhkəmələr tərəfindən rədd edilməsi halında qanuni gözləntinin mövcudluğundan söhbət gedə bilməz.

Qayğı məsuliyyəti.

Son olaraq Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi qayğı məsuliyyəti və vicdanlılıq kimi hüquq anlayışlarına cavab axtarır. Burada ərizəçiləri diqqətli olmağa və vicdanlı davranmağa çağırır. Məsələn, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarına görə ticarətlə məşğul olanlar (tacirlər), sənayeçilər iqtisadi həyatdakı riskləri diqqətə alaraq hərəkət edib peşə fəaliyyəti ilə məşğul olmalı, hüquqi şəxs olaraq fəaliyyət göstərənlər isə onları maraqlandıran qanunvericilikləri şəxsən özlərinin və ya vəkili etdikləri şəxslərin bilmələri barədə ciddi formada məsuliyyətli olmalıdırlar. *“Mirailles v. France”* qərarında ərizəçi əmlak alqı-satqısı ilə məşğul olan bir şəxsdir. Daxili orqanlar tərəfindən ona verilən ilkin tikinti icazəsinə əsasən müəyyən hərəkətlər etmiş, sərmayə qoymuşdur. Həmçinin həmin tikidyi ərazi üçün satmaq vədi (option to purchase) müqaviləsi belə bağlamışdır. Məhkəmənin qiymətləndirməsinə görə şəxsin qanuni gözlənti hüququ yoxdur. Çünki şəxs tacir olaraq ehtiyatlı davranmalı və həmçinin ola biləcək riskləri özü müəyyən etməli idi. Çünki ticarət fəaliyyətində əsas meyar risklərlə addım atmaq və lazım gəldikdə bunun nəticələrinə məruz qalma ehtimalının olmasıdır.

Azərbaycan hüququnda terminin yeri

Qanuni gözlənti anlayışı Azərbaycan hüququnda tanınan bir anlayış olmayıb, Alman və anqlo-sakson hüququndan dilimizə çevrilmişdir. İngiliscə *“legitimate expectation”*, almanca *“berechtigte Erwartung”*, türkçə *“meşru beklinti”* və rusca *“законное ожидание”* bu kimi ifadə edilən bu anlayışla ölkəmizdə həm *“legitim gözlənti”*, həm də *“qanuni gözlənti”* olaraq rastlaşa bilərik. Həqiqət budur ki, *“legitim”* və *“qanuni”* sözlərinin hər ikisi alınma sözlərdir.

Qanuni gözlənti anlayışı presedent hüququ qaynaqlıdır və bu anlayış məhkəmə qərarları ilə formalaşmışdır. Bu hissədə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin ölkəmizlə bağlı presedentlərini və yerli məhkəmələrin təcrübələrini bölüşəcəyik.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi *“Axverdiyev Azərbaycana qarşı”* 29 yanvar 2015-ci il tarixli qərarında göstərmişdir ki, *“mülkiyyət”* anlayışı *“mövcud mülkiyyətlə”* məhdudlaşmır və tələblər də daxil olmaqla, ərizəçinin ən azından mülkiyyət hüququndan səmərəli şəkildə istifadənin əldə olunmasına ağlabatan və *“qanuni gözləntisi”* olan əmlakı da əhatə edə

bilər. “Gözlənti” mübahisə obyektı olan mülki maraqla bağlı hüquqi müddəaya və ya hüquqi akta əsaslandığı halda “qanunidir”. “... Milli qanunvericiliyə əsasən onun torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu əvəzi ödənilmədən əldə edə bilmək kimi qanuni gözləntisi də var idi. Beləliklə də, ən gec 2005-ci il 8 oktyabrından ərizəçi torpaq üzərində, onun “əmlak” hesab olunma bilməsi üçün kifayətedici dərəcədə mülkiyyət marağına malik idi”.

“Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 21 oktyabr 2016-cı il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, “... əmək haqqının ödənilməsi mülkiyyətin əldə edilməsinin “qanuni gözlənti”sini təşkil edir. Bununla bağlı mübahisələndirilən ödəmə müqavilə və ya normativ aktla müəyyən edilməli və işəgötürənin öhdəlikləri yaranmalıdır”. Göründüyü kimi Konstitusiya Məhkəməsi bu anlayış çərçivəsində əmək haqqının ödənilməsini də əlavə edir və bunun üçün lazım olan səbəbləri göstərir.

Ali Məhkəmə də bu anlayışı öz qərarlarında istifadə etmək üçün Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi presedentlərinə müraciət edir. Onların əsaslandırılmalarından faydalanır (*Ali Məhkəmənin Bülleteni, 2015, №3, s.12–16*).

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının baxdığı bir işdə məhkəmə kollegiyası müəyyən etmişdir ki, obyekt ərizəçinin birgə mülkiyyətində olan torpaq üzərində tikilmişdir və həmin obyektə mülkiyyət hüququnun tam mənada təsdiq olunması üçün qanuni gözləntisi vardır. Həmin obyekt onun mülkiyyətində olan torpaq sahəsi üzərində inşa edildiyindən və sərəncam hüququna qanuni gözləntisi olduğundan obyekt üzərində sərəncam hüququ da özünə məxsusdur... İşin müəyyən olunmuş halları üzrə qanuni maraqlarının mövcudluğu, onun öz əmlakının həddləri daxilində yerləşən həmin tikiliyə mülkiyyət hüququnun əldə olunması üçün “qanuni gözlənti” hüququnun olmasına əsas verir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin mülki kollegiyasının baxdığı bir işdə məhkəmə kollegiyası müəyyən etmişdir ki, mübahisəli mənzil daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmadığından özbaşına tikili hesab edilsə də, iddiaçı əmlaka sahiblik edən şəxs kimi mülkiyyət hüququ əldə etməyə qanuni gözlənti hüququna malik olan şəxsdir. Başqa sözlə onun mülkiyyətçi statusu olmasa da, əmlaka qanuni sahiblik edən şəxsdir.

Qeyd olunan qərar nümunələri və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedentlərinin əlaqəli şəkildə təhlilindən belə nəticəyə gəlirik ki, mülkiyyət yalnız real daşınar və yaxud daşınmaz əmlak deyil, eləcə də şəxsin qanuni gözləntisi olduğu digər maraqlar və hüquqlardır. Qanuni gözlənti şəxsin mülkiyyətlə bağlı qanuna istinad etdiyi gözləntiləridir, bir sözlə qanunun əvvəlcədən elan etdiyi hüquqdur. Gözlənti hüququ şəxsin hər hansı xəyali gözləntisi deyil, qanunun şərtləndirdiyi halların baş verəcəyi təqdirdə gözlənilən hüquqdur. Ona görə də şəxsin öz mülahizəsi əsasında hər hansı şərtlər daxilində mülkiyyət əldə edəcəyinə ümid etməsini qanuni gözlənti hesab etmək olmaz.

Qanuni gözlənti XX əsrin ortalarında meydana gələn bir termin olmasına görə Klasik Roma hüququndan gəlməyən bir anlayış olduğu üçün bir yadlıqla qarşılaşır. Bu terminin inkişafı və mənimsənilməsi artıq yerli məhkəmələrin və nəzəriyyəçilərin öhdəliyinə düşür. Çünki “legitim gözlənti” anlayışı hal-hazırda ingilis, alman, fransız və son zamanlarda hollandiyalı alimlər tərəfindən özününküləşdirilmə prosesinə keçirilib. Bu anlayışın çərçivəsinin müəyyən edilməsi insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi üzrə daha ideal vasitələrin tətbiqində əhəmiyyətli rol oynaya bilər.

İstifadə olunmuş mənbələrin siyahısı

1. Dalkılıç, Elvin Evrim: “Avrupa ve Türk İdare Hukukunda Hukuki Güvenlik Meşru Beklentilerin Korunması.
2. Burak H. Gemalmaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mülkiyyət Hakkı, İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
3. Erguvan, Derya Deviner: Yargı Kararları Işığında İdari İşlemin Geriye Yürümezliği İlkesi ve Geri Alma İstisnası, Adalet yay., Ankara 2017.
4. Daphne Barak-Erez , “The Doctrine of Legitimate Expectations and the Distinction between the Reliance and Expectation Interests”, European Public Law, Volume 11, Issue 4, 2005.
5. Suat Şimşek, Türk Hukukunda ve AİHSde Mülkiyyət Hakkı, Ankara: Hermes Matbaacılık, 2011.
6. Osman Doğru, Atilla Nalbant: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli kararlar, Ankara 2013, 1. Baskı, s.654-656. Osman Doğru, Atilla Nalbant: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli kararlar, Ankara 2013, 1. Baskı, s.654-656.

- Osman Doğru, Atilla Nalbant: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli kararlar, Ankara 2013.
7. GİŞİ Selçuk, Haklı Beklentilerin Korunması İlkesi, Onikilevha, İstanbul, 2017.
  8. <http://www.adminlaw.org.uk/docs/Legitimate%20expectations%20-%20>
  9. Saygın, Engin: “Haklı Beklentilerin Korunması İlkesine Yönelik Türk ve İngiliz İdare Hukuku Yaklaşımı Üzerine Karşılaştırmalı Analiz” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül-Ekim 2016.
  10. Boz Selman Sacit, İdare Hukukunda Haklı Beklentilerin Korunması, Seçkin, Ankara, 2017.
  11. FORSYTH Christopher F., “The Provenance and Protection of Legitimate Expectations”, 47 CLJ, S. 47, 1988.
  12. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:\[%22kupdate%20Descending%22\],\[%22languageisocode%22:\[%22AZE%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22sort%22:[%22kupdate%20Descending%22],[%22languageisocode%22:[%22AZE%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})
  13. The Doctrine of Legitimate Expectations and the Distinction between the Reliance and Expectation Interests. Daphne Barak-Erez.

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN

2020-ci ilin iyul-sentyabr aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi

İyul ayının 28-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclası keçirilib. İclasda 2020-ci ilin birinci yarısında muxtar respublika məhkəmələrinin fəaliyyəti müzakirə olunub.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev ölkəmizdə insan hüquqlarının təmin olunması və müasir standartlara cavab verən məhkəmə-hüquq islahatlarının aparılmasının ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olmasını qeyd edərək, məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl islahatlardan danışib. Qeyd olunub ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun birbaşa rəhbərliyi altında muxtar respublikamızda hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsi və ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin daha da artırılması istiqamətində geniş miqyaslı işlər görülüb.

Qasım Əliyev 2020-ci ilin birinci yarısında muxtar respublikada ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması, hüquqi maarifləndirilmə sahəsində görülmüş işlər haqqında məlumat verərək bildirib ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin dəstəyi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsində və muxtar respublikanın ixtisaslaşdırılmış, rayon (şəhər) məhkəmələrində “elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiq edilməsi ilə bağlı görülən işlər başa çatdırılıb. Mütərəqqi Ədliyyə Xidmətləri və Müasir Məhkəmə İnfrastrukturunu layihəsi çərçivəsində həyata keçirilən “elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiqi üçün məhkəmələrə yeni kompüterlər verilib, bütün iş otaqlarında IP telefonlar quraşdırılaraq məhkəmə zallarında proseslərin daha dəqiq və sürətlə protokollaşdırılmasına xidmət edən və audio-video yazıları aparan “**AZ-Femida**” sistemi tətbiq edilməyə başlanılıb. Ümumilikdə “elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiqi üçün bütün zəruri infrastruktur yaradılaraq Ali Məhkəmədə və muxtar respublikanın digər məhkəmələrində tətbiq olunmağa başlanılıb.

Muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində, habelə əhalinin hüquqi

maarifləndirilməsi istiqamətində görülən işlər barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirib ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi bu ildə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişaf etdirilməsi, məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılıb, məhkəmələrin fəaliyyətində yeni informasiya texnologiyalarının tətbiq olunması ilə bağlı bir sıra işlər həyata keçirilib, eləcə də qanunvericiliyə edilən əlavələr və dəyişikliklər barədə müntəzəm olaraq muxtar respublikada yaşayan əhali arasında hüquqi təbliğat və izahat işlərinin aparılması sahəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirilib.

Ali Məhkəmənin sədri çıxışında vətəndaşların ədalət mühakiməsinə əlçatanlığının asanlaşdırılması, məhkəmələrə müraciət imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiqi üzrə görülən işlərdən ətraflı danışib.

Qasım Əliyev Muxtar respublikanın rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılıb nəticə verilmiş mülki və digər işlər üzrə çıxarılmış qətnamə və qəraradlardan verilmiş apellyasiya şikayətlərinin nəticələrini bir-bir təhlil edib.

Daha sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati Məhkəməsinin sədri Hicran Muradov, Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin sədri Hüseyn Məmmədov, Hərbi Məhkəmənin sədri Polad Həsənov, Kommersiya Məhkəməsinin sədri Elşən Salmanov və muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmə sədrlərinin 2020-ci ilin birinci yarısında gördükləri işlərə dair məlumatları dinlənilib.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev yekun vuraraq bildirib ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi 21 iyul 2020-ci il tarixdə keçirilmiş altıncı çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin üçüncü sessiyasında Ali Məclisin Sədri tərəfindən verilmiş tövsiyələri Ali Məhkəmənin fəaliyyətində rəhbər tutaraq bundan sonra da ədalət mühakiməsinə obyektiv, tam və qərəzsiz şəkildə həyata keçirəcək, vətəndaşların hüquqi maarifləndirilməsi işinin daha da gücləndirilməsi və əhalinin hüquq xidmətlərinə olan tələbatının keyfiyyətli ödənilməsi üçün səylərini davam etdirəcəkdir.

≈ ≈ ≈

Sentyabr ayının 22-də Məhkəmə-Hüquq Şurasının iclası keçirilib. İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev də iştirak edib.

Fikrət Məmmədovun sədrliyi ilə keçirilən iclasda məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə görülən işlər, mühüm qanunvericilik və institusional tədbirlər qeyd olunub. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən məhkəmə islahatının dərinləşdirilməsi haqqında ötən il imzalanmış Fərmanla hakim ştatları sayının 200 vahid – üçdə bir qədər artırılmasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi bildirilib. Yeni ayrılmış ştatların yüksək hazırlığa və mənəvi keyfiyyətlərə malik hüquqşünaslar hesabına komplektləşdirilməsi, habelə seçim zamanı çevikliyin təmin edilməsi məqsədilə Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən hakimlərin seçilməsi Qaydaları təkmilləşdirilib və seçim prosesi davamlı xarakter alıb. İmtahanlarda müasir texnologiyalar tətbiq edilməklə sualların kompüter vasitəsilə cavablandırması və nəticələrin dərhal elan edilməsi təsbit olunub.

Bu Qaydalarla ötən ildən başlamış müsabiqələr nəticəsində 43 nəfər hakimliyə namizəd bütün imtahanları, o cümlədən yarım illik tədris kursunu, habelə məhkəmələrdə stajkeçməni uğurla başa vurub və Hakimlərin Seçki Komitəsi tərəfindən Məhkəmə-Hüquq Şurasına təqdim ediləblər.

Şuranın bu günlərdə keçirilmiş iclaslarında Qaydalara uyğun olaraq həmin namizədlərin hər biri ilə fərdi söhbətlər keçirilib, onların ixtisaslaşmaları aparılaraq birinci instansiya məhkəmələrinə hakim vəzifəsinə təyin olunmaları üçün təkliflərin hazırlanması qərara alınıb.

İclasda Hakimlərin Seçki Komitəsi tərəfindən müsabiqələrin xüsusi karantin rejimi qaydalarına riayət olunmaqla davam etdirilməsi təqdir olunub.

Qeyd olunub ki, bu müsabiqələrdə, həmçinin 64 nəfər test üsulu ilə və yazılı imtahanları uğurla başa vurub və həmin namizədlərlə yaxın günlərdə şifahi imtahanlar keçiriləcəkdir. Hakim olmaq üçün sənədlərini təqdim etmiş növbəti 250 nəfər namizədlə test imtahanının təşkili üçün Dövlət İmtahan Mərkəzi ilə birgə tədbirlər görülür. Sənədlərin sadələşdirilmiş formada - elektron qəbulu isə hazırda davam etdirilir.

Zəruri sosial davranış və sanitariya-epidemioloji qaydalar gözlənilməklə keçirilən iclasda hakimlər barədə intizam icraatlarına da baxılıb. Şura tərəfindən məhkəmələrdə işlərin bölüşdürülməsinin monitorinqi zamanı aşkar edilmiş pozuntulara görə Bakı şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsinin

sədri Kəramət Əliyevə irad tutulub, korrupsiyaya şərait yaradan hallara və digər nöqsanlara yol verdiyinə görə Sabirabad Rayon Məhkəməsinin sədri Füzuli Pənahova töhmət verilib. Eyni zamanda icraatda olan daha 4 hakim barədə intizam işlərinə Şuranın növbəti iclaslarında baxılacağı qeyd olunub.